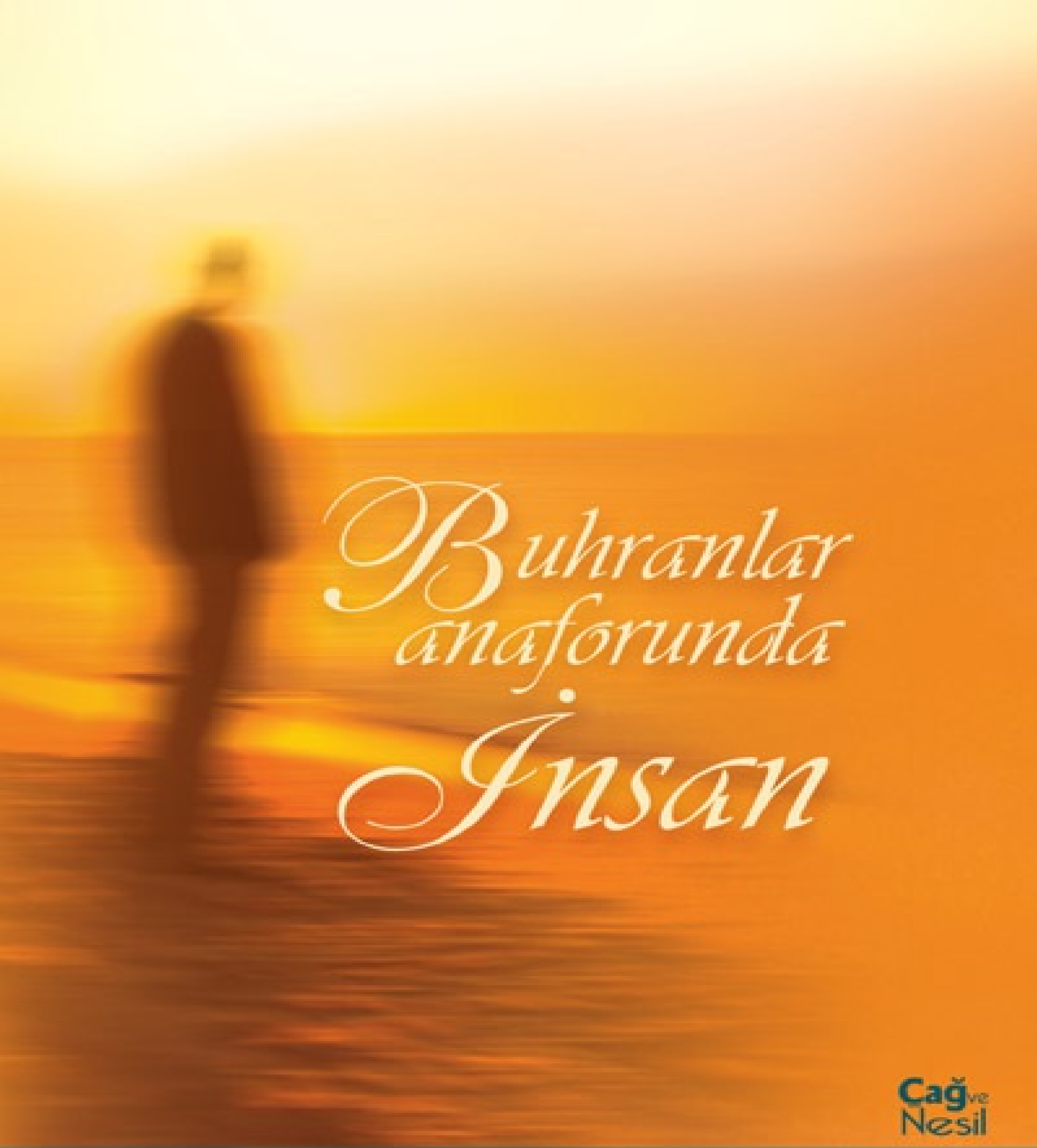

Buhranlar anaforunda İnsan

Çağ ve Nesil

M. Fethullah Gülen

2

BUHRANLAR ANAFORUNDA İNSAN

(ÇAĞ VE NESİL 2)

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

ISBN
978-975-315-021-7

Yayın Numarası
126

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

Düşüncelere aydınlık, problemlere hâl çâresi, handikaplara açıklık getiren yazıları ile yazarımız kendilerine has ifadeleriyle taze bir baharın müjdelerini solukluyor.

Sancı üstüne sancı çeken toplumun insanını, girdapların yerin merkezine doğru çekmesine, anaforların ayaklarını yerden kesip köksüz ve kararsız hâle getirmesine karşılık, yazarımız, millî düşünce ve ruhî temâyülleri hesaba katarak gerçek rehberlerin iklimine doğru dikkatlerimizi çekmiş ve onlara olan hasretini şöyle dile getirmiştir:

"Ah, o aldatmayan rehberler! O özleri sâf, kalbleri aydın, başları yüce şâhikalar gibi heybetli ve dumanlı, içlerinde bin bir ızdırabın boy gezdiği yüce rehberler! Ufkumuzun karardığı, kaddimizin büküldüğü ve bin bir müşkilin altında ezildiğimiz şu günlerde, onlara ne kadar hasret ve ne kadar iştiyak içindeyiz!.."

Metafizik gerilimimizin, bu mazlumlar ülkesinin yeniden dirilişine ve Rönesans'ına vesile olacağı müjdelenen bu eserde, insanımızın bütün dünyaya yeniden civanmertlik dersi vereceği de ilâve edilmektedir.

Ölümsüz ruhların bazı hususiyetlerinden bahsedilirken de: *"Onların atmosferine giren Hızır'la buluşur, onlarla hemhâl olan mutluluğa erer"* denilmektedir.

Yolda kalanlar için *"Yaşama zevkiyle başı dönmüş ve ruhu delik deşik olmuş kem tali'lilerimize..."* ifadesi ile hem bir ithaf yapılmış hem de orijinal bir tarif getirilmiş, daha sonra da okuyucu yolların ayrımında âdeta şöyle demeye zorlanmıştır.

"Toprağın sızıntıya, tohumun rüşeyme, balığın mercana ve yılanın zehire gebe olduğu bir bahar daha idrak ediyoruz. Bakalım kimler bahardan yana, kimler de kıştan yana çıkacak? Kimler kelepir kovalayacak, kimler mercan avlamak için en derin noktaları kollayacak?"

Mutluluk mevzuunda bocalayan insanlara *"Gerçek saadet, insan zihninin dağınıklık ve perişaniyetten kurtulması, insan kalbinin itminan ve istirahata ermesinden ibaret"* diye bir tarif getiriliyor ve ilave ediliyor: *"Hz. Mesih, gadre uğradığı, Sokrates mahkûm edildiği, Epiktetos zulüm gördüğü hâlde mesut idiler."*

Ruhuna akseden şekliyle, yazarımız, bayramı şöyle değerlendiriyor: *"Her*

bayram; bana, geleceğin rengârenk şehrayinleriyle gelir; en tatlı ve en çarpıcı tarihî levhaları kalbime aksettirir öyle gider. Ben o gelip giden bayramlarda, maddî mânevî irfana ermiş, duyguları itibarıyla incelmiş, ruhuyla bütünleşmiş ve birbiriyle sarmaş-dolaş, geleceğin mutlu nesillerini hayalen seyreder, mest olurum. Gözümün önünde, kafası fen ve teknikle, kalbi Yüce Yaratıcı'ya iman, O'na muhabbet ve varlığa sevgiyle dolu, itminana ermiş insanlar belirir. Onların gönlüme boşalttıkları ruhanî zevklerini, vicdanımda hisseder ve emsalsiz dakikalar yaşarım."

Bazı tesbitlerine kısaca temas ettiğimiz Yazarımızın bu eserini takdim etmekle büyük bir bahtiyarlık duyduğumuzu arz ederiz.

Nil Yayınları

Aydınlık Kapıya Doğru

Bu millet, birkaç asırdan beri kendi bünyesinde akıl almaz zıtlaşmalara, anlaşılmaz kutuplaşmalara düşerek, içten içe kendi kendini çürütmüş ve âdeta düşmanlarının emellerine hizmet eder hâle gelmiştir. Günaltayca ifadesiyle -Celâl Nuri ve Haşim Nahid de böyle düşünür[1]-: Bir kesim, kendisinin sağmalı saydığı Anadolu'yu hep horlamış; bir kere olsun gidip orada dolaşmayı, kendi insanı ile görüşüp konuşmayı hiç mi hiç düşünmemiş; onların dünyalarına yükselip onlarla hemhâl olmayı, ruhlarını keşfedip anlamayı asla hatırına getirmemiştir. Ara sıra bir kahveci Ali, aşçı Hasan, berber Süleyman'la görüşenler olmuş ise de bu da onların diliyle alay, safvetleriyle istihzâ ve anlayışlarıyla eğlenmek için olmuştur. Bu kesimin insanı, Frenk ruhunu tetkikten, batı yakası zevkleriyle sermest olmaktan, Fransız ve İngiliz edebiyatının inceliklerini araştırmaktan, kendi dünyasını düşünmeye, onun insanıyla içli-dışlı olmaya ve onun dertlerini dinlemeye kat'iyen vakit bulamamıştır! Şimdiye kadar ruhuna içirilen terbiye anlayışı; sevimli ve şık matmazellerin, muhterem Saint'lerin, insanlık hayranı misyonerlerin onun demine-damarına işlercesine ruhuna aşıladıkları prensiplerden ibarettir ve bunlar, onda öyle bir düşünce yapısı meydana getirmiştir ki, bugün kalkıp kendisine "mü'min!" diye sesleniverseniz, bunu yüzüne savrulmuş en büyük hakaret sayacak ve sizi huzurundan kovacaktır.

Madalyonun diğer yüzündeki manzara da bundan farklı değildir. Vaktiyle en duru ilhamlarla beslenen, en âşıkane heyecanlarla coşup kanatlanan Cüneyd-i Bağdâdî, Bâyezid-i Bistamî, Ahmed Bedevî, Celâleddîn-i Rûmî, İsmail Ankarevî, Şeyh Gâlip gibi millette içtimaî ruhu uyandıran, kitleleri irşâd edip insanlığa yükselten, maddî-mânevî tıkanıklıkları açan ve ruhları kamçılayıp ulvî âlemlere sevk eden hassas ruhların, feyizli dimağların, lahûtî ve ateşîn kalblerin yerini -büyük bir kısmı itibarıyla- yine Günaltay üslûbuyla her nevî yeniliğe muârız, terakkî ve tekâmül istikametinde atılan her adıma muhalif, sinesi öbür âlemin heyecanlarından mahrûm, düşünceleri hakikatsiz ve her türlü ilmî araştırmayı günah sayan sığ bir güruh almıştır. Öncekiler, milletlerinden, millî ruhtan uzaklaşmayı yenilik ve inkılâp saymakla; sonrakiler de şeklî bir maziye ve onun kuru ve ruhsuz yanlarına saplanıp kalmakla milletlerine ihanet etmişlerdir. Birinciler, Frenkleşmediği için kendi milletlerini dahi hor görecek kadar yabancılaşmış; berikiler ise sırf eski

devirlerde bulunmadığı için bir kısım teknik gelişmeleri, yeni icat ve keşifleri, devriyle hesaplaşabilecek güçte fikir akımlarını bid'at saymış, lânetlemişlerdir...

Oysaki, her millet, kendi ruh ve kabiliyetine uygun, kendi düşünce ve inancı çizgisinde müessese ve teşkilât ister. Rica ederim; milletlerin idarî ve içtimaî teşkilâtları, maarif ve düşünce akımları, asrın ihtiyaçlarının ve milletin ruhî temayüllerinin neticesi değil midir?

Fıtrat kanunlarına muhalif bir surette millete, onun düşünce ve inanç tarzı ile telif edilmeyen, ruh köküne zıt ve asrının ihtiyaçlarını karşılayamayacak sistemleri, içtimaî kanunları tatbike kalkışmak tehlikeli bir teşebbüstür. Böyle bir hareketin, milleti temelinden sarsacağında, zaafa uğratıp hasımlarının oyuncağı hâline getireceğinde şüphe yoktur.

Bu itibarla, milleti kurtarma ve yüceltme gibi yüksek duygularla yola çıkanlar, her şeyden önce fıtrat kanunlarıyla zıtlaşmaya düşmekten tir tir titremelidirler. Tabiat kanunları, Yaratıcı'nın nurlu ve hikmet dolu bir kitabı olarak, her zaman başvurulması iktiza eden bir ibret dershanesidir. Kendini idrak etmiş, ruhuyla bütünleşmiş gönüller, bu dershanede hilkatin göz kamaştırıcı güzellik ve inceliklerini, taklit edilmeye şayeste kanunlarını ibretle mütalâa ve tetkikten zevk alırlar...

Hoca bu mütalâasında Celâl Nuri ile aynı çizgide şunları söyler: "Dünden bugüne, muhtelif milletlerin ıslahat tarzları ve inkılâpları araştırıldığında görülür ki; bir milletin içtimaî ve siyasî durumunu tanzim, terbiye ve yükselmesini deruhte ve rehberliğini yüklenenler; hareketlerini fıtrat kanunlarına uydurma hususunda ne kadar titizlik göstermiş; milletlerin ruhuna ne kadar vâkıf olabilmiş ve çağın getirdiği ihtiyaçlara ne kadar nüfûz edebilmişlerse, çalışmalarında o derece semereli olmuş ve milletlerine de o nispette ölümsüzlük vaad edebilmişlerdir." Bunun aksine, bir millet ve bir ülkenin kaderine, görgüsüz ve bilgisiz kimseler hükmediyor ve fıtrat kanunları ihmale uğruyorsa, orada da öldürücü "fasit daireler" ve buhranlar birbirini takip edip durmuştur.

Tıpkı karada yaşayan canlıların suda boğulmaları, hayatlarını deryalarda sürdürenlerin de sudan çıkarılınca ölmeleri gibi, milletler de millî düşünceleri, ruhî temayülleri hesaba katılmadan zamanın ihtiyaçlarına uygun olmayan düzenleme ve teşkilâtlanmaya zorlandığında, sudan çıkarılan balık gibi yavaş yavaş felç olur ve ölür giderler.

Her milletin düşünce tarzı, zihniyet ve temayülleri başka başkadır. Bir çakırkeyif İskoçla bir Fransız, bir Anglosaksonla bir Germen aynı düşünceyi paylaşsalar bile çok farklı yapıya sahiptirler. Tek akideye bağlı bu milletlerde, birinin saadetini temin eden sistem ve teşkilât, ayniyle diğerine tatbik edildiğinde, ihtimal ki böyle bir durum onun inkıraz ve mahvına sebep olacaktır.

Gelişmiş ülkelerin fen ve tekniğine muhtaç olduğumuza da şüphe yoktur; olamaz da... Nasıl olur ki, dünya baş döndürücü bir süratle terakki ve tekâmül yolunda dakika fevt etmeden koşuyor. Bizim de bu cereyan ve bu coşkun sele aynı tempo içinde katılmamız ve asrını yaşayan bir millet hâline gelmemiz zarurîdir. Bu hususta küçük bir tereddüt, az bir gecikme bizim -maâzallah- telâfisi imkânsız bâdireler içine yuvarlanıp bütün bütün tarihten silinip gitmemizi netice verebilir.

Ne var ki, bu umumî ve tabiî akışa uyup giderken de atılacak her adımın kat'î, tereddütsüz, bilerek atılması ve millî düşüncenin korunup kollanması şarttır. Evet, yolun aydınlık ve belli olması, bütün bir tarih boyunca da millî ruhla işletile işletile şehrâh hâline gelmiş bulunması, sonra cemiyeti ayakta tutacak müesseselerin kucaklanıp korunması, nihayet o yolda yürüyeceklerin de azimli, şuurlu olmaları lâzımdır ki, mesafe alınabilsin ve kitleler şaşkınlığa sevk edilmesin.

Asırlardan beri bu ülkenin yorulmuş, bıkmış ve ciddî bir bezginlikle kenara çekilmiş yığınlarına, onları "şevk ü tarâb"a[2] getirecek yönde bir şeyler fısıldayarak, yorguna güç verilmeli, bıkmışa diriltici ruh üflenmeli ve "neme lâzım"cılara insan olma yolları gösterilmelidir.

Bu vazife şimdiye kadar hakikate gönül vermiş ilim adamları ve hasbî ediplerce sürdürülmüştü. Âlim ilmiyle, edip de sihirli beyanıyla, insanlık ruhuna daveti esas alarak, bu ahlâk ve fazilet hizmetini yürütüyordu. Bundan sonra da aynı çizgide hareket edilerek aynı neticelere ulaşmak mümkündür. Elverir ki; inanç, fazilet, ilim ve kalem esasları ihmal edilmesin. Bunlardan birinin ihmali topyekün milletin sarsılması ve izmihlâli demektir. Her satırı ruha ölüm yağdıran ve her mısraı bir ruh sefaletini ifade eden:

Tahammül mülkünü yıktın, Hülâgu Han mısın kâfir?
Aman dünyayı yaktın, âteş-i sûzân mısın kâfir
Nedir bu gizli gizli âhlar, çâk-i girîbânlar

Acep bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir?
Sana kimi cânım, kimisi cânânım deyû söyler.
Nesin sen doğru söyle cân mısın cânân mısın kâfir?

....

(Bu kısmı almaya edebimiz müsaade etmedi)

Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahî kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir?

Nedim'in gazeli misüllü ahlâkı tahrip yolunda söylenmiş hezeyanlar, şanlı imparatorluğun ölüm melodileri olduğu gibi... Birçoğu itibarıyla bütün bütün şirazeden çıkmış; sevgiyi şehvette hallaç eden, aşkı cismâniyette boğan, nefse bohemliğe giden yolları gösteren, kalbe kezzap içirip ruhun kolunu kanadını kıran ve makalemize almayı okurlarımıza karşı hürmetsizlik sayacağımız, günümüzün edep bilmez edebiyatı, insanımıza insanlığını unutturmuş, onu gaflet ve sefaletlere iterek iradesini felç etmiştir.

Geleceğin imar edilmesi vazifesini üzerine alan şanlı mimarlar, cemiyetin her kesiminde millî şuuru mayalayıcı istikamette bir seferberlik ilân ederek, yığınları, cismanîlik girdabından kurtarıp, onlara kendilerini yenileme, ruhta varlığa erme ve kendi medeniyetlerini kurma yolunda hayat nefhetmelidirler.

Milletimiz, bugün az çok, kendisini zulmetlerden aydınlığa çıkaracak yolları keşfetmiş durumdadır. Bundan sonra da bulduğu bu yolda, sarsılmaz bir azim, sağlam bir birlik şuuru ile hareket edildiği takdirde, -geçmişe de akseden seciyemizin delâletiyle- dünya milletleri arasında gıpta edilecek bir noktaya ulaşabileceğimizden şüpheye düşülmemelidir.

1 Zühûlle "Günaltayca" kelimesi önceki baskılarda konmamış, özür dileriz.(Yayınevi)

2 *Şevk ü tarâb:* Neş'e, sevinç, coşkunluk.

Çile

Çile, yüce hedeflere varmanın ve yüksek neticeler elde etmenin tek yoludur. Hakikat yolcusu, çile ile günahlardan arınır; onunla saflaşır ve onunla özüne erer. Çilenin olmadığı yerde ne olgunlaşmadan ne de ruhla bütünleşmeden bahsedilemez.

Çile, hakikat erinin, her köşe başında sarmaş-dolaş olacağı acı; fakat vefalı yoldaşıdır. Upuzun yollar onunla yeknesaklıktan kurtulur. Hayat, onunla aydınlığa kavuşur ve kişi ancak onunla yaşamanın zevk ve şuuruna erer. Çilesiz hayat monoton, o olmadan yürünen yollar renksiz ve bıktırıcı, bu yolların garip yolcuları da yaşamadan bezmiş tali'sizlerdir.

Ruh, çile ile kemale erer. Gönül, çile ile inkişaf eder. Çile görmemiş ruhlar ham, gönüller de kolu kanadı kırık ve ölgündür.

Çile, çalışmaya ve o yolla elde edilen şeylere kat kat değer kazandırır. Çilesiz elde edilenler ise mirastan gelen mal gibidir. Gelişi emeksiz, gidişi de üzüntüsüz olur. Evet, ancak, bin bir ızdırapla kazanılan şeylerdir ki, muhafazası uğrunda canlar feda edilir...

Bir millet ve bir medeniyet büyük muzdarip ve çilekeşlerin öncülüğünde kurulmuş ise sıhhatli, istikrarlı ve gelecek adına ümit vericidir. Aksine, hayatında bir kere olsun ağlamamış, inlememiş ve sancı çekmemişlerin elinin altında doğmuş ve gelişmişse, zayi olmaya namzet ve tali'sizdir.

Dünden bugüne insanoğlu, yer yer çilekeşlerin müşfik ve diriltici kucaklarında, zaman zaman da tiranların zulüm ve istibdadı altında kendini buldu ve idrak etti. Ne var ki o, var olmanın zevkine erdiği en mutlu anlarını, başkaları için yaşayan büyük muzdariplerin vesâyâsı altında duydu ve tattı.. Kenan ilinden kalkıp bir meş'ale gibi Bâbil'e uzanan; bir güneş gibi Suriye'nin bağrında tulû eden; arkasına takıp sürüklediği kimseler için gözünü kırpmadan Cehennemî alevler içine giren ve "nâr-ı Nemrud"u[1] göğüsleyerek ateşte Cennet cilveleri gösteren büyük muzdariplerin.. ruhu çekilmiş ve kadavralaşmış bir millete hayat üfleyebilmek için, yıllarca Mısır ve Sinâ arasında mekik dokuyan ve her defasında Tûr'da dolup Mısır'da boşalan; nihayet maddenin bağrına indirdiği darbelerle, suya ve toprağa ayrı bir yol, ayrı bir erkân öğreten büyük muzdariplerin.. dünyadan başka gözleri bir şey görmeyen ve bütün bütün maddeleşmiş bir toplumu özüne erdirmek ve onlara ruh iklimine açılan yolları göstermek, daha doğrusu öbür âlem düşüncesini yeniden gönüllerde mayalamak

için, çevresinde kol gezen tehlikelere aldırmadan, yüce derslerine devam eden ve hakkında bayağıların bayağısı hükümler kesilip biçilirken, “Hançer ile yüreğimi yar! Senden dönmezem...” diyerek hakikati haykıran büyük muzdariplerin.. ve nihayet gelmiş ve gelecek bütün mihnetkeşlerin[2] ızdırabını, her lâhza ruhunda yaşayan, her an yığın yığın musibetleri göğüsleyen, her an gerilen ve her an kan-ter içinde, yeniden dolup-boşalan büyük muzdariplerin...

Evet, hep böyle ızdırap gören, ızdırap düşünen ve bir mum gibi yana yana eriyip giden bu yüce kametlerin arkasında yürüyenler, hiçbir zaman aldanmadılar ve hiçbir zaman hayal kırıklığına uğramadılar.

Ah, o aldatmayan rehberler! O özleri saf, kalbleri aydın, başları yüce şâhikalar gibi heybetli ve dumanlı, içlerinde bin bir ızdırabın boy gezdiği yüce rehberler! Ufkumuzun karardığı, kaddimizin büküldüğü ve bin bir müşkilin altında ezildiğimiz şu günlerde, onlara ne kadar hasret ve ne kadar iştiyak içindeyiz!..

Her ideal dönem, bu türlü muzdarip ve çilekeşlerin omuzlarında bayraklaştı ve yükseldi. Onların yerini alan gün görmemiş ızdırapsızların elinde ise yıkıldı, yerle bir oldu; iç dünyasını bütün bütün ihmal etmiş, şehevî hislerinin esiri gayya yolcusu ızdırapsızların elinde...

Devr-i saadet sonrasını kana-irine boğan bu çilesiz ruhlardı. Daha sonraki devirlerde, birbirinden baskın, bütün hoyratlıkların ve azgınlıkların arkasında da, yine hep bu ızdırapsızlar vardı.. bir kere olsun, sahip olduğu şeyler uğrunda aç-susuz kalmayan; yurdunu, yuvasını terk etmeyen; belli bir dönemin zarurî sarsıntılarına, sıkıntılarına mâruz kalmayan ızdırapsızlar... Zaten hayatını, madde ve konforun levsiyatı içinde geçiren böyle ham ruhlardan, hangi fedakârlık beklenebilir ki? Fedakârlık her şeyden evvel, nefsin sefil arzularına karşı koymakla başlar ve toplumun mutluluğu adına, kendi saadet ve hazlarını unutmakla kemale erer. Yoksa, her fedakârlık iddiası bir aldatmaca ve toplumun yüzüne savrulmuş bir yalandır...

Ah, şu çile bilmeyen, ızdıraptan hoşlanmayan nefsim! Rahata, rehavete müptelâ ve meftûn nefsim! Öbür âleme ait lezzet ve nimetleri burada yaşayıp, burada bitirmek isteyen nefsim! Kâmil insan olmayı kimseye vermeyen ve kemal yolunu bir türlü bilmeyen nefsim! “Gün buralara, bulut dağlara!” düşüncesiyle sefilleşen ve var olmadaki zevkli sancıyı idrak edemeyen nefsim! Bilmem ki sana, çilenin yükselticiliğini ve tenperverliğin[3] öldürücü bir zehir

olduğunu anlatabilecek miyim..?

1 *Nâr-ı Nemrud*: Nemrud'un Hz. İbrahim'i (aleyhisselâm) yakmak için hazırlattığı ateş.

2 *Mihnetkeş*: Sıkıntı içinde olan, muzdarip.

3 *Tenperverlik*: Rahatına düşkünlük, tembellik.

Buhran ve Gerilim

Dünya, bir baştan bir başa kasvetli bulutlarla sarıldı. Göz gözü görmeyecek kadar karanlık her taraf.. her gün yeni bir buhran beliriyor ufkumuzda.. her gün taze bir mesaj alıyoruz kıyametten... Ümit ve düşüncelerimizin üstüne gelip gelip yıkılan korkulu rüyalar ve kâbuslar, dünyamızı gulyabanîler ülkesi hâline getirdi.

On dokuzuncu asrın son çeyreğinde başlayıp günümüze kadar süregelen buhranlar zinciri, bilhassa en son halkasıyla, her şeyi, hatta bütün mukaddes değerleri yutmaya hazırlanan korkunç bir girdap hâlini aldı; iyiyi kötüyle, müfsidi ıslahçıyla beraber yutacak korkunç bir girdap!.. Girdap, her şeyden evvel kendine dâyelik yapan suyu yutup onunla beslendiği gibi, bir asırdan beri devam edegelen buhran da evvelâ onu bağrında besleyen maddeciliği yutacaktır.

Evet, dünden bugüne bütün buhranlar, materyalizmin kucağında ve onun fideliğinde boy atıp gelişti. Ne gariptir ki; yıllar yılı bunu, bağırlarında bir "gül-ü rânâ"[1] gibi besleyip duranlar, bugüne kadar onu hep, sebeplerden tecrit ederek ele aldılar.

Keşke, bütün bir tarih boyu ona meşcerelik hazırlayanlar, neticede böyle bir "epidemi"yle karşı karşıya kalacaklarını önceden hissedebilselerdi!.. Heyhât! Gidip körü körüne içine gömüldükleri maddiyunluk[2] gayyasında, ilelebet kalmaya kararlı gibi bu sefil ruhlar, hâlâ iradesiz, hâlâ hissiz ve hâlâ ümitsizce bir bekleyiş içindeler!..

Evet, dün mânâ ve ruhu "metafizik" diyerek, sarıp sarmalayıp bir kenara iten bu banal görüşlü materyalistler, bugün de aynı bön tavır ve davranışlarıyla, birbirinin yılanı hâline getirdikleri milletlerin boğuşmaları karşısında, mukavemetsiz, panik içinde ve bitkindirler. Ne güvenip bel bağladıkları tâğutları, ne de huzur ve saadetin tek vesilesi saydıkları madde, onlara aradıklarını verememekte ve gönüllerini doyuramamaktadır. Bütün bunlardan sonra, inadına yine de "madde"ye yahşi çekilecekse, gayri onların hesabına bize:

"Bozulmuştur düzelmez gelse de Mehdî;
Bu mülkün emr-i ıslahı Cenâb-ı Hakk'a kalmıştır."
(Şair Eşref)

deyip beklemek gerekecektir. Ama, acaba milletlerin, ortada kol gezen bu kadar vebâ, bu kadar tâun karşısında dayanma ve direnme gücünü kaybetmeden, varlıklarını sürdürebilmeleri mümkün olacak mıdır? Buna “evet” demek oldukça zordur. Toplum, her gün bin başlı bir devle boğuşacak, her gün bin zararlı onun kaidelerini kemirip duracak; sokaklar haramiler tarafından tutulacak, yuva lâ-ahlâkîlikle[3] delik deşik edilecek, sonra da bu hâle getirilmiş bir yığından mukavemet beklenecek; olacak şey değildir bu!..

Ne var ki, yıllar yılı gururu kırılan, ırzı çiğnenen mağdur milletlerin, silkinip kendilerine gelmeleri, dirilip tarihî yerlerini almaları ve ruhlarındaki indifalarla gürleyip milletimize düşman bütün iblis ocaklarını söndürmeleri de ihtimal dâhilindedir. Ve bize göre, mağdur milletlerin ve toplumların er geç yapacağı da budur. “Zira beşer, esir olmak istemediği gibi ecir[4] olmak da istememektedir.” Hele istismar edilmeyi, asla!.. Evet, bugün “Devletler ve milletler muharebesi, tabakât-ı beşer[5] muharebesine terk-i mevki ediyor”sa, bunun altında sadece ve sadece, yüce varlık olan insanoğlunun, istismara karşı gerilimi vardır.

Asırlardan beri sağa sola çekilerek aldatılmak istenilen milletler, artık yabancı her düşünceye karşı fermuarını kapatarak, özünü koruma ve kendi benliğiyle kalma yolunda ciddî gerilim içindedir. Eşyânın tabiatına, ruh ve iradenin kaidelerine dayanan ve ilhamını da gönülde mihraklaşan ötelere ait ışığın altında insan vicdanından alan, böyle bir gerilimi engellemeye kimsenin gücü yetmeyecektir.. hele süper güçlerin birbirlerini gammazlayıp karşılıklı birbirinin sırrını fâş ettikten ve yıllar yılı hep üzerine çullanıp durdukları “orta kuşak” ülkelerinin ve bilhassa bu kuşağın pırlantası sayılan Türkiye’nin gözü açıldıktan sonra asla!..

Senelerden beri, düşüncede, tasavvurda, ahlâkta çeşit çeşit içtimaî erozyonlara maruz bırakılmış bu ülke, diğer memleketlere nispetle daha çok gadre uğramış olması, mazisi ve millî harsıyla, daha çok örselenmiş bulunması itibarıyla, “metafizik” gerilimin merkez üssü gibidir. Daha sonra, Türkistan, Özbekistan ve yakın kuşak ülkelerinden Mısır gelir. Bir asrı aşkın bir zamandan beri çeşitli zulüm, mağduriyet ve haksızlıklar altında sürekli inleyen bu kuşak, öylesine bilenmiştir ki; çok yakın bir gelecekte o, polatlaşan ruhuyla, kendine bu mezelletleri reva görenlerin karşılarına dikilecek ve onlara gerçek insan olmanın âdâbını öğretecektir. Elverir ki bu kuşağı elinde tutan milletler, hususiyle onların tali’li idarecileri iyi bir durum değerlendirmesi yaparak,

vukuu muhakkak bir infilak ve indifanın enkaz ve külleri altında kalmasınlar...

Meydana gelmesi kat'î görünen böyle bir indifaın, geçen asrın getirdiği bütün bunalımların rağmına, iyi şeylerle neticeleneceği kanaatindeyiz. Denebilir ki beşer, yirminci asra, mide ve bağırsaklarının zebunu olarak girmesine karşılık, önümüzdeki asra, kalbiyle, ruhuyla ve insanlığıyla girebilme hazırlığı içindedir.

Bu ise uzun bir fetretten sonra, bu mazlumlar ülkesinin yeniden dirilişi ve "Rönesans"ı demektir. Kim bilir, belki o zaman, batmak üzere olan dünyanın diğer kesiminin elinden tutup kaldırma fırsatı doğar. Böyle bir fırsatın elde edilmesi çok mühimdir. Zira; bunca zaman, bu kuşağın insanına göz açtırmayan milletlere, yeniden bir civanmertlik dersi vermek, hem geleceğin dünyasına ayrı bir bakış zâviyesi kazandırma hem de felsefî tarihin yeniden ele alınması bakımından oldukça önemlidir.

Keşke o gün, dost vefalı, düşman da insaflı olabilse!..

1 *Gül-ü rânâ*: İyi, güzel, hoş, latîf, parlak gül.

2 *Maddiyyunluk*: Maddecilik. Madde olmayan hiçbir şeyi kabul etmeyen, mâneviyat ve ruhaniyatı inkâr edenlerin anlayışları.

3 *Lâahlâkîlik*: Ahlâk kabul etmeyen anlayış.

4 *Ecîr*: Ücretli, işçi.

5 *Tabakât-ı beşer*: İnsan tabakaları, sınıflar, gruplar.

Ölümsüz Ruhlar

Ölümsüz ruhlar, her mevsimde canlılığını korur ve ayrı bir hayat cilvesi gösterirler. Onlar için sararıp-solma, pörsüyüp zebil olma asla söz konusu değildir. Ne ayların, güneşlerin batması, ne de gece ve gündüzün değişip durması onları kat'iyen eskitemez. Nasıl eskitir ki; bir buhurdanlık gibi devamlı tütüp duran onların hayat kâseleri, Hızır'ın âb-ı hayat içtiği aynı kâsedir. Bu iklimde benliğine doğru yelken açanlar için, her bahar canlı ve muhteşem; her yaz şâhikalarla omuz omuza, her sonbahar ve kış, yeni gerilimlere hazırlayan diriltici bir tazyik mevsimidir. Yeryüzünde, bin çeşit ölüm kol gezse, onlar yine canlı ve tetiktedir. Çevreleri de onların diriltici soluklarıyla Cennet cilveleri gösterecektir.

Meleklerle gönüldaş bu yüce kametler için, hiçbir zaman inhidam[1], inhilâl[2] ve inkisar[3] bahis mevzuu değildir. Onlar emrolundukları için iş yaparlar. İçinde yaşadıkları topluma karşı kendilerini vazifeli bilirler. Bu itibarla da ne iş ve düzenlerinin bozulmasından müteessir olurlar, ne de toplumu saran tehlikeler karşısında paniğe kapılırlar. Hele hayal kırıklığına asla düşmezler.

Gönüllere girme konusunda örümcek gibi sabırlı ve maharetli, aslan gibi metin ve kararlıdırlar. Her yere ibrişimden tahtlar kurarak, sessiz, fakat uyanık olarak semtlerine uğrayacak misafirleri beklemeye koyulurlar. Onların atmosferine giren Hızır'la buluşur, onlarla hemhâl olan mutluluğa erer. Onların bakışlarında aydınlık, düşüncelerinde hikmet, beyanlarında hakikat nümâyandır[4]. Halvethânelerine bedbin ve nevmid olarak girenler, orada imana ve ümide kavuşarak ebedî var olmanın sırrını elde ederler.

Ne uğursuz gibi görünen gecelerin karanlığı ne de üst üste yığılmış problemlerin çokluğu onları asla şaşırtamaz. Nuh Tufanı'na uğrasalar, ihtimal ki ayakları ıslanmadan geçer giderler. Âd'ın[5] ahkâfını[6] görseler, azim ve iradelerinden hiçbir şey kaybetmeden yine hedeflerine doğru ilerlerler. Ne Nemrud'un ateşi, ne Firavun'un gururu, ne de Sezar'ın zulüm ve istibdadı onları korkutamaz ve sindiremez.

Onların düşüncelerinde: "Sabah olsun ortaya çıkalım." yahut: "Karlar, buzlar çözülsün, bahar gelsin yola revân olalım." yoktur. Onlar "Kökleri sabit, dalları göklerde, latîf ağaçlar gibidirler ve Rabb'in izniyle her zaman meyve verirler." Karda, kışta, baharda, yazda...

Güvenip bel bağladıkları Kudreti Sonsuz sayesinde ne başkalarına temenna çeker, ne de yanıp sönen ışıklara aldanırlar. Tiranların güç ve iktidarları, çeşitli hiziplerin hâkimiyet ve saadet vaadleri, onların bakışlarını bulandıramaz, yol ve yönlerini değiştirtemez. Gözlerin döneceği, ayakların bağının çözüleceği ve en bâlâ kametlerin dahi iki büklüm olacağı o dehşetli günü yâda getirdikçe, hayat ve ona ait her şeyi istihkâr[7] ederek, maddenin eline düşmekten sakınır ve eşya putuna baş kaldırırlar. Lüks ve konfor en çok nefret ettikleri şeylerdendir. Rahat ve rehavete gömülmeyi, kendileri adına ölüm ve milletleri için de bir tali'sizlik sayarlar. Bu itibarla da içinde yaşadıkları topluma karşı sürekli farklılık gösterirler. Ne var ki, metodolojilerine uyan ve düşünce çizgilerine giren herkesle ve her şeyle, bir çeşit münasebetten de geri kalmazlar.

Onlar, dünden bugüne, sıra dağlar gibi yerlerinde durmuş ve asla mevzilerini terk etmemişlerdir. Mihrapların çokluğu onları şaşırtmamış, kıblenin çöküşü onların zihnini bulandıramamıştır. Ay batmış, güneş doğmamış, teker teker bütün yıldızlar silinip gitmiş; ama onlar yine yol ve yön değiştirmemişlerdir. Azimli, iradeli ve kararlı olmuşlardır sonuna kadar.

Onlar, içinde yaşadıkları milletin hayat kâsesini taşıyan ruhanîler, millet de onların azat kabul etmez bendeleridir.

Ya şu yürürken yorulup yolda kalanlara, en küçük bir engebe karşısında ürküp geriye duranlara, iş yapmak için hep bahar bekleyenlere, en ehemmiyetsiz tazyik karşısında azim ve iradesiyle felce uğrayanlara, kitlelerin sevk ve idaresini kimseye vermedikleri hâlde, sürekli olarak onları yanıltan ve şaşırtanlara, evet, bütün bunları yapanlara ne demeli..? Ne demeli, dünü ayrı bir macera, bugünü ayrı bir mezellet ve yarını hangi hezeyânlara hamile bulunduğu belirsiz bu tali'sizlere..?

Bunlar, bahar gelince yiğit kesilir, güneş doğunca daldan dala sekmeye başlar, kar bastırınca sünepeleşir, gece olunca da hımbıllaşırlar. Ganimet bahis mevzuu olunca ön saftadırlar; tehlike baş gösterince de, gerilerden daha gerilere çekilerek kayıplara karışırlar. Fakirlik hâllerinde zahit[8], imkân elverdiğinde Karun[9]; pöhpöhlenince cevvâl, unutulunca da miskindirler. Hâsılı, "Öyle bednam, öyle bedhâl, öyle kem tali'tirler ki"; onlara, milletin yüz karası dense sezadır.

Bilmem ki daha kendine ermeden düşünceye doymuş, ülfet ve ünsiyete

boğularak imanî haz ve zevklerini yitirmiş bu tali'sizlere bir şey anlatmak kâbil olur mu?.. Biz, şimdilik o bahsi kapatarak, zıddın, zıddı tedaisiyle[10] içine girdiğimiz bu saksağan hikâyesini burada kesmek istiyoruz.

Keşke şu perişan satırlar onlara dahi bir şeyler anlatabilseydi...

1 *İnhidam*: Yıkılmak.

2 *İnhilâl:* Çözülmek.

3 *İnkisar:* Kırılmak, gücenmek.

4 *Nümâyan*: Görünen, parlayan.

5 *Âd*: Hz. Hûd Peygamber'e (aleyhisselâm) isyan ettiklerinden ilâhî gazaba uğrayan ve helâk olan, Yemen taraflarında yaşamış bir kavmin adı.

6 *Ahkâf*: Uzun ve yüksek kum yığınları. Yemen sahillerinden "Şemr" denilen kumluk bir vadidir. Âd kavminin yurtları burada idi.

7 *İstihkâr*: Hakîr görmek, küçük görmek.

8 *Zahit*: Borç olan ibadetlerden, aslî vazifelerden başka dünya süs ve makamlarından feragât eden kimse. Sofî, müttakî.

9 *Kârun*: Hz. Musa (aleyhisselâm) devrinde yaşamış ve malı ile mağrur olarak haddini aşmış ve Allah'ın zekât emrini dinlemediğinden malı ile birlikte yere batmış olan dünya zengini, Rabbinin lütuf ve ihsanını kendine mâl ederek nankörlük ve enaniyetinden dolayı bu fena sıfatı ile meşhur olmuştur.

10 *Tedâî*: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi. Çağrışım.

Yolda Kalanlar da Var

“Yaşama zevkiyle başı dönmüş ve ruhu delik-deşik olmuş kem tali’lilerimize...”

Zannediyordum ki, gün yüzüne çıkan her tomurcuk bir çiçek olacak ve bu çiçeklerin bütünü de, yapraklarında gamze çakan jâlelerle sonsuzluğa kadar sürüp gidecek!.. Zannediyordum ki, yamaçlarımızı kanaviçe gibi saran goncalar hep diri kalacak, ovalarımızı alan başaklar hep hayat soluklayacak; selvilerimiz ince ince salınacak ve derelerimiz gürül gürül akacak!.. Zannediyordum ki, upuzun bir kıştan sonra sürgün eden filizler, büyük muzdariplerin diriltici solukları altında, ölümsüzlüğe erecek ve daima taze, daima canlı kalacak!..

Zannediyordum ki, aylar, güneşler ufkumda birbirini takip edip duracak ve yurdumun seması, hiç mi hiç hüsûf ve küsûf[1] görmeyecek!

Zannediyordum ki, yıllarca bahar bekleyen neslim, karlara cemre düştüğü bugünlerde, gidip yeniden ölüm uykusuna yatmayacak. Hızır’la buluştuktan sonra, âb-ı hayat içmeden geriye dönmeyecek!..

Zannediyordum ki, şimdiye kadar bin defa hipnoz edilen insanımız, bir daha aynı oyuna gelmeyecek ve aynı hokkabazların iradesine teslim olmayacak!..

Zannediyordum ki, dirilen her ferdimiz, bundan böyle genç ve zinde kalacak; bel ağrıları, baş dönmeleri onun semtine sokulamayacak. Burcu burcu diriliş kokacak onun yaşadığı iklim ve bucaklar. Unutulacak tabutlukların yolları ve çatır çatır çatlayacak teneşir tahtaları. Ve buhurdanlar misk ve kâfura hasret kalacak!..

Zannediyordum ki, her an ölüm tehditleri altında, havarî gibi yola çıkan bu hasbîler topluluğu Hz. Mesih’e çarmıh hazırlayanlara asla iltihak etmeyecek. Servetler, şöhretler, makamlar, mansıplar onlara yol ve yön değiştirtmeyecek. Pest şeyler gönüllerine girip bakışlarını bulandıramayacak. Onlar, hep aynı şeyleri düşünecek, aynı şeylerin türküsünü söyleyecek ve aynı hayatı en ritmik şekilde yaşamaya gayret gösterecekler!..

Zannediyordum ki, mazlumun âhını dindirmek, zalimin soluklarını kesmek ve ilhad ateşini söndürmek için, Yaradan’a ahd ü peymânda bulunan bu kudsîler, gizli-açık asla zalime yahşî çekmeyecek, şahsî rahat ve sûrî saadeti için geçmişini küçümsemeyecek ve mazisinden kopmayacak!..

Zannediyordum ki, ruh kökümüzle olan alâkamız, gün be gün pekişecek, yüce

düşüncelerimizden hiçbiri ebediyetlere terk edilmeyecek; davranışlarımız asla değişmeyecek ve hayatımız, şâhikalardan kopup gelen dupduru ırmakların akıp akıp denizlere dökülmesi gibi, hep millî ruh ummanı içine dökülecek ve kendi kendini yenilemeye hazırlayacak. Ayrı ayrı akan çaylar birbirine yanaşacak; cetveller sonsuzluğa açılan yollarda bir araya gelecek ve alâim-i sema[2] gibi, bir sürü renk, omuz omuza bulutların ötesine doğru kavisler çizecek!..

Ve hele, sanıyordum ki, bu ses, söz ve renk cümbüşüne başkaları da koşup gelecek ve bizlerle bütünleşecek!

Zannediyordum ki, yaşama zevki, hayat kaygısı ve tenperverlik bu yüce topluluktan fersah fersah uzak kalacak ve asla onların atmosferine girme imkânını bulamayacak... Onlar, sonuna kadar süt gibi duru, su gibi berrak ve toprak gibi mütevazi kalacaklar. Kendilerinden öncekileri yiyip bitiren lüks, israf, debdebe ve ihtişam onların evlerinden içeri giremeyecek ve onlara hükmedemeyecek.

Zannediyordum ki, insanımız, gönül verdiği Zât'ın dostluğuyla yetinecek, O'nun hoşnutluğuna koşacak ve başkalarına şirin görünme hevesine kapılmayacak; "Allah bes-bâkî heves"[3] deyip yoluna revan olacak...

Zannediyorlar ki, şekil ve düşünce değiştirmekle, ebedî hasımlarına karşı şirin görünecekler! Bilmiyorlar ki, böyle yapmakla, ruhlarını ipotek ediyor ve kalblerini de söndürüyorlar.

Zannediyorlar ki, tavanlarındaki boya, zeminlerindeki cilâ, masalarındaki ibrişim ve yataklarındaki atlaslarla, beyan ve düşüncelerine ağırlık kazandıracak ve öbür kıyıdakilere sempatik görünecekler! Bilmiyorlar ki, bu hâlleriyle düşmanları karşısında daha çok maskara oluyorlar.

Zannediyorlar ki, davranışlarındaki oynaklık, düşüncelerindeki renksizlik ve hayatlarındaki fantezilerle başkalarının gönlüne girecek ve onları kendi düşünce çizgilerine çekecekler! Bilmiyorlar ki, bu hareketleriyle, farkına varmadan onlara iltihak ediyor ve onların fikir atmosferleri içinde eriyip gidiyorlar...

Toprağın sızıntıya, tohumun rüşeyme, balığın mercana ve yılanın zehire gebe olduğu bir bahar daha idrak ediyoruz. Bakalım kimler bahardan yana, kimler de kıştan yana çıkacak? Kimler kelepir kovalayacak, kimler mercan avlamak için en derin noktaları kollayacak? Kimler bir muhalif rüzgârla harman gibi savrulan mala mülke mağrur olacak ve kimler hem kendini hem de dünyaları

aşarak sonsuzluğa erecek? Kimler dünyanın değiştiriciliği karşısında balmumu gibi eriyecek ve kimler bu devvâr u gaddarın dönüşünü değiştirecek...

Haydi, gün ola devran ola!..

1 *Hüsûf ve küsûf*: Ay ve Güneş tutulması.

2 *Alâim-i sema*: Gök kuşağı.

3 *“Allah bes-bâkî heves”*: Allah yeter, kalanı heves.

Mutluluk

Mutluluk, herkesin özlediği bir sevgili ve uğrunda her fedakârlığa katlanılan yüce bir gayedir. İnsanlar arasında mesut olmak istemeyen tek fert yok gibidir. Ama saadet nedir? İşte zorlardan zor bir mesele!..

Yunanlıya göre o, aşk ve sevda; Sezar'a göre, nâm ve şöhret; Firavun'a göre, iktidar ve mevki; Kârun'a göre de, yığın yığın servet ve hazinelere sahip bulunmaktır. Oysaki, bunlardan hiçbiri, ne gerçek saadet ne de onun vesilelerinden biridir. Hakikî mutluluğu bu yollarla arayanlar, hep aldanmış ve hüsrana uğramışlardır.

Gerçek saadet, insan zihninin dağınıklık ve perişaniyetten kurtulması, insan kalbinin itminan ve istirahata ermesinden ibarettir. Onu, deniz kenarlarında, dağ başlarında, tenha koruluk ve koylarda arayanlar hep yanılmışlardır. Vâkıa, bu türlü yollardan başkasıyla, ruhunu dinlendirmesini bilmeyen avâm[1] için, bunlar da birer vesile sayılabilirler. Ama, gerçek huzur ve saadet için, ne zaman, ne de zemine ihtiyaç yoktur. O her yerde insanla beraber ve onun iç aydınlığına, onun hür iradesine tevdi edilmiş mukaddes bir sevgilidir. Her insan, istediği zaman, kanatlanan ruhuyla, kalbinin sonsuz iklimlerine doğru açılıp temâşâsına doyamayacağı âlemlere ulaşarak, özlenen mutluluğu elde edebilir.. hele, kalb hazinesi tertemiz fikirlerle donatılmış ve lebrîz edilmişse...[2] Boyce'nin (Boys'un) dediği gibi: "Ruhunun derinliklerinde, böyle bir mihrabı olan insan ne bahtiyardır!.."

Evet, mesut olabilmek için, önce ruhun iyice teçhiz edilmesi, gönlün pâk ve temiz fikirlerle donatılması, sonra geçmişin kanatlandırıcı hatıralarıyla, geleceğin isabetli ve makul ümitlerinin yan yana mütalâa edilmesi lâzımdır ki, bu sayede, fenalıklara karşı konulabilsin.. şehevî hisleri frenleyip yükseltici duyguları da takviye ederek, yaşanan hayatın her lâhzasını faziletli kılmak mümkün olabilsin. Zaten ahlâkî hayatın yegâne düsturu da fazilettir. Aradığımız saadet ise, asla faziletten ayrı düşünülmeyen ve bir bakıma onun neticesi ve mükâfatıdır.

Ruhu kanatlandırıp pervaz ettirecek ve kalbi daima canlı tutacak tek şey, Yaratıcı'nın hoşnutluğu düşüncesidir. Böyle bir fazilet düşüncesi olmadan mutluluktan bahis açmak abestir ve mânâsızdır.

Bezmimize saadet mührünü basan müstesna varlık, şu hasletleriyle hem faziletli hem de mutlu idi: O, o kadar azimli ve kararlıydı ki, Yüce Yaratıcı'nın

tasvibinden geçmeyen hiçbir şeye, bütün hayatı boyunca bir kere olsun hüsnü kabul göstermemişti. O kadar dürüst idi ki, en ehemmiyetsiz şeylerde dahi, kimseye haksızlık etmemişti. O kadar yüce âlemlere tutkun ve o denli ulvî tecellîlere doymuş idi ki; hiçbir zaman lezzeti fazilete tercih etmemişti. Öyle üstün bir idrak ve kavrayışa sahip idi ki; bir kere olsun, iyiyi kötüden tefrik hususunda tereddüde düşmemişti. İnsanların fikirlerine karşı hep hürmetkâr kalmıştı; ama onlardan nasihat almaya hiç ihtiyaç hissetmemişti. En anlaşılmaz meseleleri gayet rahatlıkla halleder; bir solukta, gaflet ve dalâlette olanları fazilet ve şerefe yükseltirdi. İfadelerinde akıl ve hikmet omuz omuzaydı; makul ve doğru bildiklerinde fevkalâde sebat gösterirdi. O kadar muttakî idi ki; tavır ve davranışlarındaki berraklık, muamelesindeki yumuşaklık ve duruluk melekleri gıptaya sevk edecek kadar zarifti. Böbürlenmeler, fahirlenmeler bir kerecik olsun, onun yakıcı ve eritici ikliminde görünme imkânını bulamamışlardı. Şahsıyla alâkalı bütün ayıplamalara karşı mukabele etmeksizin tahammül eder ve insanları suçlamaktan fevkalâde uzak bulunurdu. Korkaklık semtine sokulamamış, vesvese ve tereddütlerle hiç mi hiç tanışmamıştı. Kavim ve kabilesi karşısında nasıl yılgınlık göstermemişse, topyekün dünya ile hesaplaştığı zaman da aynı şekilde polat gibi olmasını bilmişti. Odası, yatağı, elbisesi ve yiyeceği şeyler gayet sâde ve fakirceydi. Ve O, içinde yaşadığı toplumun herhangi bir ferdi görünümünde idi. Dostluğunda menendi olmayacak kadar sebatkâr ve muhkem, vefasında herkesi minnet altında bırakacak kadar civanmert idi...

O, bunlarla serfiraz[3] ve faziletliydi. Faziletli olduğu kadar da gönlü huzur içinde ve mutluydu.

O'nun vicdanı kadar saf ve duru bir vicdana sahip olmak için, faziletin rükünleri sayılan bu şeylerde, O'nu örnek almak ve ruhumuzun rengini aksettiren bu düşüncelerin kirlenip bozulmasına meydan vermemek lâzımdır.

Evet, bu türlü yüce hasletlerin hepsine sahip çıkmak, bizi faziletli kılacak, dolayısıyla da bizlere gerçek mutluluğun kapılarını açacaktır. Aksine, bu vadide gösterilecek herhangi bir kusur ise, fazilet dünyamızda meydana gelmiş bir yırtık, dolayısıyla da saadetimizi bulandıran bir keyfiyet olacaktır. Nasıl ki suyu saf ve temiz tutmanın tek çaresi, onun içine bir şey atmamak ve bulandırıcı şeylerden uzak bulundurmaktır. Öyle de ruhun huzur ve mutluluğu, bir an olsun onu, faziletten mahrum bırakmamaya bağlıdır.

1 *Avâm*: Halktan ilim ve irfanı kıt olan, okuyup yazması az olan kimse.

2 *Lebrîz edilme*: Ağzına kadar doldurulma, taşırılma.

3 *Serfiraz*: Benzerlerinden üstün.

Fazilet ve Mutluluk

İnsanımıza mutluluk vaad edenler evvelâ onu faziletlerle donatmalıdırlar. Fazilete susamış gönüllerin mutlu olmasına imkân yoktur. Dünden bugüne selim akıllarca, bu hep böyle kabul edilmiş ve saadetle fazilete ikiz nazarıyla bakılmıştır. Zira fazilet, her şeyden evvel, en yüce ahlâkla serfiraz bulunarak bütün varlığa muhabbet dolu nazarlar atfetmenin adıdır. Faziletli bir insanın bütün varlık ve eşyâ ile bir çeşit münasebeti vardır. Böyle birinin nazarında hâdiselerin akışı, bir bahar havası içinde ruha inşirah verici meltemler gibi eser geçer ve onun gönlünü sevinçlerle doldurarak şâd kılar. O, her zaman akıp giden eşyâ ve zaman selinde, yeni yeni levhalar müşâhede ederek daima hayran ve daima mutludur. Ne güneşlerin doğup batması, ne de gece ve gündüzün birbirini takip edip durması, onun zevklerini acılaştıramaz ve gönlüne hüzün veremez. Hüzün vermek şöyle dursun, o her an tazelenen ve birbirinden farklı bulunan manzaraların müşâhedesiyle, hep huzur ve mutluluk dolu dakikalar yaşar.

Faziletli olmak, bütün bütün beşerî arzuları reddetmek ve eşyaya sırtını dönerek bir çeşit zahitlik yapmak da değildir. İnsanı, içinde yaşadığı dünyadan koparan böyle bir fazilet anlayışı, karamsarlık getirir ve bedbinlik kaynağıdır. Bu ise, İbsen'in ifadesiyle: "Saadetin helâki" demektir. Aynı zamanda, bu türlü aşırı ve yersiz endişeler, ferdin yalnız nefsini düşünüp onunla içli dışlı olduğuna ve civanmertlik hissinden mahrum bulunduğuna delâlet eder ki; bu kabil bir düşünce de ahlâkî hayatın yanlış anlaşıldığını ve başkaları için yaşama meziyetinin eksik bulunduğunu gösterir.

Faziletin, cismânî ve ruhanî bütün saadetleri tekeffül[1] ettiğini iddia etmek de doğru değildir. Faziletli bir insan hasta, fakir, perişaniyet içinde bulunabilir. İnsanlardan zulüm, hakaret, ihanet görebilir. Başından işkenceler, mahkûmiyetler, sürgünler geçebilir. Hz. Mesih, gadre uğradığı; Sokrates mahkûm edildiği, Epiktetos zulüm gördüğü hâlde mesut idiler... Bu itibarla biz, mutluluğu, daha ziyade kalbî ve insanın inançlarıyla gönlünde kurduğu cennetlerin esintisinden ibaret görmekteyiz. Evet "İman, mânevî bir Cennet çekirdeğini taşımakta, küfür de mânevî bir Cehennem zakkumunu saklamaktadır..."

Fazilet; insanın, kendi sınırlılığını, kâinatın sonsuzluğu içindeki ehemmiyetsizliğini, küçüklüğünü idrak etmesi ve şahsına olduğundan fazla

değer vermemesidir. Yoksa, onun, cismânî musibetlerle sürekli olarak hırpalanması; izzet-i nefis ve gururunun devamlı yaralanıp durması ve bir türlü tatmin edilmeyen câhilâne hırslarla huzursuzluklara dûçâr olması gibi, alçaltıcı sefaletlerle bütün bütün saadetlerini kaybetmesi, kaviyyen muhtemeldir.

Faziletli insan, sâlim düşünen insandır. O, “Çaresi bulunan şeylerde acze, çaresi olmayan şeylerde de âh u vâha düşmez...” Aksine o, kaçınılması imkân dahilinde olan şeyler için, elinden gelen her şeyi yapar ve kaçınma yollarını araştırır. İrade ve imkânlarını aşan hâdiseler karşısında da teslim olma yolunu seçer. Ve insanların pek çoğunun dûçâr oldukları, bencillik, pest düşünceler, servet-sâmân kaygısı, çeşitli mansıp ve pâyelere gönül koymak gibi şeylerle mutluluğunu ihlâl etmez...

Sâlim düşünen insan, üstesinden gelinemeyen belâlara, kaçınılması imkânsız musibetlere, baştan hazırlıklı ve râzı bulunduğundan, hiçbir zaman saadet ve lezzetleri acılaşmaz. O, şuur ve duyguları itibarıyla, daima pâk ve nezih sevinçlerden; sevginin, aşkın, aileye şefkatin, kardeşlik ve dostluğun lezzet ve hazlarından her zaman hissedar olabilir.

Evet, o, haksızlık yapmayacağı; hain olmayacağı; intikam, kin, nefret, kıskançlık gibi düşüncelerden hep uzak kalacağı içindir ki; ekseriya, çevresinde hürmet ve sevgi karışımı bir meltemin estiğini hissedecek ve daima mutlu olacaktır. O, ailesine, vatanına, milletine, hatta bütün varlığa karşı duyduğu sevgi ve alâka ile kenarı olmayan bir muhabbet deryasında, sonsuz hazlar duyacak ve daha Cennet’e girmeden Cennet zevklerini yaşayacaktır. Bu hazlar: Başkalarının sevinçlerini paylaşma hazzı.. onların lezzetlerini ruhunda yaşama hazzı.. onların acı ve ızdıraplarını göğüsleyip onlara, mutluluğa giden yolları açma hazzı.. gibi şeylerdir.

Faziletli olmak, hazır zaman gibi geçmiş ve gelecekle de münasebete geçerek, mazinin ve istikbalin en mümtaz insanlarıyla ruhen beraber bulunup onların tasvip ve takdirlerini gönlünde duymak ve onlarla aynı hayatı paylaşarak, atalarımız ve gelecek nesillerle kaynaşmak ve bütünleşmek demektir.

İşte, böyle bütün insanlık ve kâinatla alâkadar ve iç içe yaşamak suretiyle kalb, daha bu dünyada iken ebedî mutluluğa erer ve haricî hâdiselerin onun saadetini ihlâl edemeyeceği buudlara ulaşır.

Faziletin, gerçek saadetle olan bu derin alâkasını bizlere, insanlığın en şerefli şahsiyetleri talim etmiştir. Gönülleri itminana kavuşturan ve akıllara

emniyet telkin eden saadet de budur. Zira bu saadet, olgun, mütevazi, müsamahalı, ayıplara göz kapayan, kinsiz, nefretsiz olma gibi, faziletin en sağlam kaideleri üzerinde yükselmektedir.

Tek kelime ile bu saadet, kalbî ve ruhî bir saadettir. Ve yerini hiçbir şeyin alamayacağı kadar da köklü ve insanın özüyle alâkalıdır. Maddeye dayalı bütün mutlulukların bu saadete ilâve edecekleri hiçbir şey olamayacağı gibi onu unutturmaya da güçleri yetmeyecektir.

Ruhunu inançla yükseltip gönlünü faziletlerle donatanlara ne mutlu!..

[1] *Tekeffül*: Kefil olmak, üzerine almak.

İmtihan

Bir imtihanlar zinciridir hayat baştanbaşa. Tâ çocukluktan başlar insanoğlu için imtihanlar. Ve ruh bedenden ayrılacağı âna kadar da devam eder durur. Anlayıp sezebilenler için bu küçük küçük imtihanlar, birer eleme ve finale kalan ruhların tesbit edilmesiyle alâkalıdır; insanoğlunun vicdanında ve ruhanîlerin gözünde tesbit edilmesiyle...

Çeşit çeşittir imtihanlar ve bütün bir hayat boyu, değişik boy ve derinlikte devam eder dururlar: Mektebe alınma imtihanı, sınıf geçme imtihanı, mektep bitirme imtihanı; evlâdın babadan, babanın evlâttan bulma imtihanı ve daha bir sürü imtihan... Hele bunlar arasında insanî düşünce ve yüksek ideallerinden ötürü "saf dışı" edilme ve vatandaşlık haklarından mahrum bırakılma imtihanı oldukça ağır ve gurur kırıcıdır.

Bir de düşmanın amansızlığı ve insafsızlığı yanında, vefasız dostların eliyle çekilen imtihanlar vardır ki; doğrusu dayanılması en güç olan imtihan da işte budur. Zira, düşmanın hasımca vaziyeti, insanlık ve mürüvvetle telif edilmese bile, düşmanlık mantığına uygundur. Hatta düşünce yapısı, dünyaya bakış keyfiyeti ve değer hükümlerindeki farklılıklar çoğaldıkça da bu husumetin artması -aynı mantıkla- tabiî görülebilir. Ne var ki, aynı kader çizgisinde kavga verenlerin, aynı duygu ve düşünceleri paylaşanların kıskançlık ve rekabet hissiyle, gammazlamalara düşmeleri, kat'iyen akıl ve mantıkla telif edilemez. Hele insanlık ve mürüvvetle asla..!

Evet, böyle vefa umulan bir yerden ihanet ve cefa görmek, hem acı hem de oldukça düşündürücüdür. Ama neylersin ki; aldatmanın akıllılık, inhisar-ı fikir[1] ve saplantıların sadakat, bağnazlığın muhafazakârlık sayıldığı bir dünyada, bu kabîl iptilâ ve imtihanlar eksik olmayacağından, bilip dayanmadan başka da çaremiz yoktur. Evet, fert olarak, aile olarak ve toplum olarak;

"Gelse celâlinden cefa
Yahud cemâlinden vefa
İkisi de câna safâ
Lütfun da hoş kahrın da hoş."

deyip dayanma mecburiyetindeyiz.

Dünden bugüne, yer yer düşmanlarından ve zaman zaman da dost kılığına bürünmüş hasımlarından, devamlı ihanet darbeleri yiyen ve sürekli olarak

hırpalanan bu millet, bütün tarih boyunca imtihanların en acı ve en ağırlarını gördü. En korkunç hıyanetlere maruz kaldı. Gün geldi ki dört bir yandan bütün dünya onun üzerine at sürdü ve onu ablukaya aldı. Hatta bu dönemde, onun bütün bütün tarihten silineceği zehabına kapılanlar da oldu. Ama o, bu ölüm kalım imtihanlarını da atlatarak bir kere daha bütün bir hasım dünyanın plânlarını altüst etti. Belki o, bundan sonra da bir kısım imtihanlar görecek, tekrar tekrar ırgalanacak, karşısına ateşten tepeler, kandan irinden deryalar çıkacak; ancak, bütün bunlar onun, kendini yenilemesine ve metafizik gerilimine yardımcı olacaktır. Zira o bunlarla dost ve düşmanını tanıyacak, bunlarla bilenecek, bunlarla düştükten sonra doğrulup kalkmanın ve kendine gelmenin yollarını öğrenecektir...

İnsan imtihanlarla saflaşır ve özüne erer. Hayat, imtihanlar sayesinde yeknesaklıktan kurtulur ve renklilik kazanır. Ruh imtihan gördüğü nispette olgunlaşır ve büyük işleri göğüsleyebilecek hâle gelir. Geçirilen imtihanın ağırlığı ve soruların terleticiliği nispetinde, fert, insanlık mektebinde sınıf geçmeye ve yükselmeye hak kazanır.

İmtihanın olmadığı bir yerde ferdin saflaşıp özüne ermesinden, toplumun gerilip çelikleşmesinden bahsedilemez. İmtihanla sıkışan ve büzülen ruhlardır ki yay gibi gerilir, ok gibi fırlar ve bir solukta hedefe ulaşırlar. Evet, sabah akşam onların çevrelerinde dolaşıp duran endişeler, yer yer yuvalarını sarsıp geçen açlıklar, susuzluklar, sıkıntılar, hatta mal ve canlarına gelen zarar ve ziyanlar, beklenmedik şekilde hâdiselerin demir paletleri altında kalıp ezilmeler, onları en sert çelikler hâline getirecek ve istikbale hazırlayacaktır.

İmtihan görmemiş ölü gönüllerin ve ham ruhların, nefisleri adına insanlığa yükselmeleri bahis mevzuu olmayacağı gibi, içinde yaşadıkları topluma da en küçük bir menfaatleri dokunmayacaktır.

Elmas gibi ruhların, kömür tıynetli kimselerden ayrılması imtihana bağlıdır. İmtihanın olmadığı bir yerde, altını taştan, topraktan; elması da kömürden tefrik etmeye imkân yoktur. Ve yine imtihanın olmadığı bir yerde, en uğursuz ruhlar en yüce kametlerle iç içedir. İmtihanla, melekler gibi sâfi ruhlar, habis ruhlardan ayrılır ve kendileri için mukadder zirvelere ulaşırlar.

Bunun böyle olduğunu bilen hakikate âşina bir gönül için her imtihan, insanı gökler ötesi âlemlere uçuran bir kanat ve imtihanda görülen her sıkıntı da ona güç ve canlılık kazandıran bir iksirdir. Böyle birinin nazarında ateşlere atılmak, Yaratıcı’nın dostluğuna doğru atılmış en güçlü bir adım; çarmıhlara

gerilmek de O'na yükselmenin yüce birer vesilesi sayılır.

Evet, gönlünü en yüce ideallerle donatmış birisi için, her yeni imtihan onun azmine indirilmiş bir kamçı, iradesini şahlandıran bir efsun ve gönül kadranını aydınlatan bir ışıktır. O gördüğü her imtihanla kristaller gibi berraklaşır; yay gibi gerilime geçer ve adım adım, gönlünde kurduğu Cennet'lere doğru yükselir.

Kahrı-lütfu bir bilmeyen mürde gönüller[2] varsın bundan bir şey anlamasınlar. Geçen hakikatin mealine gönül vermiş idealistler, bu uğurda çekilen ızdıraplardan daha zevkli bir şey tanımayacaklardır. Ocaklar gibi yansalar dahi, âh u efgân edip ağyâra dert yanmayacaklardır. Ne dostların vefasızlığı ne de düşmanın insafsızlığı onları millet ve vatan yolunda hizmetten alıkoyamayacaktır. Ve işte, ahd ü peymânları[3] da şöyle olacaktır:

"Felek esbâb-ı cefâsın toplasın gelsin,
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azîmetten."

Ruhun şâd olsun N. Kemâl!

1 *İnhisar-ı fikir*: Kendi anlayışından başka anlayış tanımamak.

2 *Mürde gönül*: Ölü gönül. Katı yürekli, hissiz, duygusuz insan.

3 *Ahd u peymân*: Söz ve yemin.

Bayram

Gün doğa ülkemize
“Bayram o bayram olur.”

Bayram bir neş’e ve sürur günüdür; bilhassa mânâsını bilenler için. İnsanlar sevinçli ve huzurlu görünürler bayramlarda; Yaratıcı’nın affına mazhar oldukları, cürm ü hatalardan kurtuldukları, geçmişi ve geleceği bir kere daha iç içe yaşadıkları için...

Her bayram, milletin gönlünde bir huzur, vatanın simasında bir sürur olarak belirir ve bir sürü hatıraları tedâî[1] ettirmekle de kemale erer. Bayramların tedâî ettirdiği bu hatıralardan gönüllere akıp gelen mutluluklar, bazen o günlerdeki zevk ve şenlikleri gölgede bırakacak kadar renkli, derin ve muhteşem olur.

Bizler her bayramda, geçmişi ve geleceği hayallerimizde yan yana getirerek, muhteşem atalarımızın elleriyle, gökçek yüzlü torunlarımızın başlarını aynı anda öper; mazi ve müstakbelin bütün mutluluklarını vicdanlarımızda duyarak sonsuz zevklere ereriz. Karamsar ve bedbin gönüller bundan bir şey anlamasalar bile, geçmiş dâsitanî bütün renk ve cümbüşüyle, gelecek bin şevk ü tarâbıyla, her bayram, başlarımızın üzerinde bir gökkuşağı hâline gelir ve bize en parlak şehrâyinler ve donanma geceleri yaşatır.

Evet, hangi saadet vardır ki, geçmişimize ait tabloların bütününü, geleceğe ait en çarpıcı manzaralarla yan yana müşâhede etmekten doğan gönüllerimizin mutluluklarla dolmasına denk gelebilsin!..

Duygu, düşünce ve kalbi itibarıyla, hazır zaman gibi geçmiş ve gelecekle de alâkadar olan, onlardaki haz ve zevkleri vicdanında duyabilen insan ruhu, bayramı böyle kanatlanmış ve zamanın üstüne çıkmış olarak, çok farklı buudlarda idrak eder. Bu mânâda idrak edilen bir bayram, günübirlikçilerin mesaj ve beyanlarıyla anlatmak istedikleri bayramlardan çok farklıdır. Onların, geçmişten ve gelecekten koparılmış, alabildiğine ölgün ve solgun bayramları, çocuklara şeker dağıtmak için tayin edilmiş birer gün olsalar bile, kat’iyen bayram sayılamazlar.

Her bayram, bana, geleceğin rengârenk şehrâyinleriyle gelir; en tatlı ve en çarpıcı tarihî levhaları kalbime aksettirir, öyle gider. Ben, o gelip giden bayramlarda, maddî-mânevî irfana ermiş, duyguları itibarıyla incelmiş, ruhuyla bütünleşmiş ve birbiriyle sarmaş dolaş olmuş geleceğin mutlu nesillerini

hayalen seyreder mest olurum. Gözümün önünde, kafası fen ve teknikle, kalbi Yüce Yaratıcı'ya imân, O'na muhabbet ve varlığa sevgiyle dolu, itminana ermiş insanlar belirir. Onların, gönlüme boşalttıkları ruhanî zevklerini vicdanımda hisseder ve emsalsiz dakikalar yaşarım. O iklimde, yaşlıları çok muhterem ve insanlığa yükselmiş, gençleri iffetli ve nefsini frenlemiş, çocukları (günebakanlar) gibi rengârenk ve yukarıdan gelen ışıklarla yüzleri hep aydın, kadınları bu sihirli cümbüşün hazırlayıcısı olarak tahayyül eder, iliklerime kadar hazlara gömülürüm.

Ve yine o iklimde, idare en hassas ve usta ellerin işlediği gergefler gibi ölçülü, nizam ve asayiş, kanaviçeden çıkmış bir nakış mevzuniyeti içinde belirir gözümün önünde... Teb'a ve "Başyüceler" topluluğu yan yana ve âhenk içindedir geleceğe ait bu senaryoda. Adalet coşkun ve şehbal açmıştır her tarafta; zulüm sarsık, yılgın ve mecalsizdir. Ne zalimin "hayhuy"u duyulur o âlemde, ne de mazlumun iniltisi...

Mektepler kâinatın sırlarını çözmeye çalışan birer laboratuvar gibi sıra sıra geçer hayalimden bayramlarda. Ve çıraklarını gökler ötesi esrâra ulaştıran yüce kamet muallimler görürüm o mekteplerde; yüzlerinde aydınlık, içlerinde samimiyet ve düşüncelerinde istikamet, yüce muallimler...

Bayramlarda, davul sesi duyar gibi olurum serhat boylarında!.. Ve gürül gürül fatih orduların tarrakaları gelir kulaklarıma; dünya muvazenesi için tehlikeleri göğüsleyen ve devletlerarası dengeyi temin uğrunda, yaşama haz ve zevklerini feda etmiş fatih orduların tarrakaları...

Her bayram böyle rengârenk ve gülbanklarla doğar ruhuma. Her bayram ilhamları ve hatırlattıklarıyla mest eder gönlümü. Yunmuş, yıkanmış ve bütün bütün yenilenmiş hissederim kendimi. Hissederim de, "Keşke hep bayram olsaydı." derim!..

Bazılarına göre bunlar birer hayal; bazılarına göre de, binlerce misali geçmiş yüce bir ideal ve emareleri çoktan ufkumuzda belirmiş ölümsüz hakikate kısa bir meâl...

1 *Tedâî*: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi. Çağrışım.

Vefa

Vefa, dost ikliminde yetişen güllerdendir. Onu düşmanlık atmosferinde görmek nadirattandır ve hatta mümkün değildir. Vefa, duyguda, düşüncede, tasavvurda aynı şeyleri paylaşanların etrafında üfül üfül eser durur. Kinler, nefretler, kıskançlıklar ise, onu bir lâhza iflah etmez öldürür. Evet o, sevginin, mürüvvetin bağrında boy atar, gelişir; düşmanlık ikliminde ise bir anda söner gider.

Vefayı; insanın, gönlüyle bütünleşmesi şeklinde tarif edenler de olmuştur. Eksik olsa bile yerindedir. Doğrusu, kalbî ve ruhî hayatı olmayanlarda vefadan bahsetmek bir hayli zordur. Konuşurken doğru beyanda bulunma, verdiği sözlerde, ettiği yeminlerde vefalı olma gönül hayatına bağlıdır. Kendini yalan ve aldatmadan kurtaramayan, her an verdiği söz ve yeminlere muhalif hareket eden ve bir türlü yüklendiği mesuliyetlerin ağırlığını hissetmeyen iki yüzlü ve müraî tiplerin gönül hayatları olabileceğine ihtimal vermek sadece bir aldanmışlıktır. Böylelerinden vefa beklemek ise, bütün bütün gaflet ve safderûnluk ifadesidir.

Evet, vefasıza güvenen er geç iki büklüm olur. Onunla uzun yollara çıkan yolda kalır. Onu rehber ve rehnümâ (yol gösterici) tanıyanların gözü, daima hicranla dolar; dudaklarına vefasızlığa karşı bir damla serzeniş mahiyetindeki şu sözler koşar:

“ Vefa umarken ondan
Doldu gözüm hicrandan
Kaldım yaya dermandan..”

Fert, vefa duygusuyla itimada şayan olur, yükselir. Yuva, vefa duygusu üzerine kurulmuş ise devam eder ve canlı kalır. Millet bu yüce duygu ile faziletlere erer. Devlet, kendi teb’asına karşı ancak bu duygu ile itibarını korur. Vefa düşüncesini yitirmiş bir ülkede, ne olgun fertten ne emniyet vaad eden yuvadan, ne de istikrarlı ve güvenilir devletten bahsetmek mümkündür. Böyle bir ülkede fertler birbirlerinden kuşkulu; yuva kendi içinde huzursuz, devlet teb’aya karşı uğursuzlardan uğursuz ve her şey birbirine yabancıdır, tıpkı câmidler gibi; üst üste ve iç içe olsalar bile...

Vefa, fertlerin birbiriyle kaynaşıp bütünleşmesini temin eder. Vefa sayesinde cüzler küll olur; ayrı ayrı parçalar bir araya gelerek vahdete ulaşır. Vefa duygusu varıp sonsuzluğa erince, ötelerden gelen tayflar, kitlelerin yolunu

aydınlatır ve toplumun önünü kesen bütün tıkanıklıkları açar. Elverir ki o toplum, vefa duygusuyla olgunlaşmış ve onun kenetleyici kollarına kendini teslim etmiş olsun.

Bir düşünceye gönül mü verdin; bir ideale mi bağlandın; varıp biriyle dostluk mu kurdun, gel?!. Öyleyse gel; diriğ etmeden ver canını o uğurda; servetin yağma olup gitsin, fakat sen vefalı ol! Zira Hak katında da, halk katında da en çok itibar gören "vefa" ve vefalılardır.

"Bana Hak'dan nida geldi; Gel ey âşık ki mahremsin,
Bura mahrem makamıdır; Seni ehl-i vefa gördüm."
(Nesimî)

Âdem Nebi (aleyhisselâm), yüzüne kapanan kapıları gönlünde taşıdığı sırlı vefa anahtarıyla teker teker açtı ve *"gufran"* çeşmelerine ulaştı. Aynı hâdisede azgınlaşan İblis ise, göz göre göre gitti, kendini vefasızlık gayyasına atarak boğuldu.

Tufan peygamberi de asırlarca süren ızdıraplı, fakat vefalı bir hayat yaşadı. Yıllar yılı bütün tembih ve ikazlarının, cemaatinin büyük bir kesiminde tesir icra etmemesi, onu, bağlı bulunduğu kapıya karşı vefa hissinden döndüremedi. Ondaki bu vefa düşüncesiydi ki, yerlerin ve göklerin hışımla insanlığın üzerine yürüdüğü hengâmda, ona bir necât gemisi oldu.

Hakk'ın dostu ve nebiler babası, Nemrud'un ateşini göğüslerken ne kadar vefalıydı! Onun gökleri velveleye veren "Hasbî hasbî!" şeklindeki vefa solukları, öteler ötesinden coşup gelen rahmet esintileriyle birleşince, Cehennem gibi ateşlerin bağrı "berd ü selâm"a[1] döndü.

Kudsîlerin öncüsü, gelmiş ve geleceklerin en birincisi, kimseye müyesser olmayan semalar ötesi seyahate, ruhundaki vefa duygusu sayesinde muvaffak oldu. Evet o, bu sayede meleklerin varıp ulaşamadığı iklimlere ulaştı ve hiçbir fâninin eremediği devletlere erdi. Sonra da gözlerin kamaştığı ve gönüllerin hayrette kalıp kendinden geçtiği o mutlular âlemini, ümmetine olan vefa duygusuyla terk edip arkadaşlarının yanına döndü. Hâdiselerle pençeleşecek, karşısına çıkan badireleri göğüsleyecek, onları da o yüce iklimlere yükseltecekti... Dost ve arkadaşlarına karşı vefa duygusuydu O'na Cennet'leri ve hurileri unutturan. Onlara karşı bir vefa sözüydü O'nu, başı semavî ihtişamlara ulaştığı bir zamanda, bütün mânevî pâyeleri bir tarafa bırakarak, bu ızdıraplı ve elemli dünyaya yeniden onların yanına döndüren!..

Bütün yükselenlerin hasenat defterleri, vefa ile kapanıp vefa ile mühürlendi. Bütün yolda kalmışların çirkinlikler meşheri kitapları ise, vefasızlık damgasını yedi, onunla damgalandı. Evet, üzerlerine aldıkları mükellefiyetleri, iki adım öteye götürmeden vefasızlık edip bir kenara çekilenler, zillet ve hakaret damgasını yiyerek aşağıların aşağısına itildiler. Mukaddes yük ve yolculuğa çeyrek gün bile tahammül gösteremeyip yan çizenler ise o gün bugün doğru yolu kaybetmiş sapıklar güruhu hâline geldiler.

Nihayet dönüp dolaşıp mukaddes çile nöbeti bize gelince, en sağlam vefa yeminleriyle yürüyüp bu koca mesuliyetin altına girdik. Coşkun ve heyecanlı, azimli ve kararlı idik. Heyhât... Beklenmedik bir dev önümüzü kesti ve bozduk ettiğimiz bütün o yeminleri. Ve sonra, yeniden, her taraf çölleşmeye başladı. Bütün civanmertlikler eriyip yağ gibi gitti. Güllerin yerini dikenler aldı. Aylar güneşler peşi peşine batarken, ortalığı kasvet dolu bulutlar bastı. Bağ çöktü, bağban öldü; “petekler söndü, ballar kalmadı.” Ve artık, insan nedretine maruz kalan bu devrin tali’sizleri, kalbinde zerre kadar emanet ve vefa hissi bulunmayan ölü ruhlara, destan tutup yahşi çekmeye başladı. *“Ne akıllı, ne centilmen!”* diye alkışlamadıkları ham ervâh kalmadı.. ve işte, bu devreye ait milletin yüreğinden yükselen son inilti, son inkisar ve vefasızlığa karşı isyan ahlâkıyla gürlemiş tiz bir çığlık:

Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lâfz-ı bî medlûl;
Yalan râyiç, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller hâr;
Nazarlardan taşan mânâ ibâdullahı istihkâr.
Beyinler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış, ne iman, din harâb, iman türâb olmuş!
(M. Âkif)

Bu devrede, etrafı yalan ve mübalâğanın esiri bir sürü karakura bastı; her gün birkaç defa yeminini bozan, her defasında ettiği ahd ü peymândan dönen ve ebediyen vefa duygusundan mahrum bir sürü karakura!.. Lânet ediyor onlara yer ve yerdekiler, lânet okuyor onlara sema ve semadakiler.

Nereden çıktı bu kadar “cinsi bozuk, ahlâkı fenâ!” Hangi hâin bunlara bağrını açıp dâyelik yaptı!.. Hangi tali’siz bunları sinesinde büyüttü ve hangi uğursuz ağızlar bunlara buyurun çekti!..

Ah vefa, nerede kaldın! Bıktık şu her gün birkaç defa yeminini bozup

ahdinden dönenlerden; her sözü mübalâğa, her davranışı sun'î nâmertlerden ve vefa duygusundan mahrum uğursuz gönüllerden!.. Ve neredesiniz, ey bir vefa düşüncesiyle sözleştiği yerde günlerce kıpırdamadan bekleyen vefalı dostlar!.. Neredesiniz, ruhuyla bütünleşmiş vefa timsali er oğlu erler!.. Neredesiniz, bir vefa uğruna harâb olup türâb olup gidenler ve çok bereketli bir devrin ak alınlı insanları!.. Kalkın, girin ruhlarımıza.. kamçılayın hayallerimizi ve boşaltın vefa adına ne taşıyorsanız hepsini sinelerimize; mertliği, yiğitliği, vefayı bütün bütün unutmuş sinelerimize!.. Bizleri bu yeniden diriliş yolunda Hızır çeşmesine ulaştırın! Gelin, gelin de şurada burada dolaşıp duran şu üç-beş vefalı insanı, ümitsizlik ve inkisardan kurtarın!..

Vefaya susamış neslimizin vefa düşüncesinin korunması dileğiyle...

1 *Berd ü selâm*: Serin ve emniyetli.

Ruhun Zaferi

İnsan, bu dünyada ruh ve beden gibi birbirinden farklı iki kuvveti temsil etmektedir. Zaman zaman bu iki kuvvetin birleşip bir bütün teşkil ettikleri müşâhede edilse bile, ekseriyet itibarıyla, zıtlaştıkları ve birinin zaferi diğerinin hezimetini netice verdiği görülmektedir. Bedenî isteklerin şaha kalktığı ve azgınlaştığı bir bünyede ruh, çelimsiz, dermansız ve cismanî arzuların azat kabul etmez kölesi olmasına karşılık; nefsin iştihalarına baş kaldırıldığı, kalbin akla, ruhun bedene hâkim kılındığı bir bünyede ruh, bin bir labirenti bir solukta aşar ve ölümsüzlüğe ulaşır.

Ruh plânında çökmüş bir ülkenin, her bucağı yüzlerce zafer tâkı ve dragon timsalleriyle süslense dahi, mezardan farkı yoktur. Evet, ruhun zafer solukları üzerine kurulmamış bir dünya, kaba kuvvetin elinde bir oyuncak; onun faziletli ikliminde geliştirilmemiş bir kültür, insanlığın yolunu kesmiş bir cadı ve böyle bir ülkede yaşayan yığınlar da, buhrandan buhrana sürüklenen gözü bağlı tali'sizlerdir. Ne var ki, şahsî haz ve zevklerinden başka bir şey düşünmeyen ve bir türlü varlığını başkalarının mutluluğuyla birleştiremeyen ham ruhlara, hiçbir zaman bunu anlatmak da mümkün olmayacaktır.

Ah! Ne olurdu, bir kere bunlar da nefis ve benlikleri cihetiyle yokluğa erip ruhta ebedîleşmenin sırrını kavrayabilselerdi!..

Sinesini en yüksek mefkûre ve insanlık sevgisiyle donatanlardır ki, kalbin enerji balansını düzeltmiş, duyguları en ulvî hedeflere doğru kamçılamış ve kendi içlerinde ölümsüzlüğe ermişlerdir. Bir hamlede hayvanî yaşayıştan kurtulup bedenî hazlarını aşan bu tali'liler, ruhlarını coşturmuş, kalblerini kanatlandırmış ve nefislerinin rağmına insanî yanlarını zaferlere ulaştırmışlardır.

Güçlü ve muzaffer insan, kendini yenen insandır. Nefis ve kötü tutkuların esaretinden kurtulamamış sefil ruhlar, cihanlar fethetseler dahi mağlûp sayılırlar. Böylelerinin, bir baştan bir başa dünyayı işgal etmelerine fetih denemeyeceği gibi, istilâ ettikleri yerlerde de uzun zaman pâyidar olmalarına imkân yoktur.

Kendini cihanın tek hâkimi görme çılgınlığıyla, feylesof Molmey'in şahsında, ilim ve fazileti tokatlayan Napolyon, bilmem ki, ruhtaki bu hezimet ve yenilmenin Yena'daki mağlûbiyetten daha acı ve daha alçaltıcı olduğunu anlayabilmiş miydi?.. Merzifonlu, ordusunun Viyana'daki bozgunundan evvel,

kendi içinde yenilmişti. Kumandanın ruhundaki hezimetle başlayıp yaygınlaşan tarihimizdeki bu ilk bozgun, onun kellesini alıp götürmeden başka, cihanın en muazzam fâtih ordusuna, firar etme gibi o güne kadar bilmediği bir şeyi de öğretmiş oluyordu. Aslan yürekli Yıldırım Han, Çubuk'ta değil, hasmını hakir ve kendini yeryüzünün biricik hükümdarı saydığı gün yenilmişti... Ve daha kimler...

Buna karşılık Tarık, Herkül sütunlarını geçip bir avuç fedaisiyle, 90.000 kişilik İspanya ordusuna galebe çaldığı zaman değil; Toleytola'da kralın servet ve hazineleri karşısında: *"Tarık dikkat et! Dün bir köleydin, bugün muzaffer bir kumandansın; yarın da toprak altında olacaksın!"* dediği ve coştuğu an, ruhuyla kanatlanmıştı ve muzafferdi. Cihanı, iki hükümdar için az gören Yavuz, dünyanın dört bir bucağını velveleye veren fatih ordusuyla, krallara taç verip taç aldığı günlerde değil; Ridâniye zaferini müteakip İslâm dünyasının biricik hükümdarı unvanıyla, İstanbul kapılarına kadar gelip de teb'anın alkış ve alâyişini görmemek için halkın uykuda olduğu bir saati kollayıp payitahta sessizce girdiği zaman gerçek fatih; hocasının atının ayağından sıçrayan çamurla kirlenmiş -estağfirullah!-, ıtırlanmış cübbenin, tabutuna sarılmasını vasiyet ettiği zaman da muzafferdi. Romalı kumandan Katon, Kartacalıları yendiği zaman değil; ordusu zafer naralarıyla başkente girerken, kumandanlık at ve formalarını krala teslim edip: "Ben milletime hizmet için savaşmıştım, şimdi vazifem bitti, köyüme dönüyorum." dediği zaman muzafferdi ve milletinin gönlüne taht kurmuştu...

Bir ağacın boy atıp gelişmesi için kökleri ne ise, bir insanın da maddî-mânevî füyûzat hislerinden[1] fedakârlığı aynı şeydir. Ağaç, köklerinin sağlamlığı nisbetinde serpilip geliştiği gibi, insan da menfaat düşüncesinden, bencillikten sıyrılıp başkaları için yaşadığı sürece gelişir, yükselir ve başı bulutlara erer. "Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum; ömrüm hep, harp meydanlarında, esaret zindanlarında ve çeşitli çilehanelerde geçti. Çekmediğim eza, görmediğim cefa kalmadı... Gözümde ne Cennet sevdası, ne de Cehennem korkusu var; milletimin imanını selâmette görürsem Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım, çünkü vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur..."[2] İşte ruhun zaferlerini terennüm eden kudsî gülbank!..

Geleceğin tâcdârları, ruhun zaferleriyle saadete ermiş tali'liler olacaktır.

1 *Füyûzat hisleri*: Feyiz, inâyet, kerem ve manevî tecellileri elde etme hisleri.

2 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

Garipler

"Bir garipsin şu dünyada
Gülme gülme ağla gönül!"
(Yunus)

Bir avuç gönül eri, bir düzine meçhul kudsîlerdir garipler. Ah edip inleyen, sinesini yakıp sızlayan, gönül verdiği yüce hakikatlerden ötürü dövülüp kovulan, her gün yığın yığın gailelerle burun buruna gelen, her dem ayrı bir ölümle tehdit edilen, her an horlanıp hakîr görülen muzdariplerdir garipler.

Garip, yurdundan yuvasından uzak kalan, dostundan, ahbabından ayrı düşen değildir. O, yaşadığı dünya içinde, bulunduğu toplum itibarıyla hâlinden, yolundan anlaşılamayan; yüksek idealleri, ötelere ait düşünceleri, başkaları uğruna şahsî zevklerinden fedakârlığı ve fevkalâde himmet ve azmiyle, kendi toplumunun kanunlarıyla sık sık zıtlaşıp çakışan; çevresi tarafından yadırganıp irdenen ve her davranışıyla garipsenen insandır.

Yardımlarına koştuğu yığınlar, onu, kâh azarlayıp kapı kapı kovar, kâh derdest edip zindanlara tıkar, kâh memleket memleket sürgünlere yollar, kâh onun için darağaçları hazırlar "Aman vermen öldürün!" der, çığlıklar atarlar. O ise, yığın yığın tehlikelerin kol gezdiği bu atmosferde, her an ayrı bir ölümle pençeleşir, her lâhza ayrı bir mağdurun imdadına koşar; zaman olur, bir Heraklit gibi tehlikelerin üzerine yürür; an gelir, bir itfaiye eri gibi çevreyi saran ateşleri göğüsler ve zaman olur, şefkatli bir ana gibi hep inler. Etraf cefadan, garip de vefadan asla usanmaz..!

Garip, içinde yaşadığı cemiyetle içli dışlı olamadığı, onunla sürekli diyalog kuramadığı için, -maddî açıdan- çok defa, kendini yalnız ve gurbette hisseder. Ne var ki, baştan başa ruhunu saran diğergâmlık hissi ve başkaları adına var olma düşüncesi, ona gurbet ve yalnızlığı unutturacak kadar derin ve çok buudludur. Bir an yalnızlık hissedip inlese bile, ruhunda kurduğu mefkûrevî dünyalarla, çok zaman mutlu ve bahtiyardır.

Garipler, baharda, başını topraktan erken çıkaran çemenlere benzerler. Toprağın bağrından ortaya çıktıkları her yerde, bu şafak çiçekleri, karla buzla burun buruna gelir ve yer yer soğuğu, donu aşarak geçip bir ulu kavga başlatırlar tipiye, borana karşı. Evet, alaca karda beyaz tülbentleriyle, güneşe gamze çakıp cilveler atan kar çiçekleri ne ise, gökler ötesi âlemlere göre, bin çığlık aydınlığa koşan garipler de odur. Kara, cemre düşmeden, henüz buzlar

erimeden ortaya çıkarlar. Güç bela varlıklarını sürdürür, karşılarına çıkan tehlikelerle pençeleşir, yara alır, hırpalanır ve çok defa dünya zevki namına bir şey tadıp duymadan "Harap olup, türâb olup" giderler. Giderler ama gidişleri de merdane olur. Toprağın bağrına sinip birkaç sümbülü netice vermeden gitmezler. Onlar "bir ölür yirmi dirilirler!.."

Garipler, ölü toplumlara hayat sunmak, onlara kaybettikleri değerleri yeniden iade etmek için, bir düzine mukaddeslerden mukaddes düşünceyle, her Allah'ın günü toplumun kapısına dikilir, kapının tokmağına birkaç defa asılır; sonra ruhunun ilhamlarını haykırır ve geriye dönerler. Bu uğurda, tartaklanır, azar işitir, defalarca kovulurlar; ama kat'iyen yılmaz, usanmaz ve hele asla darılmazlar. Onlar gözleri her an ötelerde ve bir diriliş müjdesi beklemektedirler güneşin her doğup batışıyla. Her yeni günle, taptaze bir şevk kazanır ve soluk soluğa köşeyi bucağı tutar, yığınlara Hızır çeşmesine giden yolu gösterirler.

Onları anlayıp hemhâl olanlar ebedî varlığa ererler. Onlardan uzak kalanlar "ebed-müddet" ölüp giderler. Onlar Cibril'le hem-bezm[1] olmuş; Hızır'la elli defa buluşmuşlardır. Bu itibarla, uğradıkları yerler yemyeşil ve ayaklarına ilişen toprak hayat iksiri gibidir.

Küfürler, ilhâdlar, dalâletler onların eritici solukları karşısında buz gibi erir gider; çorak yerler onların nefesleriyle İrem Bağlarına döner.

Onlar, daima ızdıraplıdırlar. Bağrında yetiştikleri toplumun değişip duran duygu ve düşünceleri, bozulup giden töreleri karşısında, her an inkisardan inkisara düşer ve iki büklüm olurlar. Ne var ki, aynı zamanda imanlı, ümitli ve fevkalâde gerilim içindedirler. Zaman zaman yalnız, kimsesiz kaldıkları ve toplumdan hakaret gördükleri olur. Ancak, daima neşeli ve huzur içindedirler. Sürekli;

"Âşina bir çehre yok ve sanki etraf bomboş,
Yollar eğri büğrü ve yokuşlardan da yokuş,
Çile, ızdırap, çığlık, inilti işte yol!
Her şeye rağmen bu yol ne tatlı ve gariplik ne hoş!" derler.

Garibin kırık kalbinde ve bulanık bakışlarında bin hüzün ve bin keder nümayândır[2]. İniltileriyle o, Âdem Nebi'yi (aleyhisselâm), âh u efganıyla da Davud peygamberi (aleyhisselâm) hatırlatır. Yâd ellere düştüğü, azar görüp dost ikliminden uzaklaştığı için, "Cüdâ düştüm güzellerden derem vâ-hasretâ

şimdi!” der sızlanır ve iştiyakla vuslat gününü, yâr ile hemdem olacağı ânı bekler. Bekler de buhurdanlar gibi tütüp duran gönlüne rahmet ilinden esip esip gelen yellerle, her an ayrı bir visâle, ayrı bir şevke erer. Bir de ruhunun ilhamlarını sinelerine boşaltabilecek âşina gönüller bulursa, büsbütün coşar ve bir çağlayana döner garip. Ve artık aşk ile girdiği bu yolda, serveti yağma olup gitse, ocağı sönse de gam izhâr eylemez garip. Hele milletinin ruhuna saldığı kıvılcımların, bir baştan bir başa bütün ülkeyi sardığını gördükçe, başı Cennet’lere ermiş gibi “dost dost!” deyip sonsuzluğa pervaz eder garip!..

Bin müjde gariplere! Bin muştu, fitnenin, fesadın ortalığı kasıp kavurduğu bir dönemde, ümit ve itminan soluyanlara, umumun huzur ve mutluluğu için şahsî haz ve zevklerini unutanlara!

Bir de kendi ülkesinde, kendi insanına, kendi harsına karşı her gün biraz daha yabancılaşan garipler, daha doğrusu “gariban” vardır ki, hüzün ve ızdıraplarıyla öncekilere çok benzerler; ama bunlar, derbeder, perişan, ümitsiz ve inançsızdırlar. Hele, kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla tamamen fersiz ve dermansız kimselerdir. Bunların gündüzleri gecelerinden daha karanlıktır; geceleri zalâm zalâm üstüne[3] kabri andırır. Bin bir paradoksun ruhlarını aşındırdığı, kökten ve benlikten mahrum bu sefiller, âdeta insan-altı bir sınıfı temsil etmektedirler. Hatta akıllarının, ruhlarına yağdırdığı endişe ve elemlerle, hayattan lezzet alma noktasında, daha aşağı bir seviyeye itilmişlerdir. İçleri kapkaranlık, düşünceleri sisli, bakışları bulanık ve dimağlarında yığın yığın çözüm bekleyen bilmecelerle daha çok Cehennem’dekileri hatırlatmaktadırlar. Onların yaşadıkları bu hayata hayat demek çok zordur. Ama nazarlarında ölüm bir hiçlik olduğu için, bütün bütün tereddüt ve kuşkudan ibaret olan bu hayatı tercihten başka da çareleri yoktur.

Onlar için hayat bir azap; insan olmak ayrı bir musibet; ölüm bir girdap, bir karadelik; varlık bir kaos ve acı duymamanın tek yolu da sarhoşluktur.

Bin nefrin bu türlü düşünceye ve böyle sefillere! Yazıklar olsun bu türlü gariplere!

1 *Hem-bezm*: Aynı sohbet meclisinde olmak.

2 *Nümayân*: Görünen, aşikâr olan, parlayan.

3 *Zalâm zalâm üstüne*: Karanlık karanlık üstüne.

Kendini Yenileme

Kendini yenileme, devamlı var olabilmenin ilk şartı ve en mühim esasıdır. Sırası geldikçe kendini yenileyemeyenler, güçlü de olsalar, er geç tükenip gitmeye mahkûmdurlar. Her şey, kendini yenileyerek canlı kalır ve varlığını sürdürür; yenileme durunca da canı çekilmiş ceset gibi, çürümeye, hebâ olup dağılmaya terk edilmiş olur.

Bahar mevsiminde yeryüzü, her şeyin kendini yenilediği ne muhteşem meşherdir![1] Otlar, ağaçlar ve tırnak kadar bir parçasında milyonlarca canlıya dâyelik yapan toprak... Çık da bir kere gez; baharın, o formalarını takıp bin çığlık yenilenen ve gelişen canlıları arasında! Bak, nasıl ölü gibi camid şeyler, resmîgeçide hazırlanan ordular misillü, rengârenk nişanları ve değişik değişik silahlarıyla, bir baştan bir başa yeryüzünü şenlendirip Cennet'lere çeviriyorlar. Ve dünya çapında, umumî yenilenmenin bir değil, binlerce, milyonlarca misalini birden veriyorlar.

Şu kıpırdanan canlıya bak; nasıl soluk soluğa ve diriliş yolunda!.. Yerini sümbüle terk eden şu çürümüş tohuma bak; nasıl bir yenilenme sancısı içinde... Ya şu, tüy tüy etrafa saçılan tohumcuklar.. ve böceklerin ayaklarına tutunarak, kendilerine göre döl yataklarına taşınan tozcuklar... Evet, her şey yenileniyor; yenilenmeyenler de, bir daha dirilmemek üzere "harap olup türâb olup" gidiyorlar.

Her şey gibi insanoğlu da kendini yenileme mecburiyetindedir. Devletler, milletler duygu ve düşüncede, kalbî ve ruhî hayatta kendilerini yenileyip gençleştikleri nisbette, dünya çapında mesuliyetler altına girip, cihanı fethetmeye hazırlanabilirler; ilme aydınlık, tekniğe iman kazandırmak ve insanoğluna diriliş adına mesajlar sunmak suretiyle bir fethe... Aksine, kendini yenileyemeyen kavim ve topluluklar ise, esaret içinde ezilip gitmekten kendilerini kurtaramazlar.

Kendini yenileme, yenilik hayranlığı ve moda düşkünlüğü ile de karıştırılmamalıdır. Bunlardan biri, her şeyiyle delik deşik olmuş yığınların yüzüne boya çalıp yarıkları kapama ameliyesi ise; diğeri, Hızır çeşmesinden getirilen "âb-ı hayat" la, topluma ölümsüzlük kazandırma aksiyonundan ibarettir.

Gerçek yenilenme, kök ve çekirdekteki safvet korunarak, verâset yoluyla geçmişten süzülüp gelen bütün kıymetlerin hâlihazırdaki düşünce ve irfan

buğularıyla sentezleri yapılarak daha yeni, daha berrak tefekkür iklimlerine ulaşmaktır. Yoksa, yenilik ve eskiliği, sırta geçirilen bir cepken ve ferâcede, bir frak ve briyantinli saçta görmek, düpedüz bir aldanmışlık ve öyle göstermeye kalkışmak da bir illüzyonizm ve hokkabazlıktır.

Kendini yenilemek, tamamen metafizik çizgide cereyan eden bir hâdise ve ruh plânında bir diriliştir; mukaddeslerine, tarihine sımsıkı bağlılık içinde bir diriliş... Zaten, başka türlüsüne diriliş denmez ya!..

İlimlerin gelişip inkişaf etmesini, teknolojinin yeni yeni imkânlar hazırlayıp istifademize sunmasını en iyi şekilde değerlendirerek, elimizdeki menşûru[2] sık sık kalbimize çevirip, yeni baştan kanaat, düşünce ve tasavvurlarımızı yoklamak, gönlümüzdeki irfan peteğine her gün başka başka şeyler ilave etmek ve her lâhza birkaç defa, bütün kâinatları ruh prizmasından geçirerek dimağlara "efor" yaptırtmak.. işte, gerçek yenilenme budur.

Bu yolda, kendini yenilemeye muvaffak olmuş bir fert, toplumun, pörsümez, solmaz bir rüknü ve bu türlü fertlerden meydana gelmiş toplum da, dünya muvazenesinin mühim bir unsuru olma durumuna yükselmiştir. Ne var ki, bütün milleti içine alacak şekilde böyle bir yenilenme de, önceden kendini yenileyebilmiş bir kadronun mevcudiyetine vâbestedir; gönlü iman ve ümitle par par yanan, dimağı her lâhza yığın yığın sentezlerle ayrı iklimlere doğru kanat çırpıp yükselen, gözünde "aydın günler"in tasavvuru kendini yenilemiş mukaddeslerden mukaddes bir kadronun varlığına bağlıdır. Tabiî, bu kudsîler topluluğunun, düşünce ve kanaatlerini, sonsuza kadar birer meş'ale gibi taşıyacak ve yaşatacak "hayru'l-halef"[3] nesillerin bulunması da ayrıca ehemmiyet arz eden bir husustur.

Ömer bin Abdülaziz'in yenilenme adına teklif ettiği düşünceleri, toplumun her kesimine mâl edemeyen Emevîler, kuvvetli rakipleri ve şiddetli fikir akımları karşısında kendilerini ölümden kurtaramadılar. Zillet içinde ve mülevvesin bağrında eriyip gittiler. Aynı şeyleri, ruhta ve gönülde yenilenme yerine, çeşitli yenilikler ve ruhu aşındıran paradokslara açık kapı siyaseti tatbik eden Abbasîler, Endülüs Emevîleri, hatta on yedinci asır sonrası, Osmanlı Türkleri için de düşünebiliriz. Aynı kader çizgisinde eriyip giden bu çok muhteşem ve şanlı devletler, hasımlarından yedikleri darbelerle sendeledikleri bir zamanda, kendilerini ruh plânında yenileyeceklerine, gidip Grek düşüncesini ve Latin felsefesini imdada çağırdılar. Bu ise, onların ölümlerini hızlandırmadan başka bir işe yaramadı. Hele, Osmanlı münevverinin,

yenilenme adına kendini maskaraya çevirecek bir kısım yenilikler yapmaya kalkması, Türk toplumunu bütün bütün kendine has çizgiden kaydırarak bir ucube hâline getirdi.

Evet, ne “Nizâm-ı Cedît”[4] düşüncesi, ne “yeniçeri kıyım” hâdisesi, ne de Gülhane’deki toy karbonarilerin “Hatt-ı Hümayûn”ları Osmanlı toplumuna kendini yenileme yolunu açamadı. Böyle bir yolu açmak şöyle dursun; aksine, bu hareketler, Türk toplumunun başına inmiş balyozlar gibi onu cankeş edip komaya soktu. Bu arada bir kısım müsbet kıpırdanış ve gayretlerin bulunduğunu da inkâr etmemek gerekir. Ancak bu gayretlerin, hemen hepsi, mevziî ve tedâfüî[5] mahiyette olduğundan beklenen “yenilenme”yi getiremedi. Hatta, Türk toplumunun açık seyreden rahatsızlıklarının, bu hareketlerle sinsileşerek, daha tehlikeli bir hâl aldığı da söylenebilir. Evet, toplumun çeşit çeşit rahatsızlıklarına karşı yerinde olmayan bu türlü müdahaleler, tıpkı ihtilaçlar içinde kıvranan bir hastaya, müsekkin verip sesini kesmek veya fıtık üzerine yerleştirilen kasık bağı nevinden şeylerdi ki, hastayı muvakkaten teskin etmekten başka bir şeye yaramadı.

Aslında, yolunu yitirmiş ve ne yanda bulunduğu belli olmayan bu ölü ve sersem ruhların, şimdiye kadar yenilenme adına vaad ettikleri hemen her şey, bir aldatmaca ve yığınları saptırmadan ibaret kalmıştır.

Ah, o tekrar tekrar aldatılan yığınlar; bilmem ki, gerçek mânâda onlara, kendilerini yenilemeyi öğretebilecek miyiz!..

1 *Meşher*: Teşhir yeri. Gösterme yeri. Sergi.

2 *Menşûr*: Adese, mercek.

3 *Hayru’l-halef*: Hayırlı vâris. Hayırlı evlâd.

4 *Nizâm-ı Cedît*: Yeni nizâm. Osmanlı Devletinde III. Sultan Selim zamanında yeni nizâmla yetiştirilen bir askerî teşkilât.

5 *Tedâfüî*: Kendini müdafaa etme ve koruma ile alâkalı.

Geleceğin Fikir İşçileri

Geleceğin fikir işçileri, yarının kurucuları ve âtîdeki nesillerin rehberleri olacaklardır. Dünya, onların harman edeceği düşüncelerle yeniden kurulacak; gelecek, onların sundukları mesajlarla aydınlığa kavuşacaktır. Onlar kat'iyen, zahmet ve sıkıntı bilmeyen mirasyediler gibi davranmayacak ve elde edecekleri her şeyi, bin inilti ve terden bir lücce[1] içinde elde edecekleri için de har vurup harman savurmayacaklardır. Aksine, birler, onların elinde binlere ulaşacak; yokluk, onların aydın gönüllerinde varlığa dölyatağı olacaktır.

Onlar, mevcudu evirip çevirme, hazırı değerlendirme gibi beleşçiliğe de düşmeyeceklerdir. Yerinde onların her biri bir Mûsa (aleyhisselâm) gibi elindeki asâsını en sert kayalara çalıp su çıkarmasını, en azgın ummanlara vurup arkasındakilere değişik yol ve erkân öğretmesini bileceklerdir.

Onlar dünya karşısında, beklenmesi gerektiği yerde beklemesini, kükreyip etrafı velveleye vermeleri icap ettiği yerde de kükremesini çok iyi bileceklerdir. Yerinde, cansiperâne ve yıldırımlar gibi inecekler dünyaların bağrına; yerinde de tipiye, borana tutulmaktan fevkalâde sakınıp meltemlerin eseceği mevsimi bekleyeceklerdir. Seri ve atılgandırlar; ama hiç mi hiç karambole hareketleri yoktur. Düşünceleri aydın, kararları isabetli, davranışları da ölçülüdür.

Onlar her çeşit düşünce ve sistemle münasebete geçmede beis görmezler. Ne var ki, gönülleri bir kıblenümâ gibi hep kendi mihraplarını gösterir. Evet, sonunda, kendi iklimlerine varıp dayanmayan, en parlak fikir akımlarıyla dahi meşgul olmayı bir bakıma abes sayarlar; tıpkı, arazilerine su vermeyen ve gidip onların göllerine boşalmayan ırmaklarla uğraşmadıkları gibi...

Onlar milletleri adına, kuvveti hakta bilir ve hep hakkın ihyâsına çalışırlar. Ancak, kuvvetin de bir yeri olduğunu ve bir hikmet-i vücudu[2] bulunduğunu kat'iyen hatırdan çıkarmaz ve kuvvetler muvazenesinde, hasımlarının gücüne denk iktidara sahip değillerse, teknik olmayı da ihmal etmezler. Zeki, idrakli fakat sığ görünümlüdürler!..

Kendi çizgilerinde olan herkesle fevkalâde içli dışlı ve gönülden; düşmanlarına karşı da bir hayli insanca ve onları idare edecek kadar da basiretlidirler. Gönül ve mantığın el ele olduğu onların atmosferinde, ne dostlar ihmale uğrar, ne de düşmanlar tamaha kapılabilirler.

Öfkelendikleri zaman zulmetmeyecek kadar yumuşak; yumuşak oldukları zaman da adaletten ayrılmayacak kadar iradelidirler. Onların bu kutlu iklimlerinde, ne zalimlerin "hayhuy"u ne de mazlumların iniltisi duyulmaz.

Azimli ve kararlıdırlar. Bayrama erecekleri güne kadar, ne dünyaya karşı oruçlarını bozar, ne de Cennet'lere girme arzusuna kapılırlar. Bir buhurdan gibi devamlı tüter durur ve çevrelerine mâverâdan[3] gelmiş güzel kokular saçarlar.

Onlar, içinde yaşadıkları toplumla, gökler ötesi yüce hakikatler arasında spiral bir kordon gibidirler. Uğursuz ellerde elli bin defa sağa sola bükülüp hırpalansalar dahi, kat'iyen kopmazlar. Defalarca Cehennemlere dalıp ateşleri göğüsledikleri, defalarca örsten çekiçten geçtikleri için ne ateşlere atılmadan çekinir, ne de "zulmün güllesi, bombası" karşısında paniğe kapılıp ric'at ederler.

Onların nazarlarında, gerçek hürriyet, Hakk'a esarettedir. Bu itibarla, Hak uğrunda, nefislerine çektirecekleri her şeyi, bir ibadet neşvesi içinde yapar ve bundan da sonsuz bir zevk duyarlar; hele, beşerî istek ve arzularını da bütün bütün aşmış ve gönülde varlığa ermişlerse...

Onlar, hüsnü zannın verdiği makamlara bel bağlamayacak kadar, nefisleri ile hesaplaşma içinde ve kendilerini müdriktirler. Ne başardıkları işlerin azameti ne de çevrenin onlarda görüp saygı duyduğu yüce mertebeler, asla onları şımartmaz. O kudsî vazifeyi üzerlerine aldıkları ilk günde nasıl bir tevazu ve mahviyet içinde idiyseler, her bucakta dalgalanan birer bayrak hâline geldikleri gün de aynı asalet ve soyluluğu gösterirler.

Onlar, elde ettikleri muvaffakiyetlerin karşılığını, kendi milletlerinden bekleme gibi bir dilencilik ve garâbete de düşmezler. İhtiyaç içinde dahi olsalar, en sevmedikleri şey, böyle bir dilenciliktir; halka verdikleri şeylerin kat katını onlardan geriye alma dilenciliği...

Emareleri çoktan ufkumuzda belirmiş bu vefa solukluları, bir kere daha imdada çağırırken, Rahmeti Sonsuz'un bizi hayal kırıklığına uğratmamasını dileriz.

1 *Lücce*: Su birikintisi.

2 *Hikmet-i vücut*: Var olma hikmeti.

3 *Mâverâ*: Gökler ötesi âlem.

Var Olma

Fert, muvaffakiyet ve mutluluğunu, içinde yaşadığı toplumun huzur ve güven vericiliğine; toplum da sıhhat ve emniyetini, kendini meydana getiren fertlerin diğergâmlık ve samimiyetine borçludur. Bin bir illetle meflûç ve bencil fertlerden sıhhatli bir toplum meydana gelemeyeceği gibi, arızasız bir toplumun kanatları altına sığınmamış fertlerin de saadeti söz konusu değildir. Fertler, bir kanaviçe gibi toplumu nesceder[1]; toplum da, kendini oluşturan parçaları görür, gözetir ve hususî istidatlarına göre onların yükselip semavîleşmelerine yardımcı olur.

Ancak böyle bir mukavele sayesindedir ki; toplum, dengeli ve ümit verici olabilir; fert de haysiyet ve namusuyla yaşayabilir. Böyle bir toplum içinde, talebe öğrenme fırsatını, âlim de ruhunun ilhamlarını boşaltma imkânını elde eder. Ve yine, böyle bir toplum içinde, kütüphaneler taliplerle dolar taşar ve ilim halk kitlelerine mâl olur; düşünce ibadetlere akseder, ibadetler düşünceleşir. Belde, fazilet beldesi olur, o beldede yaşayanlar da mutlu insanlar...

Dört yanı düşmanlarla çevrili ve yer yer çürümeye yüz tutmuş bir cemiyet içinde fert, namus ve izzetiyle yaşayamaz; kimse ilim öğrenip öğretemez; hiçbir şahıs, Yaradan'ına karşı mükellefiyetlerini yerine getiremez... Hâsılı, böyle bir toplum içinde kimse gemisini kurtaramaz! Hele, hasımları içlerine girmiş ve onların salladıkları beşiklerde büyüyor, onların dilleriyle konuşuyor, onlara mendil sallıyor; hatta, onların kalblerinde barınıyorlarsa...

Eskiden düşmanlıklar, umumiyet itibarıyla hariçten geliyordu. Dâhilden olanları ise, cehalet ve bağnazlık gibi mahdut bir iki şeyden ibaretti ve izalesi de kolaydı. Şimdi ise, bir kısım müsamahaları da milletin aleyhinde değerlendirerek, fevkalâde düzenli ve mekanize edilmiş birliklerin, hem de toplumun can evini hedef alan taarruzları bahis mevzuudur. Bu amansız ve sinsi saldırılara karşı toplum duyarlılığını, fert de gerilimini kaybetmişse, işte o zaman, Alparslan hançerlenmiş, Fatih de zehirlenmiş olur. O zaman, "Nâkus inler beyninde Osman'ın"; o zaman, "Ezan susar, silinir fezadan yâd-ı Mevlâ'nın..!"

Evet, endişeler ötesi endişemiz, düşman ve düşmanlıkların böyle bir baştan bir başa toplumun damarlarına yayılması ve "kan kanseri" gibi içten içe onu eritip çürütmesidir. Kanıyla, damarıyla, hasımları tarafından böyle kıskıvrak

yakalanmış yığınlar, düşmanlarını sezemez; kanını emen ve sinirlerini koparan en amansız hasımlarını, dost zannederler. Milletin basireti bu kadar bağlı, düşmanlar da bu kadar sinsi ve amansız olunca, "tahta at" surlardan içeriye sızmış ve kale tehlikede demektir.

Bir zamanlar, milletimizin diriliş hamlelerini ezmek için durmadan boğuşup kan döken işgalci düşünce, bizi içimizden vurmanın sırrını öğrendiği gün, artık gözü ne Viyana bozgununu ne de Puvatya hezimetini görmez oldu. "Kale içten fethedilir." diyor, ona göre mevzileniyor ve ona göre yeni tabyeler hazırlıyordu. Keşke münevverimiz, bütün bu olup bitenleri önceden sezebilseydi! Ama ne gezer... Aslında, o devir, "entelijansiya"mızın uyuklayıp durduğu uğursuz bir devirdi ki, bir iki ninni ile bütün bütün kendinden geçti ve hemen hepsi rüyaların tozpembe iklimlerine açıldı.

Tam mânâsıyla bir felâket olan bu devrede, hedef değiştiren işgalci dünya, memleketin her köşesinde "damping"e gidiyor; en bayağı fikirler "popülarize" edilerek elmaslar gibi müşterilere takdim ediliyor; palyaçolar kaytanlı urbalarıyla aktörler gibi çalım satıyor ve miyop bakışlı bir kısım sefil yaratıklar havarî diye alkışlanıyordu. Buna mukabil millî ruh, erozyondan erozyona uğratılıyor; şimal buzullarından gelen korkunç "aysberg"ler altında ezilip gidiyordu.

Nihayet cihan harbiyle, asırlardan beri devam edegelen, kin ve nefretler -kısmen dahi olsa- açığa çıkınca, Anadolu insanı kendini toparladı ve bütün heyecanıyla yurdun dört bir bucağında cepheye koştu. Bu kavgada zahiren silah, hakikatte ise millî ruh muzaffer olmuştu ve artık geriye, hâkimiyet davasını bayrak yaparak onu yükseltme, ona sahip çıkma kalıyordu ki; bu da, her yörede cepheye koşan ve orada asırlık hasımlarıyla hesaplaşan millet ruhunun alkışlanması ve cephe gerisinde ortalığı velveleye veren karakuraların saf dışı edilmesiyle kabildi. Bu yapılabilseydi, dünyamız, insan ve hürriyet sevgisiyle yoğrulmuş ve yepyeni bir ruha kavuşmuş olacaktı. Bu yapılmadığı takdirde ise, cepheden dönenler, zafer sarhoşluğuyla kendinden geçenler, kelepire koşanlar, yağmada büyük hisselere konmak için tuhaf tuhaf hizipler teşkil edenler, hatta, halkın serhatlerdeki cansiperâne keyfiyetlere bakışını istismar ederek sıçrayıp milletin omuzlarına binenler ve bir bakıma insanımızı bağrından vuran haçlı düşüncesinin vârisleri rahat ve rehavete erecek; buna mukabil, "Vurulup tertemiz alnından yatanlar", göğsünü siper edip düşmana geçit vermeyenler, millete hizmet yolunda, candan, cânândan geçenler unutulup gidecek ve arkadan

gelen nesiller hiçbir zaman yüksek idealleri ve ideal insanı tanıma fırsatını bulamayacaktı; ki işte bu oldu...

Öyle bir ülkede halk tali'siz, vatan da metruk sayılır. Öyle bir ülkenin bütün müesseselerini tahlile tâbi tutsanız, onda size ait ruhu kat'iyen bulamazsınız. Orada ne ilim aşkı, ne hakikat sevgisi, ne samimiyet ve safvet, ne de ahlâkîlik göremezsiniz. Aksine orada, millî bünye delik deşiktir; ilmin bir hokkabazlıktan ve ilim yuvalarının da bir sirkten farkı yoktur. Hakikati arama metoduyla, orada, nesillere inançsızlık ve lâ-ahlâkîlik[2] telkin edilir. "Yürekler merhametsiz, duygular süflî", bakışlar hakikatsiz ve yalancıdır o diyarda; hele yığınlar, böyle bin buhran içinde kıvranırken, onu ayakta tutacak ruh ve mânâyı, sarıp sarmalayıp bir kenara atarak, sadece göze-kulağa, dile-dudağa hitap eden şeylerle meseleler ele alınıyorsa... Hâlbuki biz, ruhumuzu esaretten kurtarmak için yedi cephede sapır sapır dökülmüştük. Yoksa, bütün bu cansiperâne kavgalar, eşyaya bağlanıp yeni bir esarete girmek için miydi..?

Bugün, hemen her köşe başında, nesillerin yolunu kesen ve zaman zaman onların duygu ve düşünceleri üzerinden silindir gibi geçen "eşya putu", artık kitlelere mihrap olma iddiasındadır. Uslulaştırılıp millî ruh çizgisine getirilemeyen teknik ise bütün bütün bir vebâ... Onun hayatımızı istilâsının, bizdeki fertlerin içtimaîleşip kendini millete adama gibi yüksek mefkûrelerin henüz gelişmediği bir dönemde başlaması, toplumu uyuz ve fertleri, birbirinden kaçan huysuzlar hâline getirdi; insan, insanın düşmanı oldu. Ağa-köylü, işçi-patron, memur-halk, muallim-talebe, peder-evlâd birbirinin kurdu kesildi ve cemiyet her kesimiyle ölüme itildi. Eğer ara sıra o, kendine uzanan bir inayet eliyle belini doğrultma fırsatını bulamasaydı, bugün bütün bütün tarihten silinip gitmişti.

Bundan ötürüdür ki onun, dış cidarları restoreye tâbi tutulurken, kemikleşen ruhu ve karıncalanan kalbi itibarıyla da ele alınıp gözden geçirilmesinde zaruret vardır.

Geleceği omuzunda bayraklaştırıp onu yükseltmeyi taahhüt edenler, her hamlede böyle bir mesuliyetin ağırlığını vicdanlarında duydukları ölçüde samimiyetlerini göstermiş olacaklardır. Bu hasbîlerin dava ve düşünceleri hayata bağlı olmayacak; aksine, hayat onların hakikat anlayışına uyacaktır. Ve onlar, duyulup bilinmeden şuursuzca yaşanan hayata, aşktan mahrûmiyete, vicdanlarındaki mesuliyetsizliğe başkaldırarak "var" olduklarını göstereceklerdir.

Rehberleriyle bu hâle gelmiş bir toplum kendini yenilemeye (Rönesans) hazırlamış demektir. Emareleri ufkumuzda belirmeye başlamış böyle bir yeni varoluş hakkında çok iyimser görünüyorsak; bu, Rahmeti Sonsuz'un inayetiyle "millet ağacı"nın sıhhatine itimadımızdandır.

1 *Nescetmek*: Dokumak, örmek.

2 *Lâ-ahlâkîlik*: Ahlâk dışı, terbiye harici bir anlayış.

Diriltici Ruh

Bu ülkenin insanını, ayakta tutup yaşatacak mânâ ve hakikatler nelerdir? Düne kadar, onu idare eden ve dinamizmini koruyan mânâ, onun düşünce dünyasından ve iç yapısından geliyordu. Hatta onun, değer hükmü atfedilecek biricik yönü sayılan, aksiyoncu olması dahi, zamanın itibariliği gibi, ona has bu iç buudlaşmadan kaynaklanıyordu. Her sahada en mükemmel ve en olgun insanların yetiştirilmesini tekeffül eden bu mânâ, yüzlerce misaliyle, âdeta bir gergef gibi tarihimizin ruhuna nakşedilmiştir.

Selahaddin'in, Arslan Yürekli Rişar'a karşı civanmertliği, kibir ve gösterişten kendini göremez hâle gelmiş bu mağrur hükümdarı, hayretten hayrete sevk etmiş ve fevkalâde utandırmıştı. Alparslan'ın, Romen Diyojen'i hüngür hüngür ağlatan mürüvvet ve âlicenaplığı; Antalya Kalesinde, barbar haçlılara karşı göğüs göğüse erkekçe dövüştükten sonra, elde ettiği esirlerin bütününü hürriyete kavuşturan Kılıçarslan'ın asalet ve insanlığı hep bu yüce ruhun zaferleriydi...

Fatih'in, Bizans surları önündeki -o devre göre- en muazzam ve modern ordusunun gücüne güç katan, ona çağının kilit ve anahtarlarını kazandıran o en önemli kuvveti de yine, Akşemseddinlerle temsil edilen bu ruh ve iman kuvvetiydi. Fatih, azgın maddî gücün temsilcisi değildi. O, askerî dirayet, dehâ ve iktidarıyla, bu yüce ruh ve inancı temsil ediyordu. Öyle olmasaydı, onun İstanbul'a girişi de Sezar'ın Roma'ya girişi gibi olmayacak mıydı..? Hâlbuki o, Bizans'ın bu eski payitahtına, Mekke'yi fetheden kudsî ruhun affediciliği, müsamahası, mağlûplara sonsuz haklar bahşetmesi ve civanmertliği gibi yüksek hasletleri temsil ederek giriyordu.

Ya o, bir hamlede, Mısır'ı fethedip İslâm âleminin tek temsilcisi ve yeryüzünün biricik halifesi olma unvanını kazanan Yavuz'un, bu büyük zafer dönüşünde, onu tanımayanlarca, halkın nümâyişleri içinde ve zafer tâkları altından geçeceği beklenirken, Üsküdar'a kadar gelip geceyi orada geçirmesini ve henüz İstanbul halkı uykudan uyanmadığı bir saatte, sessizce "payitaht"a girmesini, bu ruh ve mânâya vermedikten sonra başka neyle izah edebiliriz?

Göklerin selâm durduğu, ruhanîlerin alkış tuttuğu ve her türlü gösterişten uzak böyle bir zafer dönüşü, ne mübecceldir! Kendini aşmış ve gönlünde bin bir zafer cümbüşünü bir anda yaşayan böyle babayiğitler için, fâniler tarafından alkışlanmanın, gülbanklarla karşılanmanın, mehterin "kös vurup" selâm

durmasının ne ehemmiyeti var!..

Bizi ayakta tutan bu ruh, damarlarımızda kanımıza karışıp kaynaştığı, beyin guddelerimize taht kurup oturduğu dönemlerde, bir taraftan gönül dünyamızda derinleştikçe derinleşiyor, diğer taraftan da, dünyanın kaderiyle alâkalı, devletler muvazenesinde, bize ait yerimizi sımsıkı korumaya çalışıyorduk. Ah, nasıl oldu da, bir zerresini dahi fedâ etmeyi düşünemeyeceğimiz o yüce ruh, böyle çürüdü ve delik deşik oldu!.. Herhâlde bu faciayı, bir solukta birkaç ülkeyi birden fethedip sonra da kendi insanının alkışlarından kaçarak, gururunu Üsküdar topraklarına gömen hasbî ruhlarda aramamak gerektir. Faciayı, yumurta kadar zaferini bayraklaştırarak, dünyayı velveleye veren ve "payitaht"a bir "Amnofis" gibi giren, kendini ululuğa kaptırmış gururun kapı kullarında, özü-sözü, karakteri belirsiz ölü ruhlarda aramak gerektir. Birinciler, diriltici soluklarıyla, milletin hayat kâsesini ellerinde taşımalarına karşılık; ikinciler, toplumun beyninin içine yerleşmiş birer "tümör" gibi onu her kesimiyle bütün bütün felce uğratmışlardır.

Evet, ilim adamlarıyla, vüzerasıyla, ricâl-i devlet ve tebaasıyla bütün bir milletin hayat ve bekâsının teminatı olan millî değerleri yıkıp geçen bu devşirme ruhtur ki; insanlık ve mürüvvet yerine sun'îliği, yiğitlik yerine nâmertliği, ruhî düşünce yerine kaba kuvveti, kerâmet yerine hokkabazlığı, inanç yerine ilhad ve "reybîlik"i[1] koyarak toplumu can evinden vurmuştur. Ve artık, tamamen kendini boşlukta hisseden yığınlar, fevkalâde bedbin, fevkalâde ümitsiz ve dermansızdırlar. Böyle bir toplumda ruh, kolsuz kanatsız; vicdan ledünnî zevklerden mahrum ve gönül bir kısım hasis menfaatler uğruna bin bir uğursuz heyecanın kaynağı hâline gelmiştir. Nihayet böylesine gerilerden geri bir hayat dekoru içinde, tembellik, plânsızlık ve cehaletin kolları arasında yetişip gelişen aşksız, heyecansız yığınlar, ses sanatkârlarının ama tamamen ilâhiliğini kaybetmiş nefes ve soluklarıyla kudsîlerden kudsî kelimelerin ticaretinin yapılmasını, kanaat ve düşünceleri adına çok büyük şeyler zannederek hep alkışlayıp uykuya devam etmişlerdir.

Ah, o istismarcı yaramaz hokkabazlar! Vah, o aldatılan mazlumlardan daha mazlum yığınlar!..

Bütün bunlar oldu ve olacaktı da. Zira toplum, kendini yenileme kertesine gelmiş olmasına rağmen, ışıktan yoksun ve yol gösterici fikir adamından mahrum bulunuyordu. Garp, kendisini yenilerken, onun o günkü felsefî düşüncesini temsil eden "Descartes"ın, hür olmayan düşünceye düşünce

nazarıyla bakmamasına karşılık; bizde tefekkür, çoktan sarılıp sarmalanıp bir kenara konmuştu. O devirde batılı düşünür, eşyâ ve hâdiselere nüfûzda, kâinat kitabına olan aşkından, Yaratıcı'ya giden yolları araştırırken; bizde inkılâp diye bin bir şenaatin kol gezdiği "Lâle Devri", daha doğrusu milletçe çakırkeyf olma devri yaşanıyordu. Dünyanın bir kesiminin, "âyât-ı tekvîniyye"yi[2] düşünce menşûrundan[3] geçirerek kâinatları fethetmeye koyulmasına karşılık; beri tarafta bir girdap hâlini almış ve bütün değerlerimize meydan okuyan bir nefsanîlik ve ruh sefaleti nümayândı…

Ve işte böyle, hasımlarının, gulyabanîler gibi uyanıp üzerine saldırması ve dostlarının, *"Bin Bir Gece Masalları"* nevinden zevk ü safâ, hatta gaflet içinde bulunmasından, zavallı insanımız her gün biraz daha kendinden uzaklaşıyor; o güne kadar varlığının en büyük teminatı olan millî değerleri birer birer tarihe gömüyor ve ortadan kaldırıyordu. Zira artık, büyük başarıların, cihan hâkimiyetine ulaşmaların insan ruhuna estirdiği gurur ve kendini beğenmişliği Anadolu yakasında gömüp "payitaht"a öyle giren ve en büyük zaferini müteakip geceyi bir dehlizde geçirerek nefsini hırpalayan, halkın alkışları karşısında buram buram ter döken yiğitler yoktu görünürlerde... Onların yerini, bir kısım günübirlikçiler, sefil arzularının esiri toy ruhlar, başkaları için var olma zevkinden mahrum dermansız gönüller almıştı...

O gün bugün kendini arayıp duran nesiller, tekrar tekrar iğfâl edilip tekrar tekrar saptırıldılar. Görmedikleri eza, çekmedikleri cefa kalmadı. Eğer bir inayet eli imdada yetişip de fikir ve ruh cephesinde, iman ve ahlâk cephesinde ona diriliş yolunu göstermeseydi, o bugün, bütün bütün zayi olup gitmişti; hem de bir daha dirilmemek üzere...

Şimdi bütün iş, ona, kendini idrak ettirip ruhuyla bütünleşmesini sağlamak ve onu maddeye esaretten kurtarıp gönlünü yüksek ideallerle donatmaktır. Ah, keşke bu yüce vazifeyi arızasız yerine getirebilseydik!..

1 *Reybîlik*: Şüphecilik.

2 *Âyât-ı tekvîniyye*: İlâhî kanunlar.

3 *Düşünce menşûru*: Düşünce süzgeci.

Buhranlarımız

Şu muhteşem kâinat kitabındaki âhenk, eşyânın birbirine destek olması ve birbiriyle baş başa, omuz omuza vererek bir bütün teşkil etmesiyle devam etmekte; her türlü yıkılım ve tahrip ise birbirine zıt akımların çarpışmasından meydana gelmektedir. Cereyanlar arasındaki müsademenin şiddeti nisbetinde de tahrip fazla olmaktadır.

İnsan cemiyetleri de öyledir; duygu, düşünce, tasavvur birliği ile bir araya gelmiş ve aynı terbiye ile ruhta kemâle ermiş bir toplum, fevkalâde bir nizam içinde ve istikbal vaad edicidir. Farklı düşünce ve mütalâalarla gelişmiş ve iyi bir terbiye görmemiş yığınlar ise, içinde ihtirasların, kinlerin, nefretlerin kol gezdiği bir kargaşa ve huzursuzluk topluluğudur.. ve bu topluluğun hayır adına vaad ettiği hiçbir şey de yoktur. Böyle bir "telâtum-u emvâc"[1] içinde ferdin kararını bulup oturaklaşması, milletin de sükûnet ve istikrara kavuşması ise zorlardan zor, belki de imkânsızdır.. ve hele, toplumun ana müesseseleri, çalkantının "merkez üssü" durumunda ise... Evet, işte o zaman cemiyet, bütün bütün nizamsız ve dolayısıyla da bin bir fezaat ve ürpertinin oynaşıp-kaynaştığı bir kaos hâline gelmiştir. Oysaki kâinattaki ilâhî nizam ve âhenk gibi, insan cemiyetlerinin de düzenli olması, hem tabiattaki "âlemşümûl" armoniye uyulması bakımından, hem de fıtrat kanunlarıyla çatışılmaması açısından lüzumlu ve zarurîdir. Kâinat kitabındaki umumî âhenge uymayan her hareket bir fiyasko, bu yanlış hareketin kurbanı olan toplum da bir tali'sizler yığınıdır.

Bu itibarla, ard arda neticesiz tazyiklerin, misilleme adıyla karşılıklı tecavüzlerin "fasit daire"ler teşkil ettiği bir cemiyette, anlaşmazlıkların, kararsızlıkların ve hele, kalb ve ruh yetersizliklerinin meydana getireceği kargaşa öyle korkunç bir kasırga hâlinde etrafı saracaktır ki; onun dehşetinden kimse, ne olup bitenleri ne de onların gerçek sebeplerini düşünme ve araştırma fırsatını bulamayacaktır. Ve tabiî bu arada, peşi peşine cereyan eden müsademelerden, millet ağacı tekrar ber tekrar sarsılacak; yer yer yuvalar yıkılıp gidecek; fertler de şaşkına döneceklerdir. Bari bu korkunç yıkılış karşısında, inanç ve düşünce plânında toplumun imdadına koşanlar, nizam anlayışına, yenilenme inancına, ikna kabiliyetine, ihlâs ve samimiyete sahip olsalardı! Heyhât, ne gezer!.. Aslında, bunların hemen hiçbiri, ne berrak bir dünya görüşü, ne bir ilk plân ve sistem, ne de bir mukadderat endişesiyle bu işin içine girmiş değillerdi. Belki, büyük bir kısmı itibarıyla, tehlikeyi bu ilk

sezen ve irkilenler dahi, fevkalâde hissî, fevkalâde kindar ve nefsanîlikleri uğruna her türlü tagallübe, tasalluta, tahakküme[2] "evet" diyebilecek kadar ham ruhlu kimselerdi...

Ne acıdır ki, hiçbir düşünce ve anlayışla izahı kabil olmayan bu kavgada, daha doğrusu bu curcunada, en çok gadre uğrayan ve devamlı sarsıntıya maruz kalan da masum halk yığınları oluyordu. Yüzlerce yıllık harsı ve tarihî değerleriyle kaynaşmış, bütünleşmiş bu saf yığınlar, nereden gelip nereye gittiklerini, kimin hesabına hareket ettiklerini bir türlü kestiremeden, dalâletten dalâlete sürükleniyor ve fevkalâde bir şaşkınlık içinde yüzüp gidiyorlardı. Ve hele, kendisinden ışık ve işaret beklediği münevverinin, mazi ve mefahirini inkâr edişi, nesepsizliğe pey çekişi onu, bütün bütün yolsuzlaştırıyor, soysuzlaştırıyor ve uğursuzlaştırıyordu. Nihayet, bin bir kötü niyetle toprağımızın bağrına serpilen yümünsüz tohumlar, boy atıp gelişince, cemiyet de her kesimiyle müsademeye hazır "düşman kamplar" hâline geldi.

Bir tarafta, her türlü "ibâhîliği"[3] hoş gören ve bir çırpıda bütün mukaddeslerini silip geçen, bütün millî değerlerini tezyif eden uğursuz ve serâzât bir güruh ki, maazallah bunların eline düşen fert, hiçbir kayıt altına girmeyen bir serseri; yuva, "Hollywood" artistlerinin barındığı bir pavyon; toplum da bin bir maskaralığın kol gezdiği bir karnaval vaziyeti arz ediyordu. Böylece de zaten asırlardan beri içtimaî erozyonlarla aşındırılmış millî ruh bu uğursuz ellerde, tamamen felce uğratılarak yatağa düşürülmüş oldu. Keşke, bu menfî hareketler karşısında, kendi ruhuna sahip çıkmak isteyenlerin davranışları, yürekten, yiğitçe, merhametli ve müsbet olsaydı!.. Heyhât!.. Bunlar da, bir kısmı itibarıyla, beklenen dengeyi kuramadılar ve topluma emniyet telkin edemediler.. aksine, bunlar da aşırılığa, kısmen aşırılıkla mukabele ederek, pek çok güzel, doğru ve yararlı şeylere kıydılar. Bu kör dövüşünde, nice defa hak, hem de yine hak uğruna katledildi. Kaç defa, yanlışlar doğru, doğrular da yanlış gösterilerek kitleler aldatıldı ve yığınlar birbirine düşürüldü. Yer yer hasım kamplar arasında patlak veren kavgalar, her iki zümreyi de eritip tükettikten başka, millî bünyede de kapanması güç rahneler açtı.

Evet, bu umumî curcunada, her an yüzünü ekşitip dişlerini gıcırdatan ve karşısındakinin gırtlağına sarılmak için bahaneler arayan gözü dönmüş "mülhid ruh" zaten bugüne kadar zararlı ve tahripkâr olmuştu. Buna karşılık, müdafaasını mâkul bir sisteme bağlayamamış ve kine "kin"le, öfkeye "öfke"yle

mukabele eden safderûn toy ruhlar da muvazeneyi koruyamamış; yanlış hareketlere girerek hasımlarının eline koz vermişlerdi. Ve işte böyle, bir tarafta bütün millî değerlerini ret, mazi ve mefâhirini inkâr eden ve yabancılaşa yabancılaşa tamamen mâhiyet değiştirmiş; hürmetsiz, sevgisiz, tarihsiz, inançsız ve iştahlarının esiri sefil varlıklar; beri tarafta da bu hilkat garibelerine karşı, bir ölçüde öfkeyle, tecavüzle, mukabele eden, mücadele ruh ve düşüncesini henüz kavrayamamış heyecanlı delikanlılar... Millet, yıllar yılı, bu zıt akımlardan meydana gelen dalgalarla pençeleşti; girdapları göğüsledi, tekrar tekrar hırpalandı ve defalarca ümitsizliğe terk edildi...

Şimdi, bütün milletçe, bu zararlı akımları "nötr" edecek; hakikate saygılı, Hakk'ın hatırını her şeyden üstün tutan, akıl, iz'an ve insaf sahibi; dimağı aydın, gönlü nurlu, ruhu çok yukarılarda pervaz eden ve atalarımızdan tevârüs[4] ettiğimiz bütün millî değerlerimize, örf ve âdetlerimize, sanat ve kültürümüze, ahlâk ve terbiyemize saygılı ve hürmetkâr ve beklentisiz kendini milletini yükseltmeye adamış fertler beklenmektedir. Bunlar asırlardan beri bizi ayakta tutan milletin ruh kökünü ve tarihî değerlerini devirici olmayacak; bilakis onlara, gelişen dünya şartları karşısında canlılık kazandıracak ve onları millî bünyenin birer parçası sayarak sahip çıkacaktır. Millet benliğinin, böyle kahrolup gitmekle yüz yüze bulunduğu bir dönemde, onun kurtarılma vazifesini üzerine alan, *"mukaddes çile"*nin sahibi bu hasbî insanlar, yıllardan beri, içten içe toplumu kemiren dâhilî kokuşma ve sürtüşmeleri bertaraf ederek, yığınlar arasında bir *"sulh çizgisi"* teminiyle, bugüne kadar her kullanılışında cemiyetimizi dâğidar eden, her iki zümrenin köhne metodlarını, zararlı taassuplarını, inhisarcı düşüncelerini ortadan kaldırıp en olgun insanlara yaraşır şekilde, her hayrı alkışlayacak, her kötülüğü de tesirsiz hâle getirecektir.

Cemiyetin baş ağrılarının had safhaya vardığı, gerçek düşmanlık ve düşmanlarımızın apaçık ortaya çıktığı, bağlı bulunduğumuz dünya ile aramızdaki diyaloğun her gün biraz daha kuvvet kazandığı bugünlerde, milletçe fevkalâde ümitliyiz ve dirileceğimiz inancını taşımaktayız.

1 *Telâtum-u emvâc*: Dalgaların birbiriyle çarpışması.

2 *Tahakküm*: Zorla hükmetmek.

3 *İbâhîlik*: Her şeyi mubah saymak.

4 *Tevârüs*: Mirasa konma.

Hak Düşüncesi

İnsan hayatının en yüksek gayesi, ferdin yükselip ruhuyla bütünleşmesi, "fizik ötesi" aydınlıklara ulaşarak, Yaratıcı'nın esrarına vâkıf olması ve ruhanî zevklere ermesidir. Bu ulvî hedefe doğru kanatlanan ruh, hep mutlu; bu istikamette gösterilen her gayret içlere aydınlık verici ve mübeccel; bu hayatı ele alan insan faziletli ve öyle insanların ülkesi de fazilet beldesidir.

İnsanı, hayvanlardan bir hayvan telâkki eden düşünce, ona en büyük kötülüğü yapmıştır. Bu düşünce, evvelâ fertte yücelme arzusunu yıkmış; onu alıp fazilete götürecek yolların bütününü tıkamış ve insan cemaatlerini, haşarat sürüleri hâline getirerek, onları, kendilerine eğilme, kendilerini kontrol etme idrak ve iradesinden mahrum bırakmıştır. Bu telâkkiye göre, kuvvetlinin zayıfı yok etmesi; mücadele imkânı bulamayanların kahrolup gitmesi gayet tabiî ve zarurîdir. "Natürel seleksiyon"dan alınan bu anlayışın, insan cemaatlerine tatbik edilmesi, hakka hürmet hissini yıkmış; kuvveti azgınlaştırmış ve hürriyet fikrini sınırsızlaştırarak, insanı diğer canlılar seviyesine düşürmüştür. Bu yanlış telâkkiye göre hak, bütün müesseseleriyle kuvvete bağlanmış; kimin bedeni, pençesi, yumruğu kuvvetli, kimin, kalemi, cerbezesi yerinde; kim, ileri gelenlerle münasebet içinde ve varlıklı ise, o haklı görülmüş, alkışlanmış; kim de zayıf, iktidarsız, parasız ve müdâhene bilmiyorsa, hep horlanmış ve küçük görülmüştür. Ve tabiî, bu arada, ruhun kuvveti, hakkın kuvveti, inancın kuvveti hafızalardan silinerek, nesillere unutturulmaya çalışılmıştır. Bu durum ise hakkı ve ehl-i hakkı, mütegallib[1] zalimler karşısında zayıf düşürmüş, dolayısıyla da zillete uğratmıştır. Hele bunun ardından, insan nefsini şaha kaldıran, şahsî haz ve menfaatlere düşkünlük gibi alçaltıcı düşüncelerin ruhları çepeçevre sarması, bu iklim insanını bütün bütün zalimlerin oyuncağı hâline getirmiştir. Artık toplumca, aç kurda karşı sevgi gösterilmekte; o da dönüp bu canlı cenazelerden dişinin kirasını istemektedir.

Geçen asırlarda, zalimlerin konaklarının etrafında, mutluluk araştırma uğruna, zillet gören, horlanan, buna karşılık, zulmü alkışlayan, zalime methiye çekenlerden halkalar teşekkül ediyor; kuvvete tapanlardan kuyruklar oluşuyordu. Daha sonra ise bunların yerine, o güne kadar zulme uğradığını iddia eden ayrı bir güruh; hem de kin ve nefret hissiyle ortaya çıkacak ve "Lânet ile anılan cebâbirenin en küstahına rahmet okutturacaktır." Bu dönemde de yine kuvvet hâkim, hak ve haklı onun elinde esir... Değişen şey, sadece

müstebit bir azınlığın yıkılması ve istibdadın tevzi' edilmesinden ibarettir...

Eskiden zulüm ve gadrin bir veya birkaç şahıstan gelmesine karşılık, şimdi yığınlar zalimdir. Geçmişin gaddar fertlerinin yerinde, her tarafa yayılmış şebekeler vardır. Artık cemiyet içinde, yaşayan onlar, gülüp eğlenen onlar ve her tarafta neşeli görünen onların uğursuz ve sarhoş çehreleri... Bu toy-düğün içinde mazlumun iniltisini ne duyan, ne de ses veren var!..

Bu hususlar, ne ilk hâlleri, ne de acıklı ve ızdıraplı neticeleriyle bizim dünyamızın görüp bildiği şeyler değildi. Bunlar, hemen bütünüyle ilk defa, hak mefhumunun bilinmediği, hürriyet anlayışının suiistimal edildiği batı toplumu içinde belirdi. Sonra da "sanayi inkılâbı" ve gelişen teknolojinin vesâyâsı altında, dünyanın her tarafına yayıldı. Henüz gelişmemiş ülkelerin, ilme ve tekniğe duydukları aşırı sevgi ve alâka sayesinde, hemen her yerde hüsnü kabul ve misafirperverlik gördü. Böylece ilim ve teknolojiye gösterilen iştiyak, gidip berbat bir *"açık kapı"* siyasetine incirar[2] etti. Artık, parola sorulmadan, millî bünyeye uyup uymadığına bakılmadan, her şey içeriye alınıyor, her şeye evet deniyordu; tabiî, daha çok da içtimaî bünyeye zararlı olan şeylere... Böyle bir devreden sonradır ki; bu ülkenin insanı, Bavyera çılgınlığı ve Anglosakson ahlâkıyla sarhoş, aldatan aldatana, ezen ezene.. kuvvet, tek söz kesen; hürriyet dillerde pelesenk ve her mefsedetin dayanağı!..

Bu yeni felsefeye göre, tüccar, malını istediği fiyata satmada; ihtikârcı, mevsim kollayıp mal stok etmede; bir kısım kimseler, atalarının fatihler olarak gittikleri ülkelere, bilmem hangi maksat ve gaye için gitmede; her gün biraz daha azgınlaşan ve şirazeden çıkan neşriyat, hem de irfan adına, "lâ-ahlâkîliği"[3] en ücra yerlere kadar götürmede; göze, kulağa hitap eden "yayın organları"yla, düşünce istikameti, din, dil tezyif edilmede; mektep çağındaki gençler, her türlü yüksek duygu ve millî değerleri ezip geçerek "kargaşa"ya pey çekmede; dinî his ve düşünceyi istismar edenler, her mırıldanışlarına karşılık, halktan bir şeyler beklemede ve bir şeyler cerretmede[4] hürdürler ve böyle davranmakta da hem haklı, hem de akıllıdırlar! Ah, bütün mel'anetlere geçit veren hürriyet, sen ne zalimsin!..

Evet, bugün insanlığın büyük bir kısmını kıskacı içine alan bu düşünceye göre, çok hasta celbetme yolunu keşfetmiş bir tabip; haklı-haksız her davayı omuzlayan bir avukat; ilim ahlâkı ve mesuliyet duygusundan mahrum ve çizdiği projelerle sadece kazanmayı düşünen bir mühendis ve mimar; hançeresini, halkın saf duygularını istismarda kullanan ağıtçı sanatkâr; sattığı gıda

maddelerini akla hayale gelmedik şekilde bozan ve fakat, müşteri temin etmesini de bilen satıcı; sahte ilaçlarla, halkın sağlığıyla oynayan eczacı; yağı patatesle, sütü su ile karıştıran mandıracı akıllı ve becerikli; buna mukabil, kendi hakkı kadar başkalarının hak ve hürriyetlerine de saygılı olan, fazilet için yaşayan yüksek ruhlar aptal ve muhâkemesiz!..

Temelinde, her şeyin maddeye dayandırıldığı böyle bir dünyada, hakikî insan ve insanî cemaatler yerine, bir hayvan topluluğu, bir cismâniyet ve beden insanlığının ikâme edilmesi, insanî değerler ve hak mefhumunun unutulması tabiî ve kaçınılmaz olur. Oysaki insanlığın mutlu geleceği, hakka gereken değerin verilmesine; onun, bâtılın savletinden kurtarılmasına; hürriyet anlayışının sınırlandırılmasına; düşünenlerin, çalışanların, başkaları için yaşayanların ve hayatlarının meyvelerini milletlerine armağan edip bir garip gibi bu dünyadan göçüp gidenlerin hürriyetlerine arka çıkılıp onların "ilelebet" yaşatılmasıyla mümkün görülmektedir.

Evet, artık bizler, bedenî hazlarının esiri ve alçaltıcı duygularla her gün biraz daha sefilleşen çehreleri görmek istemiyoruz. Bizler, Hakk'a esir olmakla, vicdanında huzura ermiş ve zalimlerin karanlık ve şâibeli işlerinden uzak kalabilmiş, nâsiyesiyle semavî güzellikleri aksettiren, temiz sîmâları görmek istiyoruz. İnanç ve ümidin, hizmet ve sevincin, sevgi ve insanlığın rengârenk birer çizgi hâlinde billûrlaştığı bu çehreleri, mesut ülkenin koruyucu melekleri sayıyor ve alkışlıyoruz.

Sonsuzluğa doğru aka aka durulmuş, tali'ine şükran hisleriyle tebessüm eden ve deryada mâhînin, sahrada âhûnun diliyle bütün güzelliklerin kaynağı Yaratıcı'yı araştırıp soran, ebed bezmiyle kendinden geçmiş bu hakikat erleri ne mübecceldirler!..

1 *Mütegallip*: Zorba. Hak ve hukuka hürmet etmeden geçinen.

2 *İncirar*: Bir neticeye doğru çekilerek sona erme.

3 *Lâ-ahlâkîlik*: Ahlâk dışı bir anlayış.

4 *Cerretme*: Para toplamak.

Tufeylî

Tufeylî, başkalarının sırtından geçinen, onlara dayanarak hayatını sürdüren bir parazit, gözü hep elin âlemin kapısında bir asalaktır. O, her gürültüyü bir düğün, her kaynaşmayı bir ziyafet zannedecek kadar hazım sisteminin altında kalmış bir iradesizdir. Bu itibarla, kendisine gösterilen her tebessümü bir davet mukaddimesi, her kaşıntıyı bir sadaka verme hamlesi sayarak daima ümitlenir ve hep yutkunur durur.

Tufeylînin böylesi, mide ve bağırsaklarının esiri bir sefil ve zavallı bir parazittir ki, hep kendi iradesine kement atar, hep kendi ruhunu sefilleştirir. Onun, başkaları nazarındaki sevimsizliği kat'î görülse bile, bütün bütün zararlı olduğunu iddia etmek oldukça zordur. Vâkıa, zararlı dahi olsa, çevrenin ona karşı sürekli nefret ve teyakkuzu, tufeylînin başkaları tarafından taklit edilmesine mâni olacağı gibi, kısmen dahi olsa, onun tufeylîliğini de engelleyecektir.

Ya fikren tufeylî, çocuk düşünceliler, acaba onlar için de aynı şeyleri düşünebilir miyiz? Kendini bulamamış, benlik sırlarına erememiş, işi hep taklit bu türlü sefil tufeylîler için... Evet, bu melanetlerin elinde, yığınlar daima perişan, düşünceler de karmakarışık olmuştur. Dün bir toteme dilbeste, bugün bir başkasına; yarın hangi puta destan tutacakları belli olmayan bu ham ruhların arkasında, kitleler tamamen şaşkın, millet de derbeder olup gitmiştir.

Bunların, ne canlı bir düşünceleri, ne istikbal vaad eden bir plânları, ne de istikrarlı bir hâlleri vardır. Hele, değişen şartlar karşısında, öze sadakati koruyarak, hâdiselerin eksantriğinden istifade ile aksiyoncu olmak, bunlardan fersah fersah uzaktır.

Zaten mevsimlik düşünceleriyle, neyi ve kimi tutacaklarını önceden kestirmeleri de, âdeta imkân haricidir. Bugün yahşi çektiklerine, bir müddet sonra lânet okumaları gayet tabiî ve olağan şeylerdendir. Dün yerin dibine batırdıklarını, bugün bir ulu hakan gibi şişirip göklere çıkarmaları da nadir olan vak'alardan değildir. Bu itibarla, onların, ne tutup birisini semavî hüviyetler bahşederek melekleştirmelerine, ne de bin lânet deyip gayyalara savurmalarına kat'iyen itimat edilmemelidir.

Evet, ne onların omuzlarında yükselenler emin olup övünmeli, ne de tardettikleri, ümitsizliğe düşüp mahzun olmalıdır. Zira, hiçbir irade eseri göstermeyen bu akılsız nâmertler, her gün ayrı bir meselenin havarîsi kesilip

ayrı bir nağme tutturageldiklerinden, bugün yerdiklerini yarın övmeyeceklerine, övdüklerini de yermeyeceklerine dair herhangi bir şey söylemek âdeta imkânsızdır.

Bir bakarsın onlar, bir hizip veya grubun en hararetli dellâlı kesilmişlerdir. Ve o hususta müsamahasız, merhametsiz ve insafsızdırlar. İstediklerini Cennetlere kor dilşâd[1]; istediklerini de gayyalara atar nâşâd[2] ederler. Bir de bakarsın, o güne kadar kavgasını verdikleri yüce ideallerin, en amansız hasmı kesilmişlerdir. Yıllarca uğrunda cansiperâne mücadele verdikleri şeyleri, bir hamlede yerle bir eder ve değişik şeylere destan tutmaya başlarlar. Bir bakarsın, devâir-i devlette[3] yer kapma, kelepire koşma, onlar için mukaddeslerden mukaddes bir cihad; bir de bakarsın bu vatan ve bu millete hizmet etmek, onların nazarında küfür ve ilhad... Bazen, sarıya elpençe divan durup, turuncuyu alkışlamak en yüksek bir gaye; bazen ıspanak rengini selamlayıp mora gamze çakmak biricik mefkûre...

Ah akılsız mukallit, yaramaz aptal! Sen daha ne zamana kadar tufeylîlik yapıp başkalarının "ak" dediğine ak, "kara" dediğine kara diyeceksin? Yıllar var ki sen, hep başkalarının tezgâhlayıp sahneye sürdüğü oyunlarla meşgul olup onların türkülerinde kendi dünyana ait nağmeleri araştırıyor; özüne ve safvet-i asliyene[4] yüzde yüz yabancı bir sürü ecinnî düşüncesiyle uğraşıp ömür tüketiyorsun. Seni tutup ulvîleştirecek faziletlerin kol gezdiği iklimlere yükseleceğine, gidip şerlere gömüldün. Aradıklarını, hiçbir zaman bulamayacağın çorak yerlerde araştırdın. Çölde gül, mezbelelikte ıtriyattan bir şey araştırır gibi!.. Kaç defa, en aydın, en Sünnî atmosferini bırakarak, yolların en çapraşığı ile en karanlık dehlizlere yuvarlandın. Kaç defa, Ömerlerden kopup, Nazzamların[5] arkasına düştün, Yavuzları terk edip Şah İsmaillerle hemdem oldun! Söyle, Allah aşkına! Sen bu milletten misin, yoksa ona hasım olanlardan mı?..

Senin siyaset ve idare anlayışın, hep başkalarını taklit ve taklitleri alkışlamadan ibaret kaldı. Kendi düşünce çizginde, hasımlarını idare edeceğine, onların, bin bir fezaat olan icraatlarına hayranlık duyup saf yığınları dalâletten dalâlete sürükledin!.. Böyle yaptın; çünkü aklını kullanmıyor ve kendi düşüncelerine itimat edemiyordun; kendi şahsiyetinden kuşku içindeydin. Böyle yaptın; çünkü suflörün sana böyle fısıldıyordu!..

Şimdi, eğer sende bir düşünce ve irade bulunduğuna inansaydım; "Bari

arkandaki yığınlara acı!” diyecektim. Heyhât! Seni, bu kadar oynak, bu kadar “yüzergezer” bulduktan sonra, bunu demeye dahi cesaret edemiyorum.

Ah, o bin bir sefalet içinde perişan olup giden zavallı yığınlar! Olan hep onlara oldu. Hodgâm ve bencil bir kısım rehberlerin, hem de kör ve sağır olan bu rehberlerin, her gün ayrı bir vadide onlara seyir ve tenezzüh vaad etmeleri; her gün ayrı bir yalancı ışıkla onları aldatmaları, bütün bütün o zavallıların zillet ve perişaniyetlerine sebebiyet verdi. Evet, bu tuhaf rehberler onları, bir gün batı pınarlarının başında, bir başka gün Amerika yakasında, diğer bir gün İran-Turan çayırlarında sürükleyip durdular. Yığınlar olup bitenlerden bir şey anlamıyor; tufeylî, kapı kapı düşünce dilenciliğinden usanmıyor, durmadan mihraptan mihraba koşuyor, durmadan kıble değiştiriyor.. hem de yalancı mâbudlarından hiç mi hiç iltifat görmemesine rağmen!..

Kim bilir, belki de meselelerimiz etrafında kenetlenip kendi dünyamızı kuracağımız, kendi siyasetimizi belirleyeceğimiz âna kadar da bu böyle sürüp gidecektir!

1 *Dilşâd*: Sevinen, kalbi hoş olan.

2 *Nâşâd*: Mahzun, tasalı, kederli.

3 *Devâir-i devlet*: Devlet daireleri.

4 *Safvet-i asliye*: Aslî hüviyet, öz.

5 *Nazzam*: Felsefî meselelere çok dalmış ve Mutezile mezhebinin Basra ekolünün temsilcilerinden bir şahıstır.

Mukaddes Azap

İnsanoğlu bu dünyada, kendini bulma, özüne erme uğrunda, tehlikeleri çok, geçidi yok önünde sarp dağların, derin derelerin bulunduğu upuzun bir yolda, seyahate mecbur edilmiş garip bir yolcudur. O, bilmediği bu uzun yolda, karşısına çıkan güçlüklerle pençeleşerek, sıkıntıları göğüsleyerek, derbentleri aşarak, varıp kendisine gösterilen hedefe ulaşmak zorundadır. Zira böyle bir yolculuk, herkese ancak bir kere nasip olmakta ve her ferdin ölümsüzlüğe ermesi de bu biricik seferle temin edilebilmektedir.

Aslında böyle bir seyahat, sadece insanoğluna mahsus da değildir; belki derecesine göre her yaratık, daha ilk varlığa ererken, böyle çok meşakkatli bir sefer zaruretini de beraber getirir. Sonra da kendine has hüviyete ereceği, özüyle ortaya çıkacağı, hatta bazen ikinci bir varlığa dönüşeceği âna kadar da bir lâhza durup dinlenmeden, kalıptan kalıba dökülür ve şekil değiştirir durur.. ızdıraplı, sıkıntılı ve her an birkaç defa ölüp dirilmek suretiyle...

Sular, hararet görmeden buharlaşıp duruluğa eremez. Tohum, çatlayıp çürümeden sümbül ve başak hayatını netice veremez. Irmaklar çağlaya çağlaya, kayalara çarpa çarpa damınır, saflığa erer ve bulutun gözündeki damlalara denk hâle gelir... Kar-kış olmadan bahar gelmez; gelse de kadri kıymeti bilinmez. Altın, kıymet ve parlaklığını; çelik, mukavemet ve sağlamlığını, içinde eridikleri pota ve kazana borçludurlar. Kemikleşmiş toprak, tepesinde yıldırımların çaktığı nisbette, dirilir, kabarır ve bin bir çiçeğe dâyelik makamına yükselir. Karanlık, kendi zararına, aydınlıkları bağrında geliştirir; kış, mekiğini, hep bahar hesabına hareket ettirir. Bundandır ki her kışı bir bahar, her geceyi bir nehâr[1] takip eder durur. Ölümler, dirilmek için; ızdıraplar da daha revnaktar bir hayata ermek içindir. Fert, hayatı boyunca, elli bin defa ölüp dirilmekle, "egonun" karanlık ve yanıltıcı baskılarından kurtularak, ruhta ebediyete ulaşır. Cemaat, çektiği sıkıntılar ve karşısına çıkan gâilelerle pençeleşe pençeleşe pişer, olgunlaşır ve ölümsüzlüğe erer.

Ebedî varlığa ermek için, ölüp ölüp dirilmek ne zevkli; her hırpalanışı bir tembih sayarak silkinip kendine gelmek ne hoş; bin bir bâdire içinde ümidini koruyarak, geleceği kucaklamak ne büyük kahramanlık!

Yaşadığı hayatı inanç ve şuurla yaşayanlar, düşüncelerinin aydınlığında ümitten kanatlarla, uçar gibi geçer giderler; bu mihnet yurdunu ve onun kandan irinden deryalarını. Bilirler durulup saflaşmak için buraya geldiklerini.. ve bu

uğurda, Nesimî gibi derilerinin yüzüleceğini, Mansûr gibi berdâr[2] edileceklerini. Kahr u lütfu bir bildiklerinden, dermanı dert içinde gördüklerinden, başlarına gelenleri, zevk ve hayranlıkla seyreder ve kat'iyen paniğe kapılmazlar. Paniğe kapılmak şöyle dursun, her yeni musibet, onların sinelerinde, değişik nağmeler meydana getiren bir mızrap hâline gelir ve onları yeni yeni heyecanlarla coşturur. Tipi-boran, ulu dağların zirvelerinde ne ise onlar için ızdırap da aynı şeydir. Hatta bir bakıma ızdırapsız yaşamak, onlar için dayanılması güç bir azap ve ölümdür; hele milletleri muzdarip ve millî değerleri de tahrip edilip duruyorsa!..

Hakk'ın en şanlı kulları, bir an "belâ-yı dertten cüdâ[3]" kalmadılar; milletlerinin önüne düşüp onları aydınlığa çıkaranlar da... Günümüze kadar terütaze fikirleri ve orijinal tespitleriyle insanlığın ölümsüz rehberlerinden biri sayılan Ebû Hanife, saygısızca hırpalandı, zindanlara atıldı ve inim inim bir hayat yaşadı. Ahmet bin Hanbel, âdi bir insan gibi tartaklandı ve bayağılardan bayağı işkencelere maruz bırakıldı; hem de yıllarca!.. Serahsî, koca kâmûsunu (el-Mebsût) hapsedildiği kuyu dibinde telif edip meydana getirdi.[4] Ve daha çileli niceleri... Bu olgun ruhlar, âdeta preslerde sıkılıyor gibi işkencelere uğratıldıkça, başları gökler ötesi âlemlere yükseliyor ve aydınlanan gönülleriyle, milletlerin dirilişi yolunda, ebedî birer ışık kaynağı hâline geliyorlardı. Campanella, zindanda; Cervantes, esarette; Dostoyevski, kürek mahkûmu iken kendilerini keşfedebilmiş ve milletlerinin gönüllerinde ölümsüzlüğe ulaşmışlardı...

İnsanlığa hizmet düşüncesini taşıyan herkes, vazifesinin kudsî, seferin uzun, yolların da yokuş olduğunu ve bu yolda, çeşitli şirretliklerle karşılaşacağını; her köşe başında ölümle burun buruna geleceğini, bir canî, bir serseri gibi hakarete uğratılacağını, hatta çok defa insanca yaşama haklarından mahrum bırakılacağını bilip bu kudsîler yoluna öyle baş koymalıdır. Yoksa, bir kısım çilesiz ham ruhların, çok ehemmiyetsiz sıkıntı ve mahrumiyetlerden ötürü, yol ve yön değiştirme ihtimalleri vardır.

Ah miskin ruh! Yağmur yağsın, yalnız gök gürlemesin; etraf, zümrüt gibi yemyeşil olsun, ama hiçbir tohum çürümesin, hiçbir dâne zâyi olmasın; analar çocuklar doğursun, fakat ızdırap ve sancı çekmesin... Yani, feleğin geniş dairedeki çarkı ve hikmetli nizamı senin hendesene göre hareket etsin, istiyorsun! Hayır, hayır! Sen bu dünyaya sırf keyif sürmek, heva ve hevesine göre yaşamak için gelmedin. İnsanî kabiliyetlerinin inkişaf etmesi,

mahiyetindeki yücelikleri̇n tomurcuklaşıp ortaya çıkması, içinin aydınlanıp Hakk’ı aksettiren bir ayna hâline gelmesi için, tekrar tekrar potalara konup ateşe arz edilecek, defalarca iğneli fıçılardan geçirilecek ve defalarca ırgalanacaksın!

Yol bu, töre bu, gerisi aldanma ve heves!

“Gevşeklik göstermeyiniz, tasalanmayınız;
İnanıyorsanız mutlaka üstünsünüz!”

İşte yüreklere derman, diriltici nefes!

1 *Nehâr*: Gündüz.

2 *Berdâr edilmek*: İdam edilmek.

3 *Cüdâ*: Ayrılmış, ayrı.

4 Bkz.: es-Serahsî, *Usûlü’s-Serahsî* (mukaddîme) s.5; ez-Ziriklî, *el-A’lâm* 5/315.

İdealsiz Nesiller

Nesiller kendilerine gösterilecek yüksek hedef ve ulvî ideallerle canlılıklarını korurlar. Hedefsiz, mefkûresiz kaldıklarında da kadavralaşır ve birer iskelet hâline gelirler. Otlar, ağaçlar, hatta tabiattaki bütün varlıklar, canlı kaldıkları sürece çiçek açar, meyve verir ve faydalı olabilirler. İnsan ise, ancak yüksek idealleri, aksiyon ve mücahedeleriyle canlı kalır ve varlığını sürdürebilir. Hareketsiz bir uzvun kireçlenip kuruması, kullanılmayan bir maddenin paslanıp çürümesi ne ise; hedefsiz, gayesiz, dolayısıyla da hareketsiz kalan nesillerin, delik deşik olup gitmesi de aynı şeydir.

Bir cemiyet, üzerinde kurulup geliştiği felsefe ve mânevî değerlere sımsıkı bağlı kaldığı müddetçe, ihtişam ve dinamizmiyle pâyidâr olur. Kendine has bu diriltici iklim ve bu esaslı kaidelerden uzaklaşmaya başladığı andan itibaren de içten içe kokuşup çürümeye ve dağılıp gitmeye yüz tutar. Onun içindir ki, millî vahdetimiz adına, millet fertlerinin, bir mihrap gibi her zaman etrafında toplanıp durdukları yüksek mefkûre ve mukaddes prensiplerin korunup kollanmasına ve "ilelebet" devam ettirilmesine milletçe gayret gösterilmelidir.

Milletin ümit kâsesini elinde taşıyanlar, her şeyden evvel, nesillerin gönüllerini bu yüksek mefkûre ve ideallerle donatarak, onları, Hızır çeşmesine giden yollara irşad etmelidirler. Dertsiz, davasız, gayesiz ve idealsiz nesillerin önce içten içe yanarak karbonlaşması, sonra da bir alev, bir tufan hâline gelerek, etrafındaki her şeyi yakıp yok etmesi tabiî ve kaçınılmaz olur. Bizler, şu son bir iki asır içinde, bu türlü ölüm deliklerinin, hem de en korkunçlarına, defalarca maruz kalmış bahtsız bir milletiz. Dostun vefa bilmediği, düşmanın hıyanet ve cefadan usanmadığı hasret ve inkisar dolu bu dönemde, millet ağacı defalarca ırgalandı; cemiyetin ruh kökü tekrar tekrar baltalandı; yığınlar her dönemeçte başka başka devler ve gulyabânilerle karşı karşıya kaldı. Eğer bu çeşit çeşit ölüm ağlarına her mâruz kalışımızda bir inayet eli imdadımıza yetişmeseydi, milletçe bu Cehennem çukurlarından birine gömülmüş ve tarih sayfalarından ebediyen silinip gitmiş olacaktık...

Gelecek günlerde, bizleri nelerin beklediğini söylemeye ve bâtılı tasvir ederek, saf düşünceleri ümitsizlik içinde boğmaya gerek yok; millete, kendini yenileme yolları gösterilmeli ve istikbali omuzunda bayraklaştıracak genç kuşaklar, ulvî hedeflere, yüksek ideallere irşad edilerek gayesizlikten kurtarılmalıdırlar.

Bu yüce vazife, mektepten mâbede kadar, bütün millî müesseselerde hassasiyetle benimsenmeli ve imkân elverdiği nispette de kafa ve kalb izdivacına muvaffak olmuş, aydın ve hasbî ruhlara gördürülmelidir. Zira, mürşid ve muallim evvelâ kendi ruhunda hakikate eren, sonra da sinesinde tutuşturduğu ilham kıvılcımlarını, çıraklarının gönüllerine boşaltan olgun insandır. Evet, kâinatın dört bir bucağından gelen ilâhî tayflarla, dimağını aydınlatamamış ham ruhların, kitleleri insanlığa yükseltme yolunda yapacakları hiçbir şey olamayacağı gibi, düşünce dünyası itibarıyla etrafını saran şüphelere "pes" demiş derbeder gönüllerin de talebelerine verecekleri herhangi bir şey yoktur. Olsa olsa böyleleri, kuvvetin temsil edildiği müesseselerde, geçmişe ait destan ve türkülerle teselli olur; dinî hayat adına folklor ve merasimlere sığınır ve insanoğlunun Yüce Yaratıcı'yla olan münasebetlerinde, başkalarına ait menkıbelerle gürler, onlarla kendilerinden geçerler; ama kat'iyen, ilhamları coşturucu, ruhları kanatlandırıcı ve yüreklere fer verici olamazlar.

Başkalarının destan ve menkıbeleriyle coşup teselli olmak, ferdî ve içtimaî sorumluluğunu yerine getirmemiş, âciz ve aşağılık duygusuna kapılmış kimselere has marazî bir keyfiyettir. Bu hastalığa müptela olmuş bir cemiyette, fatih-ruh yerini, geçmişi destanlaştıranlara, sırf eskiye ait türküleri mırıldananlara ve bütünüyle marşlara gömülüp gidenlere bırakır. Böyle bir toplumda dinî düşünce ve dinî mükellefiyetler, aşk ve heyecan mahrumu sefil bir güruhun inhisarında, folklor hâline getirilerek yığınları eğlendirici ve dinlendirici bir festival hâlini alır. Ve yine böyle bir cemiyette, kalb ve ruhun derece-i hayatına[1] giden bütün yollarda söz ve devran, görüşleri sığ, düşünceleri fakir, himmetleri meflûç, iç dünyaları karanlık ve başkalarının yaşadığı harikaları hikâye etmekle teselli olan bir kısım haddini bilmezlere kalır.

Evet, mazi en üstün hislerle yâda getirilerek, atalarımıza ait kahramanlık türküleri gönülden heyecanlarla tekrar edilmeli; ruhuyla bütünleşerek başı yüce âlemlere ermiş kudsîler, sinelerimize taht kurup oturmalı; ama her şey bundan ibaret sayılmamalı ve hele kat'iyen mezarlar ve mezar taşlarıyla teselli olunmamalıdır.

Yiğitlik, önce serhatlarda destanlaşır, sonra türkülerin ruhuna siner. Hak eri olma, aşk ve heyecanla kanatlanıp sonsuzla münasebete geçenlerin elde edebileceği bir pâyedir; gerçeğe inanmışlık, dinî mükellefiyetleri en tabiî bir ihtiyaç şuuruyla ve hayatın gayesi, yaratılışın neticesi olarak kabul etmekle

tahakkuk eder.

Evet, hayallerimizde ihtişama ulaşan geçmişle alâkalı her tablo, yeniden bizleri, bir ulu millet olma yolunda harekete geçiriyor ve sa'ye şevkimizi kamçılıyorsa, mukaddestir. Yoksa mesele günümüzle hesaplaşırken, maziyi imdada çağırma gibi bir garabet arz edecektir ki, bu da ancak bir aldanma olur.

Bizler, mazinin gür ve pürüzsüz soluklarını, günümüzün en renkli ve canlı besteleriyle seslendirip insanlığa yepyeni bir nağme duyurma mecburiyetindeyiz. Bu nağme, bütün hususiyetleriyle idealizme susamış boşluktaki nesilleri geçmişin atlas renkli kubbesi altında ve yaşadığımız zamanın aydın ikliminde bir araya getirecek, bir millî ruh nağmesi olmalıdır.

1 *Derece-i hayat*: Melekleşip ulvî hisleriyle yaşama...

Gevşeyen Gerilim

Zafer zafer üstüne harman ettiğimiz günlerde haricî-dahilî, bütün millet düşmanlarına karşı, "inanç, azim" demiş yürümüş, "hasbîlik, yiğitlik" demiş şahlanmış bir ulu millet iken, bizi yükselten bu yüce vasıfları yitirip iç çöküntülere mâruz kaldığımız günden itibaren, hep milletimizin düşmanlarını güçlü, çalımlı görmüş ve kendi irademize kement vurmuşuzdur.

Malazgirt'ten İstanbul'un fethine, Çaldıran'dan Mohaç'a kadar, tarihin sinesine serip boy boy teşhir ettiğimiz bilumum zaferlerimiz, hemen bütünüyle inanç ve azmin kolları arasında gerçekleşmişti. Buna karşılık, her türlü sarsıntı ve hezimetlerimiz de, bir kısım zaaflarımızın bağrında gelişip durmuştu. İç çöküntülerimiz artıp zaaflarımızın bir girdap hâlini almasıyla, irademiz bütün bütün felç, ruhumuz da esir oldu. O günden bugüne de bütün tarihî falsolarımıza birer bahane bulma, millet düşmanlarını güçlü kuvvetli görme/gösterme; milletin ümit ve azmini kırma psikozu içine girdik.

Artık, hep âlemin bize ettiklerinden bahisler açarak teselli oluyor, onların imkân ve tekniklerini destanlaştırarak baş aşağı durumumuza izahlar getirmeye çalışıyor; yer yer bizim dışımızdakilerin çok ilerlemiş olmalarından söz ederek atalarımıza sövüp sayıyor ve zaman zaman da hunharlığından dem vurup hayıflanıyor.. yani, kendimize bakacağımız yerde, başkalarının hesabı içinde boğulup gitme gibi garip ve anlaşılmaz bir ruh hâletinin zebûnu oluyorduk. Böyle olmak ve böyle düşünmekle, âlemin bize ettiklerinin kat katını kendimize ettik ve sinelerde istikbal ümidi namına bir şey bırakmadık.

Şayet, bundan böyle de, her mağlubiyet ve hezimetimizi mütehakkim ve işgalci düşmanların sayı üstünlüğü, mekanize edilmiş birlikleri, tekniği-teknolojisi ve ihanet dolu stratejileriyle izaha kalkışacaksak, toparlanıp kendimize gelmemiz ve yıkılışımızın gerçek sebeplerini tespitimiz kat'iyen mümkün olmayacaktır.

Ah, ne olurdu! Bir kere de kendimize bakıp iç dünyamızı kontrol edebilseydik!..

Rica ederim, söyleyin! Emin misiniz size düşen her şeyi yaptığınızdan; hareket ve faaliyetlerinizi hep doğru yolda sürdürdüğünüzden; irade gücü ve iç mukavemetinizden; bayraklaştırdığınız dava ve düşünceyi tam temsil ettiğinizden?.. Yaptığınız her işin yerinde olduğunu; düşüncelerinizin, kin, nefret, garaz gibi kötü huylarla zedelenmediğini; plân ve projelerinizin hata

kabul etmez bir buudda tanzim edildiğini iddia edebilir misiniz?.. Aman Allah'ım! Bu ne büyük bir çılgınlık, ne affedilmez bir kabahat olur!..

Aslında, hep başkalarının eksik ve gedikleriyle meşgul olanlar, kendi hata ve kusurlarını görmeyecek kadar kör; gönüllerini coşturup ruhlarına istikamet veremeyecek kadar da iradesiz ve meflûç kimselerdir. Böyleleri her söz ve davranışlarıyla, durmadan başkalarını gayyalara yuvarlarken, firavunlaşmış egolarına göklerde bile taht bulamazlar. Nefsanîliğine "pes" demiş ve kendi içinde mağlup bu derbeder ruhlar, düşünce ve iradelerini delik deşik eden bu türlü zaaflardan kurtulacakları âna kadar da doğruyu göremeyecek, doğru karar veremeyecek ve hele kat'iyen bellerini doğrultamayacaklardır.

Her düşüş ve hezimet, insanın iç düzeninin, ruhî âhenginin bozulmasıyla başlar ve dönüp kendini bulacağı, duygularıyla dirileceği güne kadar da devam eder. Kendi iç dünyalarında yıkılmış fertlerin, evvelâ ailede, sonra da cemiyetin her kesiminde, peşi peşine sökün edip gelen bilumum bozulup dağılmalarda, etrafı cürümlerle karalayıp kendilerini mesul görmemeleri ise, içtimaî problemleri bütün bütün içinden çıkılmaz hâle getirmiştir.

Bırakınız Allah aşkına, başkalarını suçlamayı! Biraz da kendinize bakınız!.. Yolunuz doğru, duygularınız hüşyâr, metafizik geriliminiz tam, yüreğiniz hizmet aşkıyla çarpıyorsa, size kimse zarar veremez ve veremeyecektir! Ne zarar, ne de kâr kimsenin elinde değildir; o, gökler ötesi âlemlerde programlanır, sonra da kararlarının önüne geçilmez bir ulu el tarafından tatbike konur. Özünde duruluğa ermiş, azmi, inancı tam, hakkı tutup kaldırmada kararlı ve gözlerinde buğu buğu muhabbet kudsîler, o yüce takdirden, şimdiye kadar hep ruhu kanatlandıran mesajlar almışlardır.

Nice az topluluklar vardır ki, hüküm ve kuvvet Sahibinin izniyle, kitle ve yığınlara galebe çalmışlardır. Ve nice gönül eri rabbanîler vardır ki, ruhlarını cihada adamış; Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü, gevşeklik göstermemiş, yılmamış; hele zaafa hiç düşmemiş ve hasımlarına boyun eğmemişlerdir. İşte bunlardır, istikballerine meleklerin koştuğu ak yüzlüler! Ve işte bunlardır, arkadakilere bir yâd-ı cemil[1] olarak kalıp gidenler!

1 *Yâd-ı cemil*: Güzel hatıra.

İrade

Herhangi bir şey yapıp yapmama hususunda, karar verme gücü veya "eğilim" diye tarif edeceğimiz "irade muhtariyeti" insan olmanın şiarı ve ahlâkın biricik esasıdır. O olmadan ne faziletten ne de insanlıktan bahsetmeye imkân yoktur.

Bir insanda irade şuuru, onun kendi kendini idrak etmesi demektir. Bunun aksi ise ferdin deformasyonu ve bozulmasıdır ki, böyle bir bozulmaya mâruz kalan fert, hareketlerinde kararsız, düşüncelerinde de şaşkınlık içindedir. Onun bu kararsızlık ve şaşkınlıktan kurtarılması, dönüp yeniden kendini bulması ve iradesiyle bütünleşmesi sayesinde mümkün olacaktır. Yoksa onun ne ruhunda istikrar, ne hareketlerinde denge, ne de "kendi olma" yolunda bir gayrette bulunması kat'iyen tasavvur edilemez.

İradeli hareket, bir ilk plân ve karara muhtaçtır. Bu da zihnin hayat ve faaliyetlerine bağlıdır. Bu itibarla, tanıyabildiğimiz varlıklar arasında, iradeli hareket yalnız ve yalnız insanoğluna has bir keyfiyettir. Yüce Yaratıcı'nın insanı şereflendirme ve kendi iradesine bir davetçi, bir ilk sebep kılma maksadıyla onun derûnuna yerleştirdiği irade, öyle bir şifre çözen ve meş'aledir ki; bu meş'ale nerede yanarsa, bütün kevn ü mekânları idare eden Zât'ın nuru ve iradesi de orada tecellî eder. Cüz'î iradesini Yaratıcı'nın sonsuz iradesiyle bütünleştiren insan, sınırlı iradesiyle sınırsızlığa ulaşır; iktidarsızken güçlü, âcizken kuvvetli, katre iken derya, zerre iken güneş ve bir hiçken bütün bir varlık kesilir!..

Evet, sınırlı dahi olsa insan iradesi, Hakk'ın nâmütenâhî iradesinden, yeryüzünün bu en güzîde varlığına aksetmiş ilâhî bir armağandır. Bu armağanı şifreli bir anahtar kabul edip kullanabilenler, en muğlak meseleleri çözmeye, en karanlık noktaları aydınlatmaya, en muhkem görünen kapıları açmaya ve hazinelerin en kıymetlisini elde etmeye muktedir olabilirler.

İrade, sadece bir düşünce olmadığı gibi, bir hamle de değildir. O, ruh gücünün, gönül zindeliğinin, bedenî faâliyetlerin en birinci kaynağı ve dayanağı olduğu gibi, imkânlarının sınırlılığı içinde insana, sonsuzlaşma yollarını açan biricik sebeptir. Bu sebebi elde etmenin şuurunda olanlar, bir hamlede, dünyalar dolusu problemleri çözmeye muktedir olabilecekleri gibi, Cehennem kapılarını kapayıp yıldız yıldız Cennetlere uzanan yolları da keşfedebilirler.

Her dava ve düşünce evvelâ, iradenin plân ve projeleriyle varlığa erer. Onun itici gücü ve çekici kuvvetiyle en sarp ve derin engebeleri aşarak

zirvelere ulaşır. Sonra da yine onun yukarı âlemlere bağlı esrarlı oyunlarıyla, devamlılık kazanır ve yerinde kalır. Ay'la aramızdaki mesafe, şahlanan iradenin kanatlarıyla aşıldı. Ağrı'nın zirvesi onunla didik didik edildi. Okyanuslar, küllî iradenin tecellisine vesile, insanoğlunun elindeki bu meş'aleyle aydınlandı. Önümüzdeki günlerde, fezanın büyük bir kısmı da yine bu ışıkla nurlanıp okunan bir kitap hâline gelecektir.

İnsanoğlunun, kalbî hayatını koruyup kollaması, çevresini saran bin bir musibete karşı mukavemeti ve şehevanî arzularını aşarak insanlığını idrak etmesi de yine iradenin dil ve duasına bağlıdır. Azim ve iradesiyle, Rahmeti Sonsuz'la münasebete geçen insan, O'nun kuvvetine dayanmış, himayesine girmiş ve nefsanîliğin gayyalarına yuvarlanmaktan kurtulmuş olur. Evet, her var oluş ve yükseliş, iradenin kanatlarına bağlı olduğu gibi, her yıkılış ve tükeniş de, o kanatların kırılmasıyla yakından alâkalıdır.

Birer kartal gibi zirveleri kollayan Bel'am ve Bersisa'nın[1] irade isteyen küçük bir husus ve bir anlık gafletle baş aşağı olmalarına karşılık; Mısır azizinin sarayında, dört bir yanı şehvetle sarıldığı bir zamanda, nefsin olanca saldırılarını Hakk'ın bir bürhanıyla[2] ters yüz eden Azizoğlu Aziz,[3] şahlanan ruhuyla fâni güzellik ve görkemine bir başka renk katıyor ve başı gökler ötesi âlemlere ulaşıyordu!..

Hayatın her dönemecinde, insanoğlunun zaaflarını kollayan bir sürü ifritten mesele ve gulyabanîler karşısında, ancak, irade gücüyle kanatlanıp kâinatları elinde tutan, Sonsuz Kudret'le rezonans olmuş babayiğitler mukavemet edebilirler.. her yeni hâdiseyle biraz daha bilenen, her musibetle sertleşip gerilime geçen ve gelip etrafını alan karanlıklar üzerine bir nur tufanı gibi yürüyen babayiğitler...

Her gürültüde paniğe kapılan, sarsıntının en küçüğüyle yıkılıp giden, dişini sıkıp dayanması gerektiği yerde dağınıklığa düşen, duygu ve düşünceleriyle oturaklaşamamış acemi ruhlar, muvakkaten göz kamaştırıcı ışıklar neşredip yürekleri hoplatsalar bile, ebedî aydınlatıcı olamaz ve kitleleri şaşkınlık berzahından kurtaramazlar. Kurtarmak şöyle dursun, böylelerinin çıkardığı her gürültü, milletimize karşı diş bileyen bilhassa haricî hasım dünyaların tahrik olmasına ve hizmet cephesi için şartların ağırlaştırılmasına sebebiyet verecektir. Oysaki milletçe, asırlık kin ve nefretlerle bilenmiş hasım bir dünya tarafından sezilmeden, hiç olmazsa belli bir süre için, aşma mecburiyetinde olduğumuz zaman tünelini, emniyetle geçebilmemiz için:

“Dışıyla mukassî, içiyle muallâ olmak;
Fevvâre değil, girdap gibi muammâ olmak...”

gerektir. Bunun içindir ki, dört bir bucaktan gelip etrafını saran fırtınalara “pes” demeyen ve sonsuzluk yolunda bir Hak dostuna rehberlik yapan kedi gibi[4] başı dönmeden, bakışı bulanmadan “yâ ebed!” deyip coşan ulu iradeli, sarsılmaz yürekli, diri ruhlar olma mecburiyetindeyiz.

Rica ederim, bana, bir yumurta başında ortalığı velveleye veren farfaracılardan bahis açmayınız!.. Bugün ruh-u perişanım, denizlerin derinliklerinde, ızdırap yudumlayıp gözyaşı soluyan ve bir kanlı çile içinde inleyip duran mercandan bir nağme beklemektedir.. köpek balıklarına inat, sahildeki insanları coşturacak bir nağme.. sadece ruhların sezebileceği, alabildiğine sessiz ve gösterişten uzak bir nağme!.. Durak[5] ve beklemeleri yerinde, gönüllere sindire sindire, bu mübarek yolun karasevdalılarının iniltilerini aksettiren bir nağme!..

1 *Bel’am ve Bersisa:* Eski devirlerde yaşamış üsturevî iki ibadet kahramanı olup, ibadette çok ileri gitmiş olmalarına rağmen şeytana aldanmış ve irade zaafı ile uzun bir süre içinde elde ettikleri her şeyi kaybederek birer şakî olarak vefat etmişler.

2 Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Yusuf (aleyhisselâm)’a gösterilen irade bürhanı.

3 Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Yusuf (aleyhisselâm)’a gösterilen irade bürhanı. Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/24.

4 Bir Hak dostunun müşâhedesiyle gözünü diktiği delikten ayrılmayan kedinin, beklediği şeyi yakalama hususunda bu sabır ve sebatı, manzaraya şahit olan Hak dostunun derinleşip bütün bütün kendine gelmesine sebep olmuştur.

5 *Durak*: Müzikte, bir ölçü uzunluğunda susma.

Cehalet Çıkmazı

Yeni bir vazife dönemini daha idrak ederken, yüreklerimizde Zeliha'nın aşk u hicranı, Yakub'un âh u efganı; gözümüzü açacak, gönüllerimizi şâd edecek müjdeler bekliyoruz.

Ölü ve karanlık yılların, önüne katıp sürüklediği yığın yığın felâket molozu altında çırpınıp duran insanımızın yürekler acısı hâli karşısında azap çekmemek mümkün mü?

Gidiniz! Şu bizimle aynı çizgide olan ülkeleri birer birer geziniz! Eminim, yüreklerinize sızı inmeden geri dönemeyeceksiniz! En büyük merkezlerden en küçük şehirlere, en kalabalık kasabalardan en ücra köylere kadar hiçbir belde, hiçbir meskûn saha yoktur ki, cehaletin hükümran olduğuna, içtimaî sıkıntıların birer girdap hâline geldiğine şahit olunmasın. Vaktinde tedavi yollarına başvurulmayan, nice müzminleşmiş hastalıklar müşâhede edeceksiniz ki bugün artık, onulmaz birer kangren hâlini almıştır.

Ne var ki, bu hastalıklar arasında, en çok millî bünyemizi hırpalayan ve mevcudiyetimizi kemirip duran şifa bilmez dert, cehalettir. Bir şey bilmeme, bildiği şeyleri değerlendirmeme, Hak'tan ve hak düşüncesinden mahrum bulunma mânâsında cehalet, hemen her devir için felâket olmuştur. Her millet gibi, bizim de perişaniyetimizi hazırlayan bu uğursuz menbâ kurutulmadan, kitleler aydınlığa kavuşturulup, nesiller millî düşünce ve tarih şuuruna irşad edilmeden ve bu milletin "ruh köküne" uymayan bütün menfi akımların önü alınmadan cemiyetimizi çepeçevre saran buhranlardan sıyrılmamız ve bir fasit daire hâline gelen hastalıklardan halâs olmamız kabil değildir.

Cehalet sebebiyle değil miydi ki; dünyanın en verimli ovalarını, en bereketli obalarını ve yakuttan ırmaklarımızı değerlendiremeyerek, cennetlerden bir köşe, güzel vatanımızı viranelere çevirdik. Her tarafı "Bağ-ı İrem" ülkemizin sinesindeki çeşit çeşit hazinelerden habersiz yaşayarak, toprağımızı değerlendiremedik ve madenlerimizi işletemedik. Bundan daha kötüsü de kendi kendimize bir iş yapamayacağımız kanaatine gömülerek ümit ve iredemizi yitirdik. Ve milletimizi, içten içe kemirip duran cehalet, en karanlık hâliyle bugüne kadar süregeldi.

Milletçe tam kurtulma ümidinin belirdiği, fen ve teknik düşüncenin gelişmeye başladığı bu yeni devrede, insanımız değişik bir cehalet girdabına kapıldı. Muasırlarımızın ilim ve teknolojisi karşısında, bir kısım dönen başlar,

bulanan bakışlar, memleketi kurtarma düşüncesiyle, gönülleri inanç, dimağları ilim ve hikmetle, yurdun dört bir bucağını da sanat ve ticaretle mamur edip yükselteceklerine; millî düşünceyi çiğnemek, millî seciyeyi aşındırmak ve bütün bütün fazilet ve ahlâktan sıyrılmak suretiyle "çağdaş uygarlık düzeyi"ne çıkacaklarını zannederek, millî ruha en amansız darbeler indirdiler. Bir bakıma bu ikinci cehalet, ülkemiz ve insanımız için daha tahripkâr, daha tehlikeli oldu. Zira, birincisinin, ilim karşısında sönüp gitmesine mukabil; bu ikincisi ilim ve medeniyet adına her yere girebiliyor, her mahfilde "hüsnü kabul" görüyor ve her yerde alkışlanabiliyordu. İlki, memleketi baştanbaşa bir virane hâline getirerek, sadece baykuşları sevindirmişti. İkincisi ise, milletin topyekün faziletlerini, ruh necâbetini, fedakârlık hissini silip süpürdü ve kitleleri şaşkına çevirdi.

Geleceği hazırlamayı tekeffül etmiş mürşit ve terbiyeciler, bu her iki cehalete karşı da savaş ilân ederek, hatta bu yolda meşru her vesileyi kullanarak, ülkemizi ve insanımızı aydınlığa çıkarma gayretinden bir an geri durmamalıdırlar. Bunun için de, yuvadan okula, kahvehaneden kışlaya, bütün vatan sathı mektep hâline getirilerek, umum yurtta bir kültür seferberliği ilânına zaruret hâsıl olmuştur. Cehalete, fikirsizliğe, taklitçiliğe, millî kültür ve mefahirden habersizliğe karşı umumî bir seferberlik ilân edilmeli ve peşin hükümlerle verilmiş kararlar kritiğe tâbi tutularak, ilimlere yeni bir bakış kazandırılmalıdır.

Hiç şüphe yok ki böyle bir durumda, bu mübarek vazifenin öncüleri de ancak, muallimler olacaktır. İnsanı, ruh-beden bütünlüğü içinde ele alan; onun kâinat içindeki yer ve münasebetini görüp gözeten; yaratılışın gayesi istikametinde gönülleri şahlandıran, gayb ve şehadeti bir vâhidin iki yüzü gibi görmeye ulaşmış tali'li muallimler..!

Evet, insanın cismâniyetini inkâr eden ruhbanlık düşüncesi ve batı stili mistik anlayış, insanoğlu için ne kadar zararlı olmuşsa, onu sadece cismâniyet ve bedeniyle ele alan felsefî sistemler de o kadar, hatta daha fazla zararlı olmuşlardır. İnsanoğlunun müstesna bir yaratık olduğunu, kâinat içinde mühim bir yer işgal ettiğini ve yaratılışı itibarıyla bir kısım yüksek vazifelere, dolayısıyla da değişik makam ve derecelere namzet bulunduğunu sezmemek, idrak etmemek mümkün mü..?

İlimlerin her çeşidinden faydalanmaya istidâdı olan; eşyâ ve hâdiselere müdahale kabiliyetiyle şereflendirilen; güzelliğin her çeşidini idrak edip

benimseme melekeleriyle donatılmış bulunan; lezzetlerin türlü türlüsünü seçip ayırmasını bilen; ruhu sonsuzluk sevdasıyla sarhoş, gönlü "ebed ebed!" diye inleyen bir varlık, nasıl vazifesiz ve geleceksiz olabilir ki..? Onu, vazifesiz ve mesuliyetsiz, dolayısıyla da upuzun mutlu bir gelecekten mahrum görmek, bu en şerefli varlığı diğer canlılar seviyesine indirerek, onun maddî-mânevî istidat ve duygularını inkâr etmek ve ona yolların en buhranlısını gösterip dünyalarını karartmak demektir. Bilmem ki insanoğluna bundan daha büyük zulüm ve haksızlık tasavvur edilebilir mi..?

Bize göre gerçek muallim ve mürşit, işte böyle her şey olma istidat ve melekeleriyle dünyaya gönderilen insana, doğruyu öğreten, doğru düşündüren, onun gönlünü coşturup ruhunu kanatlandıran, yolunu kesen bütün karanlıkları ve kara delikleri bertaraf edip onu aydın menfezlere ulaştıran tali'li insandır.

Vakti gelince, bu kutlu hakikat erinin elinde, taş-toprak, som-altın hâline gelecek; değersiz gibi görünen şeyler kıymet kazanacak; en kararmış ruhlar şafak aydınlığına ulaşacak; boynu tasmalı nefsin azat kabul etmez kulları ruhlarıyla bütünleşerek birer sultan kesilecektir.

Kendini irşad ve tebliğe adamış, çıraklarını adım adım takip eden; hayatın her dönemecinde onları, insanlığa yükseltme heyecanıyla dolup boşalan; ilimler adesesiyle onlara mutlak hakikati gösterebilen; yer yer yıldırımlar gibi gerilen, sonra ruhunda yumuşatıp uslulaştırdığı ışık huzmeleriyle talebelerinin gönüllerini aydınlatan muallim ne mübarektir..!

Ak ve Kara

Yıllar var ki, cehalet, görgüsüzlük ve uyuşukluğun çevremizde meydana getirdiği karanlık atmosferi aşarak, şanlı mazimizi aydınlatan ışık kaynaklarından istifade edemez ve aydınlanamaz olduk. Bizler, yakın geçmişimiz itibarıyla, atalet ve ruh sefaleti adına, alabildiğine bir bolluk, ilim ve düşünce adına da yokluktan başka bir şey görmedik. Bu uğursuz hâl, ülkemizi, en yıkıcı sadmelerle defalarca ırgaladı, defalarca öldürücü paletleri altına alıp çiğnedi ve bütün hayat kaynaklarını kurutarak insanımızı sefil, ülkemizi de çöller, bozkırlar hâline getirdi. Bundan daha acısı da, bu bedbaht ülkenin evlâtlarının, varlıklarını kemiren, ruh dünyalarını alabora eden çeşit çeşit hastalıklara karşı, hâlâ tedavi lüzumunu hissetmemiş olmaları, can damarlarını koparan ve kanlarını kurutan türlü türlü illetlerden habersiz bulunmalarıdır.

Ah zavallı vatan! Yıllar yılı kaygısız evlâtlarının şuursuz ve düşüncesiz davranışlarından meydana gelen bu kadar musibetle, inim inim inledikten, düşmanca tavırlarla bu kadar hırpalandıktan ve canhırâş feryatlarla bu kadar sızlandıktan sonra, bugünkü nesillerden de aynı umursamazlığı mı görecektin!..

Vaktiyle canlı-kanlı, dinç ve kendine sahip zinde nesiller yetiştiren dünyamız, bugün bir bakıma, baştanbaşa yosunlu viraneler ve mikroplu hastaneler hâline gelmiştir. Bir zamanların, o kolu bükülmeyen, bastığı yerleri titreten, hasımlarının korkulu rüyaları olan, sağlam, kuvvetli ve dinamik insanlarının yerinde, bugün, Merakeş'ten Mısır'a, oradan da Balkanlar'a kadar, ruhları meflûç, vicdanları dermansız, fikirleri sığ, iradeleri yetersiz bir sürü sıska yığınlar veya canlı cenazeler vardır.

Geçmişi Cennet bu ülkede, bir uçtan bir uca en verimli ovalar, en göz kamaştırıcı obalar bozulmuş ve sevimsizleşmiş, en mümbit vadiler bir çoraklığa, en mahsuldar tarlalar bir dikenliğe, bağ ve bahçeler de birer sazlığa dönmüştür.

Evet, asırlarca bizi ayakta tutan ruh ve mânâ durmadan baltalanmış, millet özünden uzaklaştırılmış; dünyamız yabancı kültür ve telâkkilerce işgal edilerek, bu ülkenin insanına kan kusturulmuştur. Nihayet, ümit ışıkları gibi mârifet nurları da bu bedbaht iklimde sönüp gitmiştir. Ve ne acıdır ki, olup biten bunca şey karşısında, okuyup düşünen “aydınlarımız” (!) bu ürpertici felâketleri, bu acıklı manzaraları görmemek, işitmemek için fermuarlarını başlarına çekerek

göz ve kulaklarını tıkamış, hayallerinde canlandırdıkları sırça saraylarda yaşamışlardır. Veraset kanunuyla, evlâtların atalarına uyması gibi, arkadan gelen herkes de hemen öndekileri takip etmiş; böylece aynı lâkaytlık, aynı atalet ve aynı umursamazlık sürüp gitmiştir. *"Milliyet düşüncesi fıska bürünürken"*, vatan inkırazdan inkıraza yuvarlanırken, bu ülkenin hamiyetli ve mütefekkir evlâtları, vicdanî mesuliyetlerden ve tarih karşısında mahkûmiyetten nasıl kurtulacaklarını kat'iyen düşünmemişlerdir.

Ah zavallı ülkem; acaba seni canıyla, imanıyla seven evlâtların o gün neredeydi..?

Dün, bizim çobanlarımız ve kapıkullarımız olan, bir kısım sergerdan ve derbeder milletler, bugün ilimleri, terakkileri ve muntazam idareleriyle bize caka satmaya başlamış, hatta fırsat buldukça haysiyetimizle oynar hâle gelmişlerdir... Bunlardan olsun ibret alınmalı değil miydi..? Düne kadar çevremizde halâyık gibi dolaşıp duran cahil milletler, tarihsiz kavimler, ayaklar altında pâyimal ırklar nasıl olmuş da inkırâzdan kurtulmuş ve bugünlere ulaşmışlardır..! Bunların hesabı, bugünün vicdanlı mütefekkir ve vatanperverlerine düşmez mi? Bugün olsun, bunlar üzerinde durulmaz ve milletin dertlerine derman aranmazsa, müzminleşen hastalıklarımızla, vatan çökmeye, millet ağacı da devrilmeye yüz tuttuğu zaman gösterilecek telaşlar, koparılacak feryatlar hiç mi hiç fayda vermeyecektir.

Birkaç asırdan beri gelip dünyamıza toslayan bütün felâketler, bu dünyanın, kendi ruhunu kaybetmesiyle başlamıştır; etrafını saran bu kâbustan kurtuluşu da dönüp kendi ruhunu bulmasına bağlıdır. Ne var ki, onun yetişip kendini bulması için de çok ciddî bir terbiyeye ihtiyacı vardır. Ona bu terbiyeyi götürecek ve onu, yıllardan beri içinde dönüp durduğu girdaptan kurtaracak zinde dimağlar, inançla gerilmiş ruhlar, bu vazifeyi ivazsız, garazsız, âhenk içinde ve sarsılmaz bir kanaatle sürdürdükleri takdirde, en büyük mânia ve engeller aşılacak, dağlar dümdüz, ovalar da pürüzsüz olacak ve insanımız mutlaka kurtulacaktır.

Çok yakın zamanlara kadar, etrafımızın bin bir ızdırap ve helecanla inlemesine karşılık, bugün altın kuşağın ruhu sayılan ülkemizin, kendisini, canıyla, imanıyla seven evlâtlarının hizmetlerine şahit oluyor ve "arş-ı emânımız"da[1] durup bize yeniden dirilişimizin müjdelerini yağdıran kutlu nefeslerle kendimizden geçiyoruz. Ve artık inanıyoruz ki, düne kadar bin bir felâket ve sefaletin kol gezdiği bu ülke, inançlı, azimli, hasbî, muhabbetle coşan ve müsamaha ile etrafına boşalan millî ruh temsilcisi vatan evlâtları sayesinde

yükselecek; onun çölleri ve bozkırları da bir kere daha İrem Bağlarına dönecektir.

Son zamanlarda, yurdumuzun her köşesinde kendisini hissettiren samimî gayretler, dünyaları aydınlatacak bir ışık kaynağının meydana gelmeye başladığını göstermektedir. Millî değerlerimizin tali'li hizmetçileri, kendilerine düşen vazifede kusur etmez, tarihî rollerini güzelce oynayabilirlerse, milletimiz, yurdumuz, sıçrayıp dünya muvazenesindeki yerini alacak ve bugünü değerlendirenler gelecek nesillerce bir "yâd-ı cemil"[2] olarak kalıp gidecektir.

Biz şimdilerde yüce milletimizin tali'ine tebessüm eden bu rengârenk günleri düşünüyor ve saadetle coşuyoruz.

1 *Arş-ı Emân*: Kurtuluş kararının takdir edildiği Yüce Divan.

2 *Yâd-ı cemil*: Güzel bir hatıra.

Gök Kubbe

Bu güzel ülke, mümbit vahaları, cennet gibi ovaları, latîf iklimi, bereketli toprağı ve sinesinde sakladığı çeşit çeşit hazineleriyle çalışkan bir toplumu saadetlerin zirvesine ulaştırabilecekken, bu kadar zenginlikler içinde kahrolup giden insanımızın, tali'zedeler gibi, sefaletin dişleri arasında kıvranıp durması ne ürpertici bir tablodur!

Rahmeti Sonsuz'un bu kadar bol nimetlerinden istifade edemeyen, daha doğrusu istifade zahmetine katlanamayan ölü gönüller, inkırazın kuduz dişleri arasında parçalanmaya mahkûmdurlar. Bir vakitler dinç ve zinde ellerde, her bucağı Cennet'ten bir köşe nice bereketli yörelerimiz vardı ki; bilgisiz, görgüsüz, kabiliyetsiz ve bir kısım haris ellerde, zamanla çoraklaşmaya yüz tuttu. Bağlar bozulup tarlalar kurudu; saraylar harap olup yollar bozuldu; çaylar bataklığa dönüp köprüler çöktü ve ülke baştanbaşa bir çöl hâline geldi... Esasen, Hakk'ın sırlı birer mesajı sayılan "fıtrat kanunları" da hep, canlı-kanlı, münevver ruh ve dimağların yollarını ışıklandırıp, aydınlık iklimlere doğru onlara yol göstermelerine karşılık; yaşadığı devreye göre akort olamamış, beceriksiz, bedbin ve mefluç gönüllerin de inkırazını süratlendirmiştir. Muhit ve zamanın getirdiği ihtiyaç ve zaruretlere karşı lâkayt kalan veya inat gösterenler, zamanın insafsız paletleri altında ezilip giderler de feryatlarına kulak veren bile olmaz.

Beşer tarihi, bu hususu aydınlatan binlerce, yüz binlerce misâlleriyle ne ibretli bir temâşâgahtır; ama ibret alan kim..?

Milletler ailelerden, aileler de fertlerden meydana gelir. Aile izotopları, fert partikülleri ile; millet de aile molekülleri ile şekillenir ve iyi veya kötü bir vaziyet arz eder. Fertler ne kadar seciyeli, zinde, terbiye görmüş, olgunlaşma yoluna girmiş iseler ve belli bir gaye, belli bir hedef istikametinde faaliyet gösteriyorlarsa; cemiyet de o nispette sağlam ve o ölçüde payidar olarak, sürçmeden, şaşkınlığa düşmeden, emin ve süratli bir tempo ile sıçrayıp asrının üstüne çıkabilir. Aksine, fertleri ayrı ayrı ideallere gönül kaptırmış, ayrı ayrı yollara düşmüş bir millet ve o milletin endam aynası sayılan hükümet, daima sendeleyecek, istikrarsızlığa düşecek, güpegündüz yolunu şaşıracak, sonra da çeşit çeşit paradokslarla bütün bütün aşınıp gidecektir.

Nasıl ki bir insanın vücutça sağlam ve sıhhatli olduğuna dair verilecek rapor, onun bünyesini meydana getiren dokular, uzuvlar ve ona ait bütün

duyguların her türlü kusur ve arızalardan berî olmasına bağlıdır. Zira, bedendeki herhangi bir arıza, hücre faaliyetlerindeki herhangi bir tıkanıklık, umum bünyede sarsıntılar meydana getirerek, sıhhatli uzuvlara bile âhenk içinde vazife gördürmeyecektir. Öyle de; bir milletin zübdesi[1] ve endam aynası sayılan hükümeti, bir şahsa benzetecek olursak; cemiyetin küçük üniteleri onun âzâları, fertler de hücreleri mesabesinde olacaktır. Buna göre, bir millet ve bir devletin sağlamlığı, evvelâ onu meydana getiren fert parçacıklarının, aile izotoplarının, canlı, ceyyid ve aktif olmalarında, sonra da bunların bütünleştirici bir ideal etrafında birleşmelerinde aranmalıdır.

Evet, bir cemiyetin sürekli canlılığı, istikbal ve ümit vaad etmesi, o cemiyeti teşkil eden inançlı, azimli, kararlı, hasbî, milletin ızdırabıyla başı daima yüce dağlar gibi dumanlı ve gözlerinde buğu buğu milletini zirvelerde görme hayalini taşıyan asil ruhların mevcudiyetine bağlıdır.

Fertlerde asalet ve fazilet düşüncesinin uyarılması, insanların “ego”nun baskısından kurtarılarak, cemiyete yararlı birer uzuv hâline getirilmeleri de onların yetiştirilmesini en kudsî vazife bilen, o uğurda Cehennem’in alevlerini göğüslemeye kararlı olan, dünyanın ziynet ve debdebesine gönül kaptırmayan, bilumûm siyasî cereyanlardan uzak kalmasını bilen, her lâhza hamiyetle gerilip gayretle boşalan, kafası yaşadığı devri idrakle aydınlanmış, gönlü gökler ötesi âlemlerle diyalog içinde ve kendini milletine adamış gerçek mürşid ve terbiyecilerin feyizli iklimlerinde kâbil olacaktır.

Bu kudsîler sayesindedir ki, en büyük şehirlerden en küçük köylere kadar, nurdan birer sütun hâlinde uzayıp gidecek olan aydınlatma ve insanlığa yükseltme hamlesi, yıllardan beri “cerâd-ı münteşire”[2] gibi etrafımızı ihata eden karanlık gönüllerin savrulup gitmesine; geceye destan kesen yarasaların susturulmasına; yeniden bayırlarımızı, kar çiçeği gibi millî ruh ve millî düşüncenin sarmasına ve asırlardan beri yurdun dört bir bucağına saçılmış çeşitli doz ve tesirdeki zehirler bertaraf edilerek, her türlü yabancılaşmaya son verilmesine vesile olması bakımından, tarih çapında bir hamle olacaktır. Bunun yanında, diğer sahalardaki gayretler, ne kadar ehemmiyet arz ederse etsin hep ikinci üçüncü plânda kalacaktır.

Hiçbir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır ki; bir millet, arz edildiği ölçüde, kendini kurtaracak müessese ve ellerden mahrum kaldığı sürece, onun maddî refahı, iktisat ve ticareti, ziraat ve sanayii ve daha değişik istikametteki bütün hamleleri, batmaya yüz tutmuş bir vapurun direklerine boya çalmadan daha ileri

bir mânâ ifade etmeyecektir.

Evet, ziraat modernleştirilmeli; ticaret -meşrû çizgide- çağın icaplarına göre ıslah edilmeli; büyük sanayiye giden yollardaki tıkanıklıklar açılmalı; ama bütün bunlardan evvel ve mutlaka, o millet fertleri, dekolte düşüncelerden kurtarılmalı; onun arş-ı ismetine[3] uzanan şeytanî el ve kulaklar koparılmalı; asırlardan beri "garbın kanlı kâbusu" altında ruhunu saran hafakan ve cinnetlerden halâs edilmeli ve kendi "gök kubbe"si altında, kendi ibrişim ve kendi kanaviçeleriyle, kendi dünyasına ait motifler ortaya koymasına imkân ve zemin hazırlanmalıdır. Aksine, ruhunu mefistoya satmış gönüllerin, Elene'nin kapısında, Elene'ye hasret gidecekleri mukadderdir.

1 *Zübde*: Kaymak, öz.

2 *Cerâd-ı münteşire*: Etrafı saran çekirgeler.

3 *Arş-ı ismet*: Milletin iffet seması.

Maarifin Vaad Ettikleri

Ülke saadetinin sağlam ve ümit verici olması, bugünkü nesillerin ciddiyetle ele alınmasına ve geleceğe göre kalb-kafa bütünlüğü içinde yetiştirilmesine bağlıdır. Günümüzün tali'siz gençleri, aile ihmalkârlığının bağrında hayata gözlerini açtı ve kendini insafsız bir çevrenin, merhametsiz hâdiselerin, öldürücü fikir akımlarının ve felç edici neşriyatın kucağında buldu. Yarınları omuzlarında bayraklaştıracak olan bugünün dinamik güçlerini hâlihazırdaki durumun boğucu tesirinden kurtararak onlara kendi iradeleri ile var olma ve yaşama yolunu göstermek, zamanımızın idareci ve zimamdarlarına düşen rabbânî bir vazifedir.

Yarınları kendilerine emanet edeceğimiz bu gençler, eğer iradeleriyle var olma yolunda ciddî bir terbiye almaz veya alamazlarsa, diğer canlılar gibi, hatta daha aşağı bir seviyede, şehvet, hiddet, hırs misüllü alçaltıcı hislerin ve yetiştiği çevreden aldığı fena huyların baskısı altında kalır giderler ve bir daha da bu mahkûmiyetten kurtulamazlar. Şehvet, öfke, hırs ve veraset kanunlarının insan üzerindeki tesiri o kadar ciddî ve ağırlıklıdır ki; pedagojinin en yeni esaslarına göre, çok iyi terbiye görmüş gençlerde bile az çok kendisini hissettirmekte ve onları yanlış yollara zorlamaktadır.

İşte terbiye, pek çok maksat ve gayeler için insan mahiyetine yerleştirilmiş bulunan bu türlü hislerin azgınlaştırıcı tesirini kırıp onları iyiye, güzele doğru yönlendirerek zararlı gibi görünen bu duygulardan insanî kemâlâta giden yolları keşfetmek ve fertte fazilet duygusunu, irade metanetini, düşünce kabiliyetini, hürriyet aşkını geliştirmek içindir; Hakk'a esaret mânâsındaki hürriyet aşkını!..

Şayet, heves ve ihtirasların amansız pençesi altında hırpalanan nesillere, kendi ruhumuzu, iç dünyamızı aksettirici böyle bir terbiye verilmez, ahlâk ve fazilete giden yollarda onlara ışık tutulmazsa, milletimiz bugün de, yarın da kargaşadan kurtulamayacaktır. Apaçık ortadadır ki, kendi nesillerine soylu bir kültür ve iradî terbiye veren milletler, geleceklerini teminat altına almış ve bütün mukaddeslerini emanet edecekleri en sağlam bekçileri keşfetmişler demektir. Çocuklarını ahlâk ve düşünce noktasında ihmal eden cemiyetlere gelince; bunlar, yüksek değer ve mefhumlarıyla beraber, bütün bir milleti anarşi seylâplarıyla baş başa bırakmış sayılırlar.

Her milletin, hayatiyet ve bekâsıyla bu kadar ciddî münasebeti olan talim ve terbiye mevzuu, hemen her ülkenin en başta gelen meselelerindendir. Bilhassa

milletlerin buhranlı anları sayılan geçiş dönemlerinde, bu husus daha da ehemmiyet arz eder. Bu türlü dönemlerde ülke şartlarını kavrayamama, icraatında hissi, mantığın üstünde tutma, plânlarını içinde yaşadığı krizli dönemin baskısı altında hazırlama ve kitlelerin “hayhuy”uyla şaşkınlığa düşüp yol ve yön değiştirme, millî bünyeyi, bir daha belini doğrultamayacak şekilde ırgalayacak ve yerle bir edecektir. Değil bunlar gibi ciddî meseleler; bu mevzuda en küçük bir hata, en ehemmiyetsiz gibi görünen bir dikkatsizlik, az bir ihmal dahi, milleti altüst etmeye yetip artacaktır... Aslında bugüne kadar cemiyet fertlerinin hazan vurmuş yapraklar gibi savrulup gitmesi de hep iyi bir terbiye alamamış olmasından ve kültürsüzlükten kaynaklanmıştır. Yine de bu hassas nokta, daha az ehemmiyeti olan meselelerin yanında unutulup gidecekse “Ya sabûr!” deyip bir hayli zaman daha Heraklit’imizi beklememiz icap edecektir.

Kanaatimce, bugün en ciddî, en derin, en büyük meselelerden daha büyük, daha hassas bir mesele varsa, o da geleceğin nesillerini kendi ruh kökümüze bağlı olarak yetiştirmek ve onları her türlü yabancılaşmadan kurtarmak meselesidir! Buna göre, bugün talim ve terbiye adına gösterilecek her gayret, yarının emniyet ve saadetini; her ihmal ve lâkaytlık da geleceğin sefalet ve perişaniyetini netice verecektir.

Şu anda olsun, günümüzün mesulleri, kitlelerin yıllar yılı perişaniyet ve derbederliğine sebebiyet veren hususları yeniden gözden geçirerek, ona göre bir bakış ve geleceğe aydınlık getirecek objektif bir anlayışla çocuklarımızın yetiştirilmesini ele almazlarsa, bu ülke ve bu millete çok yazık olacaktır.

Şimdi olsun, dünü bugünle, bugünü de yarınla iç içe ve müşterek mütalâa edebilecek, çağını idrak etmiş nesiller yetiştiremezsek -maazallah- zamanın insafsız dişleri arasında çiğnenip gitmemiz mukadderdir. Evet, bulunduğu muhitin şartlarına göre duygu ve aletlerle teçhiz edilemediğinden ötürü inkıraza uğrayıp giden canlılar gibi, yaşadığı devri idrak edememiş milletler de yerlerini, var olmaya daha müsait başkalarına bırakır, mahvolur giderler. Tarihte yok olup gitmiş milletlerle nesli tükenmiş bir kısım canlı fosiller, Yaratıcı Kudret’in aynı kanunlarını göstermesi bakımından ne müthiş bir tablodur!

Mısır medeniyeti, Roma imparatorluğu, Endülüs kültürü, Osmanlı cihangirliği ve daha niceleri.. hep aynı gaddar dişler arasında çiğnenip gitmişlerdir. *“İşte onlar, işte perişan yurtları!”*; sönük bir renk, ölgün bir iz

ve etnoğrafik bir kısım enkaz... Genç nesilleri belli bir gaye ve belli bir ideal istikametinde ele almayan milletler için aynı korkunç girdap bütün ürperticiliğiyle ağzını açmış beklemektedir. Buna karşılık, çocuklarımızın ruhunda mayalayacağımız irade gücü, terkipçi düşünce ve Hak sevgisi, onları her türlü uyuşukluktan, yılgınlıktan, beklenmedik şeyler karşısında paniğe kapılmaktan kurtaracak ve çalışmaya şevklerini kamçılayarak, onlarda hamiyyet ve gayret düşüncesi uyaracaktır.

Günümüzün idareci ve zimamdarları[1], ilmî ve içtimaî hayatımızı, yaşadığımız devir itibarıyla nazar-ı itibare alma ve dünden bugüne, bugünden de geleceğe geçiş yollarını tespit edip, yarınki nesillerin nasıl yetiştirileceği hususunu en parlak çizgileriyle belirleme, tamim ve takip etme mecburiyetindedirler. Böyle bir düşünce ile şahlanmış ateşîn dimağların, aşk ve heyecanla coşan gönüllerin bu meselenin üzerine yürüyecekleri güne kadar, vatan ve milletin geleceğinden emin olmak ve ülkenin yükseleceğini beklemek oldukça zordur.

1 *Zimamdar*: İşi elinde tutan.

Nesillerin Maariften Bekledikleri

Talim ve terbiyeden ne anlamalıyız? Nesiller, nasıl ve ne suretle terbiye edilmelidir? Onlara, neleri, nasıl ve niçin okutmalıyız? Ve bu kudsî vazifeyi kimler görecektir?

Terbiye ile alâkalı mevzuları ele alırken, kendi kendimize soracağımız bu suallere, inandırıcı cevaplar bulma mecburiyetindeyiz.

Hedef ve gayesi belirlenememiş bir talim ve terbiye sistemi, nesilleri şaşkına çevireceği gibi, nelerin nasıl öğretileceği ve terbiyede takip edilecek usûl ve metodun neler olacağı bilinmeden, gençlerin kafa ve ruhlarına yerleştirilen şeyler de onları sadece birer bilgi hamalı yapacaktır.

Milletlerin içtimaî yapılarıyla, terbiye usûl ve esasları arasında açık bir alâka, yakın bir bağ mevcuttur. Millet fertlerine nasıl bir terbiye verilirse, toplum da yavaş yavaş giderek o şekli almaya başlar. Zira, bugün yetiştirilen nesiller, yarının yetiştiricileri olarak vazife başına geçecek ve üstatlarından aldıkları aynı şeyleri, çıraklarının gönüllerine boşaltacaklardır. Milletlerin, cismanî varlıklarını devam ettirmelerinde evlenme ve üreme ne ise, onların ahlâkî ve içtimaî hayatları için terbiye de aynı şeydir. Evlenme mevzuunu sağlam esaslara bağlayamamış milletler, kendilerini inkırazdan kurtaramayacakları gibi, cemiyetin ruhî ve ahlâkî durumuna gereğince ehemmiyet veremeyen milletler de kat'iyen uzun süre varlıklarını sürdüremeyeceklerdir.

Bir milleti meydana getiren fertlerden her biri, az çok diğerine tesir eder veya ondan bir şeyler alarak onun tesirinde kalır. Bunun gibi anane ve gelenekler, uzak-yakın çevrenin tesiri de yetişmede önemli birer yer işgal ederler. Bir aile reisi kendi aile fertleri arasında; milleti idare edenler de, cemiyetin çeşitli kesimleri ve fertleri arasında kuvvetli tesir ve nüfuza sahiptirler. Buna göre, bir milletin, kabiliyeti ölçüsünde yükselmenin en son noktasına ulaşması ve fonksiyonunu tamı tamına eda etmesi, o milleti meydana getiren fertlerin düşünce, tasavvur, kültürüyle ve zimamdarlarının da plân, basiret ve hasbîlikleriyle yakından alâkalıdır. İdare edenlerin eğilip fertleri görüp gözetmeleri, fertlerin de birer içtimaî varlık hâline gelme yolundaki gayretleri, bir taraftan *"Herkes çoban ve herkes güttüğünden mesuldür."*[1] prensibinin, diğer taraftan da "yaşama yerine yaşatma zevkine" göre akort olmanın ifadesidir.

Nesillerin yetiştirilmesiyle meşgul olanlar, bu vazifeyi hangi nam altında yerine getirirse getirsinler, üzerlerine aldıkları mesuliyetin büyüklük ve ehemmiyetini bir an bile hatırdan çıkarmamalıdırlar. Bizler, çocuklarımızın geleceğini teminat altına alma uğrunda, her yolu dener, her ihtimali değerlendirir, onların hiçbir şeye muhtaç olmamaları için her sıkıntıyı göğüsler, her zorluğa katlanır, onlara "cennet-âsâ"[2] bir dünya hazırlamaya çalışırız. Acaba onları, gerçek sermaye olan ahlâk ve fazilete yükseltemediğimiz, idrak ve kültürle istikrara ulaştıramadığımız zaman, bütün himmet ve gayretlerimiz boşa gitmeyecek midir?..

Evet, bir milletin en büyük sermayesi, talim ve terbiyenin bağrında gelişen kültür, irade sağlamlığı, ahlâk ve fazilet sermayesidir. Bu sermayeyi elde eden milletler, cihanları fethedebilecek bir silahı yakalamış ve dünya hazinelerini açabilecek sırlı bir anahtara malik olmuş sayılırlar. Aksine, bu terbiye ve bu anlayışa yükselememiş yığınlar, ileride verecekleri hayat mücadelesinin daha ilk raundunda nakavt olup eleneceklerdir.

Eğer nesillerin dimağlarını yaşadıkları devrin fenleriyle, gönüllerini de ötelerden gelen esintilerle donatarak, ruhlarında birer fener hâline getireceğimiz tarih menşûruyla, onları geleceğe baktırabilirsek, inanın bu uğurda sarf ettiğimiz şeylerin en küçük parçası dahi heder olmayacaktır! Heder olmak şöyle dursun, kat kat fazlasını dahi alacağımız söylenebilir. Hatta diyebilirim ki; nesillerin yetiştirilmesi uğrunda harcanan her kuruş, o sağlam gönüllerde, o terbiye görmüş ruhlarda âdeta bir gelir kaynağı hâline gelecek ve milletçe, bitip tükenme bilmeyen bir hazine elde etmiş olacağız.

İyi bir terbiye görmüş ve yetiştirilmiş nesiller, hayat mücadelesinde, karşılarına çıkan her engeli göğüsleyebilecek, maddî-mânevî her çeşit zorluğu yenebilecek ve hiçbir zaman ümitsizliğe düşmeyeceklerdir. Böyle bir idrakten mahrum tali'sizler ise, babalarından intikal eden maddî serveti har vurup harman savurdukları gibi, mânen de hep boşlukta, sallantıda ve karamsar bir hayat geçirecek, sonra da sefaletin kuduz dişleri arasında kahrolup gideceklerdir.

Bugün yolların ayrımında, kendi evlâtlarını ya insanlığa yükseltme veya insan azmanı olmaya terk etme mevkiinde bulunan zimamdarlar, nasıl Kafdağı'ndan ağır bir sorumluluk yüklendiklerini düşünerek, yıllar yılı ihmallerin meydana getirdiği ciddî çürümelere karşı daha sağlam, daha tutarlı tedavi yolları bulma mecburiyetindedirler. Yoksa bugüne kadar, çeşitli

erozyonlarla, elli bin defa varlığının en kıymetli cevherlerini meçhul denizlere kaptırmış bahtsız nesiller, bütün bütün “kuvve-i inbâtiye”lerini[3] kaybederek tamamen verimsizleşecek ve bir daha da kendi özleriyle varlığa eremeyecek, geçmişteki ihtişamlarına ulaşamayacaklardır.

1 Buhârî, *ahkâm* 1, *cum'a* 11; Müslim, *imâret* 20.

2 *Cennet-âsâ*: Cennet gibi.

3 *Kuvve-i inbâtiye*: Nebâtı bitirme, tohumu yere dikip yeşillendirme melekesi.

Utanma Ufku

Geçmişin şanlı ve ibret dolu sayfaları ve hâlin düşündürücü tabloları karşısında, kim bilir şimdiye kadar, içlerinde burkuntu, ruhlarında hüzün niceleri ağlayıp inledi. Niceleri şanlı, fakat gururu rencide olmuş bir milletin; muhteşem fakat hırpalanmış bir devletin; her tarafı “Bağ-ı İrem” iken, viranelere dönmüş bir ülkenin yürekler acısı umumî manzarasıyla âh u efgân ederek iki büklüm olup gitti.

Kaç defa insanımız, Eyyûb (aleyhisselâm) gibi hayat çeşmesinin çağıltılarını duyup sevindi; kaç defa Yakub’un (aleyhisselâm) hasreti içinde, Mısır’dan gelen gömleğin kokusundan dem vurup avundu ve kaç defa, şafak sonrası, yıllar süren bir upuzun gecede, elinde ümitten meş’ale, gözleri dolu dolu “Seniyye-i Vedâ”[1] türküleriyle güneşin yakında doğacağını mırıldanıp durdu... Aslında, bugüne kadar bir buhurdanlık gibi tütüp duran, gözlere aydınlık bu müjdeler olmasaydı, belki de biz ve ülkemiz bir bilinmez karadeliğe kapılarak zayi olup gidecektik.! Evet, bin hasret ve iştiyak, bin ümit ve azimle, geleceğe açılanların ak ikliminde, birbirini kovalayan ışık tufanları sayesindedir ki toplum, şu karmakarışık labirentlerde özünü koruyabildi ve millet, kendi orijiniyle bugünlere geldi ulaştı.

Nesiller, yüzleri ak, alınları açık buradan göçüp giden bu aydın simaları, ebetlere kadar hep hayırla yâd edecek ve ruhlarında yaşatacaklardır.

Selâm; sinelerimizde “yâd-ı cemil” olarak kalıp giden dostlara! Selâm; mukaddes mefkûresi uğrunda dünyayı ve hayatı hakîr gören ruhlara! Selâm; yarınlar, öbür günler için toprağa tohumlar saçıp sonra da arkasına bakmadan çekip gidenlere! Selâm; milletinin inanç ve düşünce istikameti yolunda, Cehennem’in alevleri içinde yanmaya razı olmuş zirve insanlara! Selâm; hayatını kan-ter içinde yaşayıp arkadan gelenlere azim ve mücadele yolunu açanlara..!

Onlar, bütün bütün yaşama zevkinden sıyrılarak başkaları için var oldu ve başkaları için yaşadılar. Onlar, bugün ve yarın kendilerini utandıracak şeylerden uzak kalmasını bildi, sonra da izzetleriyle buradan göçüp gittiler.

Millet bin bir ızdırap içinde kıvranırken, onun dertlerine âşina olmayan çehreler utansın! Yıkılan düşünce dünyası, eriyen toplum ve yitirilen nesiller karşısında irkilmeyen ruhlar utansın! Taş taş devrilip yerle bir olan bir muhteşem medeniyet enkazı arasında, gözü yaşarmadan, gönlü hoplamadan

dolaşıp duran gamsızlar utansın! Kurumuş sularımızı, bozulmuş bağlarımızı, yıkılmış köprülerimizi, harap olmuş yollarımızı görmeden geçip giden körler utansın!

Utansın, ovayı çölleştirip obayı kirletenler; etrafa habaset saçarak karayı, denizi yaşanmaz hâle getirenler! Utansın, enkaza destan kesenler; yosun tutmuş mihraplar, örümcekli tavanlar karşısında ürpermeyenler! Utansın, elde ettikleri fırsatları değerlendiremeyip fertleri âtıl, müesseseleri de verimsiz bırakanlar! Utansın, ölülerin sırtında hakk-ı temettü[2] arayanlar ve kefen soymayı sanat edinenler..!

Utanıyorum; yıkılıp giden hayâ hissinden ve ortalığı saran yüzsüzlükten! Utanıyorum, milletime karşı vefasızlıktan ve onun çeşitli erozyonlarla aşınıp gitmesi karşısında hissizlikten, umursamazlıktan! Utanıyorum, hakkı tutup kaldıramamadan ve onu bâtılın savletinden kurtaramamadan! Utanıyorum, mazinin gürültülerini ruhumda duyamayışımdan; hiç olmazsa, izzetle ölüp gitmeyi, zilletle hayata tercih edemeyişimden! Utanıyorum, irtikâp edilen haksızlıklardan, ufukları saran hıyânetlerden ve ruhları karartan aldatmacalardan! Utanıyorum, mürâî çehrelerden, sahte davranışlardan, samimiyet bilmeyen ruhlardan..!

Gönlümdeki kasvetten, duygularımdaki sefaletten, vicdanımı çepeçevre saran zilletten utanıyorum! Milletim uğrunda şahsî zevklerimi terk edemeyişimden, onun dertleriyle seccademi ıslatamayışımdan ve onun ızdıraplarıyla nefsimi, yurdumu, yuvamı unutamayışımdan utanıyorum!

Keşke, toplumun mânâ ve ruh sefaleti karşısında, ürpermeyen gönüllerimizden, yaşarmayan gözlerimizden utanabilseydik! Keşke, yıllar yılı insanımızın cahil ve görgüsüz bırakılışından, gençliğin insafsızca ihmal edilişinden utanabilseydik! Keşke, bugünün işini yarına, yarınınkini de öbür güne bırakmış olmamızdan ve halledilmedik dağlar kadar problemlerden utanabilseydik! Tarihten ve gelecek nesillerden utanmasak bile, keşke Allah'tan utanabilseydik!

1 *Seniyye-i Vedâ*: Medine-i Münevvere'ye girişte Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilk defa görüldüğü tepe.

2 *Hakk-ı temettü*: Kazanç hakkı.

Fecir Erleri

Yıllar var ki milletimiz, bütün müesseseleriyle bir varoluş mücadelesi içinde çırpınıp durmaktadır. Değişik çizgi ve değişik buudlarda cereyan eden bu mücadelede, insanımıza gerçek diriliş vaad eden çaplı hamleler olduğu gibi, onu özünden uzaklaştıran, miyoplaştıran ve başını döndürerek yoldan saptıran gayretler de eksik olmamıştır.

Hemen her zaman, bir yanda, ızdıraplı sinelerde, sonsuzdan gelen aydınlık ve esintilerle ortaya çıkan ve milleti "ba'sü ba'del mevt"e götüren hakikî mücadele; diğer yanda da his, heves ve ihtirasların bağrında gelişen reaksiyoner, sun'î ve yapmacık mücadele devam edip durmuştur. Yıllar yılı kültürsüz ve görgüsüz bırakılan yığınlar, bu mücadelenin hakikisinin yanında yerini aldığı gibi, çok defa, sahtesine aldandığı da olmuş ve yıldız böceğini yıldız, sineği kartal, saksağanı da tavus zannederek, tereddüt ve yanılmalara düşmüştür. Ama bu yanılmalar kat'iyen uzun sürmemiştir. O, yeniden toparlanarak kendine gelmiş ve yoluna devam etmiştir.

Evet, Sâmirî'den Müseyleme'ye, ondan da nifak şebekesinin reislerine kadar, peygamberâne tavırlarla ortaya çıkan bilumum yalan ve bâtılın temsilcileri, muvakkaten, cehalet ve muhakemesizliğe vize ettirdikleri beraatlarla, bugüne kadar cemiyetin çeşitli kesimlerinde varlık gösterip yığınları iğfâl etmişler ise de, ışığın tufan tufan yayıldığı ve karanlığın hırıltıya düştüğü günümüzde, mihrabını bulmuş aydın gönüller için, öyle inanıyoruz ki, artık bunlardan hiçbiri bahis mevzuu olmayacaktır. Zira bugünün insanı, artık kat'iyen dünün insanı değildir. O, yıldızların kolları arasında sergilenen, Yaratıcı Kudret'in donanma gecesiyle, çocukların havaya saldıkları fişeklerden meydana gelen sun'î ışık oyunlarını birbirinden tefrik edecek kadar kendinde ve idrakiyle iç içedir.

Şimdiye kadar insanlık tarihindeki her gerçek diriliş, ölümsüzlüğe ermişlerin ak ikliminde bir tomurcuk gibi belirmiş, sonra da gelişip gitmişti. Nefis ve benlikleri itibarıyla başları yokluğa ulaşmış bu devâsâ kametlerdir ki, ne kabirden korkarak geriye durmuş, ne de hayat endişesiyle sarsılmışlardır. Korku ve endişe şöyle dursun, dostlara visal kapısı saydıkları kabri ve ölümü gülerek karşılamış, hatta o yoldaki vesileleri âdeta alkışlamışlardır.

Onların düşünce dünyalarında, ne varlığa bağlanıp onunla övünme, ne de kaybettikleri şeyler karşısında mahzun olma vardır. Gönülleri ebed

melodilerine göre akort olmuş bu olgun ve doygun ruhlar, bütün gökler yıkılsa ve onlar altında kalsalar, ihtimal ki başkalarına müthiş görünen bu manzara, onlarda sadece hayret ve hayranlık uyaracaktır!

Onlar iç yapıları itibarıyla insanlığın başı üstünde sema gibidirler; bulutlanınca yağmurla imdada koşarlar, açılınca da güneşten huzmelerle... Meyvedar ağaç gibidirler; kâh çiçekleriyle yüzümüze gamze çakar gönüllerimizi hoplatırlar, kâh meyveleriyle çevrelerine tebessüm yağdırırlar... Bunlardır ki;

"Ötelerden gelen sırlarla coşar,
Ellerde meş'ale habire koşar,
Derin vadiler, sarp yokuşlar aşar,
Işık olur meltem olur eserler..."

Kendini aşamamış, ruhunda ölümsüzlüğe erememiş derbeder gönüller ise, yer yer ölüm ve zevale takılıp kalırlar; vakit vakit bedenî hazlarında boğulurlar ve zaman zaman da nefsanîlikleriyle târumâr olup giderler. Perspektiflerinde ikbal hırsı, sinelerinde şöhret arzusu, ruhlarında şehvet hissi ve bencilliğin kurutucu fırtınalarıyla her an hazana maruz bu tali'sizler, hep inançsız, hep ümitsiz ve hep karamsar oldukları için, ne peşi peşine sökün edip gelen baharlar ne de yukarılardan akıp gelen nurlar, onların gönüllerinde en ufak bir ümit kıvılcımı meydana getiremez. Ego'nun öldürücü atmosferinde felce uğramış bu bahtsızlar, feleğin çarkları onların hevâ ve heveslerine göre hareket etsin isterler: Güneş arzularına göre doğsun; rüzgâr onların isteklerine göre essin; yağmurlar gönüllerine göre yağsın... Tek kelimeyle, Hakk'ın binlerce hikmeti sussun, onların hevesleri konuşsun dilerler..! Olmayacak şeylere gönül kaptırmış bu serseri ve çocuk ruhlar, hiçbir zaman umduklarını bulamaz, dolayısıyla da bedbinlikten kurtulamazlar. Onlar için;

"Emeller âdeta kuyu içinde
Hiç erilmezlerin köyü içinde
Varılmaz sâhilin "koy"u içinde,
Hicran ve yeis, yürekler pek hissiz,
Düşler kâbuslu, çevre merhametsiz..."dir.

Yer-gök farklılığı içinde birbirine zıt bu iki düşüncenin de insanımızın hayatına maya olduğu ve onu kendi rengine göre şekillendirdiği zamanlar olmuştur. Ancak, azim ve inançla gerilmiş ışık süvarilerinin rehberliğinde,

toplum, gönlü itibarıyla, yüksek ideallere dilbeste; ruhu itibarıyla, mızrabını yemiş tel gibi inim inim; gözleri her zaman güneşin doğduğu iklimde ve dudaklarında “Seniyye-i Vedâ” türküsü kanatlanıp gitmiştir. Berikilerin arkasında ise, fertler ümitsiz, kitle derbeder ve millet de bu titrek ellerde yıkılıp gitmekle yüz yüze tali’sizler yığını olup kalmıştır.

Şimdiye kadar, milletçe yaşadığımız bu iniş ve çıkışları göz önünde bulundurarak, son bir kere daha, omuzumuza alıp bayraklaştırmayı düşündüğümüz diriltici hakikati belirleyemez ve ona yürekten hizmet edeceklerin imdadına koşmazsak, yeniden bir düzine fasit daireler içinde boğulup gitmemiz kaçınılmaz olacaktır.

İlim

Günümüzde ilmî gelişmeler görülmedik bir hız ve seviyeye ulaştı ve çağımız âdeta bir sürprizler çağı hâline geldi. Diyebiliriz ki; şu son çeyrek asırda, ilmin insanoğluna armağan ettiği yeni buluş ve keşifler, önceki devrelere ait bütün buluş ve keşiflerden daha fazla olmuştur. Gün geçmiyor ki mikro âlemden makro âleme kadar çok geniş bir sahada, bir sürü yeni yeni şeyler ortaya konmasın ve varlığa ait bir yığın meçhul ve karanlık noktalar aydınlığa kavuşturulmasın. Atomlar âleminden nebülözlere, canlılar âleminden insan uzviyatına (organizma), teknoloji ve elektronikten lazere kadar sayısız keşif ve tespitlerin hemen her gün, gazete ve mecmualar vasıtasıyla dünyanın dört bir bucağına yayıldığını duyuyor, ya seviniyor ya da korku ve paniğe kapılıyoruz.

Bu hız ve tempo ile gelişen ilim ve teknolojinin, çok yakın bir gelecekte, topyekün kanaat, düşünce ve ilim anlayışına tesir edebilecek, yeni keşifler ortaya koyacağı da gözden ırak tutulmamalıdır. Dönüp yakın geçmişimize baktığımız zaman, dünden bugüne, çok şeyin değişmiş olduğunu görürüz. Daha dün, herkesçe değişmezliği kabul edilen Galileo'nun mekân telâkkisi, Nevton'un cazibe-i umumiyesi (genel çekim) yerlerini "rölativizm"e terk ederek bugün tarihî birer faraziye (teori) hâline geldiler. Maddenin her şeyin esası olması görüşü, bir hayli zamandan beri, herkesin kuşkuyla baktığı bir mevzu olmuştu. Bugün ise artık madde kadar, madde ötesi şeylerin de kendilerine has çizgide, araştırıcının perspektifine girdiğini görüyoruz. Öyle anlaşılıyor ki, yakın bir gelecekte, madde kadar anti-madde, atom kadar anti-atom, ilim mahfillerinin müşterek araştırma mevzuu hâline gelecek ve fiziğin ele alındığı her yerde, mutlaka, metafizikten de bahsedilecektir.

İlim, "duyu organlarımız"la kavranan nesnelerle meşgul olur. Bunun dışında kalan gerçekleri de tecrübelere dayanılarak elde edilen neticelerin ışığı altında izah etmeye çalışır. Duyularla (hasse) tespit edilememiş, doğruluğu ispatlanamamış bilgilere ise -ilmî metodolojiyle, gerçek olduğu belirleneceği âna kadar- bünyesinde yer vermez. Meselâ gözle gördüğümüz şeylerin keyfiyetleri bir tarafa, onların sabit birer hakikat olduğunda kimse tereddüt etmez. Keza; kulaklarımızla duyduğumuz, dokunarak hissettiğimiz ve diğer duyu organlarımızın sahasına giren eşya için de, aynı şeyleri düşünebiliriz... Duyu organlarımızla varlığını sezemediğimiz "manyetik" ve "elektronik" alanların mevcudiyetini ise pusula ve benzeri aletlerle tespite çalışırız. İlim, bugün,

sahip bulunduğu alet ve vasıtalarla, ancak bu kadarını tespit edebilmekte, “elektrik”, “manyetik” ve “kütle-çekim” sahalarının dışına çıkamamaktadır. Bu alanların mevcudiyet ve keyfiyetini ispatlayacak alet ve vasıtalar keşfedildikçe, bunlar da ilmin araştırma mevzuu içine girecektir.

Bu itibarla günümüzde, ilmin her şeyi ihata ettiğini ve gidip nihaî hedefine ulaştığını iddia etmek, hem büyük bir yanlışlık, hem de fennin ortaya koyduğu şeyleri görmezlikten gelmenin ifadesidir. Aslında bugün, ilmin ortaya koyduğu keşif ve buluşlara bakıldığında, bildiklerimizin, bilmediklerimizin yanında “hiç” denecek kadar az olduğu görülecektir. Bunun aksini iddia etmek, hem realitelere aykırı, hem de mevcutla yetinme gibi, bir himmet zaafı ve bir irticaî harekettir. Her devirde, ilmin ulaştığı noktaları, varılabilecek en son hedef telâkki edenler, böyle düşünmekle ilmî araştırmaların yolunu tıkamış ve kültür hayatının simasını karartmışlardır.

Onun için bizler, bugüne kadar öğrenip bildiklerimizin, yeni baştan kritiğe tâbi tutulmasını, eski bilgilerimizin, yeni keşiflerin ışığı altında tekrar ele alınmasını, hem yanlışlarımızın düzeltilmesi hem de mevcut tıkanıklıkların açılması bakımından zarurî görmekteyiz.

Evet, yeniden sema ve yeryüzünün umumî durumları; birbirleriyle olan münasebetleri; gece ve gündüzün düzenli şekilde, ard arda gelmesi; canlı-cansız varlıkların kendi dünyaları içindeki hususiyetleri; insan ve hayvan organizmasının hareket, fonksiyon, hedef ve gayeleri; nihayet toprak-su, bunların terkipleri ve canlılarla olan münasebetleri mutlaka ele alınmalı ve modern metotlarla tahlile tâbi tutulmalıdır. Ancak bu suretle, ilmî araştırma usûlüne (ilmî metodoloji) göre ispatlanamamış nazariyeler, yanlış tespitlerle ortaya konmuş kaideler, yeni baştan gözden geçirilecek ve yanlışlar düzeltilmeye çalışılacaktır.

Bir ilim adamı için usûlüne göre araştırma yapmak, ilmin haysiyetine saygılı olmanın ifadesidir. İlim yapıyorum diyerek, ispatlanamamış faraziyelerle, ilim yuvalarını meşgul edenler, hem yığınları aldatmış, hem de ilmin haysiyetiyle oynamış olurlar.

En basit şekliyle ilmî bir araştırmada usûl şudur: Evvelâ mevzu belirlenerek, öğrenilmek istenen şey açık-seçik olarak ortaya konur; sonra o mevzuda, daha önce yapılmış araştırmaların neticeleri gözden geçirilir; daha sonra, toplanıp değerlendirilen bu bilgilerden elde edilen sonuçlar tespit edilir; yapılan bu tecrübelerle ortaya konan neticelerin, doğru olup olmadığını tam tayin etmek

için, bir düzine yeni denemelere girişilir; bu denemelerle, ortaya konan nazariyenin doğrulanmadığı görülürse, yeniden başa dönülerek, daha başka araştırmalar yapılır; bilgiler toplanır ve eski-yeni bilgiler bir araya getirilerek, bu bilgilerin ışığı altında nazariyeye yeni şekil verilir. Böylece, tecrübelerle gerçek olduğu ortaya konan şeyler kaydedilir; sonra da sabit bir prensip hâline getirilmek istenen bu gerçeğin, umumileştirilip umumileştirilemeyeceği araştırılır; umumileştirilebilecekse, onunla benzeri hâdiseler arasındaki münasebetler değerlendirilerek bütünlük teminine gidilir.

Modern metodolojinin de benimsediği bu araştırma usûlü, ilmî tespitler için "objektif" bir usûldür. Binaenaleyh, böyle bir usûlle araştırmaya gidilmeden, bir şeyin doğru ve sabit olduğu iddiasında bulunmak ve ona ters gelen şeyleri de red ve inkâr etmek kat'iyen ilmî değildir. Zan ve tahminlere bina edilerek ortaya sürülen düşünceler, sadece birer nazariye ve bu nazariyelere dayanılarak elde edilen umumî kaideler de birer aldatmacadır. Bu türlü zan ve tahminlerle ilmî gerçeklere gidilemeyeceği gibi, bunlara dayanılarak, müşâhede veya sıhhatli haberlerle teyit edilmiş ya da usûlüne göre ispatlanmış hakikatler de inkâr edilemez.

Fikir Çilesi

Bugün hemen herkes, geleceğin mamureleri için formüller arayıp durmaktadır. Biz, mızrabımızı bir kere daha ızdıraplı gönüller hesabına vuracak ve "fikir çilesi!" deyip inleyeceğiz... Izdırapsız gönüllerde, zonklamayan şakaklarda, rahata alışmış ruhlarda yapılacak tembihin tesiri ne olursa olsun, bizler insanımızın gerçek mânâda mutluluğa ermesini, fikir çilesiyle pişmiş şerha şerha sinelerin aydınlık düşüncelerine teslim olmada görmekteyiz.

Bütün varlığı, sabah-akşam ruhunda hallaç edip iplik iplik savuran, sonra da onu çeşitli kanaviçelerden geçirerek rengârenk gergefler hâline getirip teşhir eden bu muzdarip, fakat duru gönüllerin her biri, durmadan arılar gibi dört bir yana seferler tertip edecek, rastladıkları çiçeklerin yapraklarına tahtlar kuracak ve onlara bal olma düşüncesini fısıldayacaktır. Yerinde emekleyecek, yerinde kanatlanıp pervaz edecek; yüreğinde hep sancı, şakaklarında zonklama, uyuyamadığı haftalar, dinlenemediği aylar ve istirahat etme fırsatını bulamadığı yıllar peşi peşine uçup gidecek de o bunların farkına bile varamayacaktır. Mevlâna anlayışıyla hep bir pergel gibi kalacaktır: Bir yanıyla halkın içinde, diğer yanıyla da Hak'la beraber... Her lâhza, O'nun, önümüze serdiği eserleriyle coşacak, tekrar tekrar gerilip huzuruna varacak.. sonra da tadıp doyduğu o akıl almaz ruhanî zevkleriyle, halkın içine dönerek derin bir vazife şuuruyla kanatlanacaktır.

Günde birkaç defa düşünce mekiğini, yerle-gök arasında gezdiren ve her seferinde gönül atlasına yeni renk ve yeni buudlar kazandıran bu düşünce mimarları sayesinde bizler, dimağlarımızda mihrap bağlamış küflü düşüncelerden sıyrılmaya muvaffak olur ve yosun tutmuş gönüllerimizi arındırarak insanlığımızı hatırlarız. Pencere ve kapıları sonsuza karşı daima açık ve daima ebediyetle harman olan; kuşları dinleyip ağaçlarla inleyen; yıldızları okuyup denizlerle dertleşen; esen yelden, yağan yağmurdan, uçan kuştan, düşen yapraktan aldığı ayrı ayrı mesajlarla gönlünde Hak'la konuşan; "yol bu!" deyip süvarisini bulmuş bir küheylan gibi çatlayıncaya kadar koşan bu Hak katının kutluları, halk içinde gam yükünü çeken birer hamal, onların ızdıraplarını sinelerinde yaşayan birer müşfik hekim; elemde lezzete, ızdırapta mutluluğa ermiş birer teslimiyet eridirler.

Başlangıcı ve sonu düşünülemeyecek kadar geniş şu mekân boşluğunda,

şimşeklerin ışığı, yıldırımların gürültüsü, güneşin rengârenk cilveleri, havanın tatlılık ve güzelliği aydınlık kollarıyla hep onların düşüncelerini sarar; bahar çiçekleriyle, yaz olgunlaşmış meyveleriyle onlara birer fikir sofrası olur. Duyup sezdiklerinde, tadıp bildiklerinde, Güzeller Güzeli'nden çizgiler görür ve O'ndan fısıltılarla ürperirler. Onların irfanlaşan fikir ufkunda, nizam kendine has diliyle bambaşka şeyler mırıldanır; ışık renklerle sarmaş dolaş olur ve ruh bu bezme pervane kesilir. Zaman gelir, yıldızlar ayakları altında toz ve ayakları altındaki tozlar da nebülöz olur.

Ebedleşen gönüllerinde kurup yaşattıkları Cennetlerden ötürü, ne aşk ve şevkleri söner, ne de çektiklerinden dolayı geriye dönerler. Her sabah yeni bir ümit, yeni bir şevkle ufkumuzda güneşle beraber doğar ve bize ötelerden bir şeyler fısıldarlar.

Bugün topyekün dünya, hayatı güzellikleriyle kavramış, bir mercan sabrı ve sessizliği içinde ruhunda mayaladığı gerçeği her bucağa aşılama ateşiyle yanıp tutuşan bu kutlular kervanının yolunu gözlemektedir.

Bunlar makam ve mansıp, nam ve şeref sevdasına kapılmayacak; hep doğruluğun, emanetin, vazife şuuru, akıllılık ve iffetin timsali olarak kalacaklardır. Kusurlarını bilip nedametle kıvranacak; başkalarına karşı da, Yaratıcı'nın tanıdığı müsamaha hakkını son sınırına kadar kullanacaklardır.

Servet yerine dava ve düşünce şerefinin, menfaat yerine gerçeğin, lüzumsuz gösteriş yerine alçak gönüllülüğünün ve şiddet, hiddet, öfke yerine yumuşaklık ve anlayışın koruyucusu olacak; istidat ve kabiliyetlerinin bütününü, evvelâ kendi dünyalarının, sonra da umum insanlığın gerçek hayata ermesi ve yükselmesi uğrunda seferber edeceklerdir. Yalan ve aldatmaya ruhlarında yer vermeyecek; bencillik ve gururdan, yılandan çıyandan kaçar gibi kaçacaklardır.

Önceden belirlenmiş yüksek idealleri ve mâkul mefkûreleri istikametinde şerefle ilerlerken, karşılarına çıkan engelleri, çelikleşmelerine vesile sayacak; darılmalara ve kırılmalara düşmeyeceklerdir.

Ve bir gün gelecek, onların, nefis ve bencillikleri adına yokluğa erdikleri aynı noktada, yarınki nesillerin baharı alkışlayan coşkun naraları duyulacaktır.

Kayan Yıldızlar

Ümitle şahlanıp şevkle gerildiğimiz şu günlerde, semamızda kayan her yıldızın, beynimize saplanmış bir zıpkın gibi yüreğimizi hoplatmasına karşılık; daha şevkli, daha canlı olmamız gerektiğini düşünüyor ve ahd ü peymânlarımızı bir kere daha gözden geçirme lüzumunu duyuyoruz: Hak yolunda olmayı hayatımızın gayesi bilecek; mala menala meyletmeyecektik! Ellerimiz zonklayan şakaklarımızda, milletin yolunu aydınlatacak ve kendini yiyip bitiren bir mum gibi eriyip gidecektik! Ayaklarımızın ucuna kadar gelen dünyayı, onun ziynet ve debdebesini itecek; halkımızın iman, ümit ve gelecekteki mutluluğu adına şahsî haz ve saadetlerimizi, ne burada ne de ötelerde aramayacaktık! Gök, bütün yıldızlarıyla kaldırım taşları gibi ayaklarımızın altına serpilse, o âlemin kudsî sakinleri de istikbal ve perdedarlığımıza koşsaydı, biz yine soluk soluğa insanımızın imdadına koşacak ve onu yükseltme yolunda Kafdağı'ndan ağır yükleri omuzlayarak ona hizmet yolunu seçecektik... Bayırlarımızı kar çiçeklerinin sardığı gün gelince de, vazifemizin bitmiş olduğu şuuruyla, dostların bulunduğu âleme yönelecek ve iştiyakla onlara kavuşmayı dileyecektik..!

Kaoslar göğüslene göğüslene bugünlere gelinmiş ve düşünce atlasımızın gökkuşağı gibi şu rengârenk keyfiyeti kazanması, millet uğrunda verilen hizmetlerin, öze bağlılık içinde, yeni anlayış ve yeni tefsirlerle hâlihazırdaki duruma gelip ulaşması için yıllarca hatta asırlarca beklenilmişti. Bu sisli dumanlı dönemde, yamaçlarımızda açan her çiçek için ayrı bir şehrâyin tertip ediyor; ufkumuzda beliren her yalancı kıvılcım ve şerareyi ışık kaynağı diye alkışlıyorduk... Ve yine o günlerde, çevremizi saran isi-pası, üzerimize inmiş "sekine"[1] sayarak aldandığımız; ölüm çığlıklarını vilâdet velvelesi zannederek kendimizden geçtiğimiz; karanlığa destan keserek ışığı lânetlediğimiz; sahteliği ve sahtekârları göklere çıkarıp, kahramanlığı ve kahramanları yerin dibine batırdığımız çok olmuştu.

Biz, birkaç nesil bahar nedir bilmediğimiz için, şurada burada kış uykusundan henüz uyanmış bir iki canlının çığlığında yaz rüyaları görüyor; kar'a cemre düşüp buzların delinmesinde bahar türküleriyle kendimizden geçiyorduk... Derken, çevremiz yeniden, hazanla savrulan yapraklarla sarıldı. Yıldızlar, kayan kayana; yüreklerimizi korku ve ürperti sardı. Umumî olmasa bile, bahara ermeden böyle bir hazan erken sayılmaz mıydı? Işıkla henüz

kucaklaştık kucaklaşmadık, peşi peşine yıldızların kayması neye alâmetti? Müseylemelerin, Esvedlerin karanlık ikliminde, aydınlık ruhların işi neydi? Nedendi bu yolunu yitirmişlik? Nedendi bu şaşkınlık ve geriye dönüş..?

Şöhret, bakışlarımızı bulandırdı. Şehvet bir sis gibi kalblerimizi sardı. Gurur ruhlarımızı felç edip, benlik boynumuza kement oldu. Hasbîlik ve başkaları için yaşama düşüncesi gönüllerimizden silinip gitti; onun yerini menfaatperestlik aldı. Hepimiz benliğin tozpembe ikliminde tıpkı birer "süpernova" gibi şiştikçe şiştik; sonra da kendi enkaz ve küllerimiz altında ezilip gittik. Kendini benlik anaforuna kaptıran bizler, zamanla ruh dünyamıza o kadar yabancılaştık ki; hayatımız bütün bütün bir hezeyan oldu. Artık, pek çoğumuz itibarıyla, aydın göremez, salim düşünemez, menfaat hislerinden sıyrılamaz ve diğergâmlıkla şahlanamaz olmuştuk. Azgınlaşan arzularımız, Hakk'ın isteklerinin önüne geçmiş ve yer yer ruh, nefsanîlik karşısında dize gelmeye başlamıştı. Ve tabiî, etrafımızı saran bu kadar sis ve duman içinde, aydınlık yolun yolcularından uzaklaştıkça uzaklaşmış ve nefsanîliğimizle yapayalnız kalmıştık. Daha acısı da, ruhumuz akrebin kıskacında olduğu hâlde, bizler çakırkeyf ve bedenî hazlara temannâ durur olmuştuk. Gözlerimiz bağlı, karadeliklerin boy gezdiği iklimde dolaşıp duruyorduk, ama bunun farkında değildik.

Şimdi yeniden, bir hamlede sıçrayıp özümüzü bulamaz, dava düşüncemizle bütünleşemez ve kaçırdığımız kafileye yetişemezsek, zamanın acımasız dişleri arasında ezilip gitmemiz mukadderdir. Aslında biz, kendimize gelsek de gelmesek de, doğruyu, güzeli, hasbîlik ve fazileti temsil eden kutlular, çevrenin amansızlığına, hasımların insafsızlığına, fırtınaların şiddetine rağmen yollarına devam etmektedirler ve edeceklerdir de. Azmin, inancın kollarında ve Hakk'ın inayetiyle, milleti yüceltme yolunda sürdürülen bu millete hizmet yarışı, karanlık ruhların ve karanlık düşüncelerin savulup gideceği âna kadar durmayacaktır.

1 *Sekîne*: İndiği kimseye güven ve düşmanlara korku veren semavî bir kuvvet.

Zaman Muamması

Bizim, ileri ülkelerden, ne fizikî güç ne de mânevî değerlere sahip olma bakımından herhangi bir eksiğimizin olduğu kat'iyen söylenemez. Ne var ki, zamana sözünü geçirme, onunla içli-dışlı olma ve onun her parçasını bir pırlanta gibi değerlendirmeden yana, onlardan geri, hem çok geri olduğumuz da bir gerçektir.

Zaman, üzerinden geçilip gidilen bir boşluk değil; o, yakalanıp kullanılacak bir cevher, her günkü piyasa ve pazarın en kıymetli metâı ve dünya ticarethânesinde insanoğluna bahşedilmiş bir anapara ve sermayedir. Dün ve bugün, zamanın sırrını kavrayanlar, eşyâ ve hâdiselere nüfuz ede ede onda var olmanın özünü keşfettiler. Zamanı bir boşluk telâkki edenler ise, onun öğütücü dişleri arasında eriyip gittiler.

Eğer mazideki şerefli yerimizin yeniden kazanılması, ihtişam dönemimizin bir kere daha yaşanması ve milletler arası işlerde, muvazene unsuru olmamız arzu ediliyorsa; evvelâ; zamana hâkim olmanın yolları araştırılmalı, bu ilâhî sermayenin zerresi dahi heder edilmemeli ve onu, en iyi şekilde değerlendirme usûl ve metodu nesillere öğretilmelidir.

Geçmişimizin sımsıkı elde tutulması; geleceğe ait plân ve projelerin bu düşünce üzerinde gerçekleştirilmesi; bunlar yapılırken de her şeye, içinde yaşadığımız zamanı idrak adesesiyle bakılması bu yolun biricik esasıdır. Yoksa dün mutlu ve şanlı imişiz; bugüne faydası ne? Hâlihazır ve umumî durum, rahat ve saadet bahşediciymiş; yarınlara bundan ne kalacak? Gelecek, hayaller üzerinde sırça saraylarsa, bugünün bedbahtlarına kazandıracağı nedir? Evet, geçmiş, başlarda bir tâk gibi görülüp onunla övünülmelidir; ama gelecek için de ölesiye gayretlerle, o seviyede hazırlanılmalıdır ki; o şanlı maziler, kitapların güve düşmüş sayfalarında birer süslü üstûre olarak kalmasın..!

Her zerresi bir hikmet dünyası, her lâhzası bir ders alma devresi olan varlık -ona dikkatle bakan uyanık ruhlar için- teşhir edilen her sayfasıyla gönüllere ilham kaynağı bir kitap; ondan duyulacak her ses de, mârifet aşılayan bir hitaptır.

Pırıl pırıl güneşi, masmavi semayı, sonsuzluk düşüncesiyle kaynayıp duran uçsuz-bucaksız denizleri seyretmek; yer yer zirveler ve ovalar arasında, yerin halifesi şuuruyla çevreyi temâşâ edip durmak; teleskoplarla mekânın derinliklerini gözetleyerek uzak yıldızlarla yüz yüze gelmek; mini mini böcekler

âlemine inerek onlarla içli-dışlı olmak; baharların, yazların, sonbaharların, kışların peşi peşine akıp gitmesi içinde tabiat hâdiselerini sezmeye ve tanımaya çalışmak; göz ve kulakların muhteşem dünyası üzerinde tekrar tekrar durup düşünmek; ormanların derinliklerindeki vahşî gürültüleri, rüzgârların tatlı esişini, ağaç hışırtıları ve yaprak sesleriyle beraber duymaya çalışmak; ağaçların dallarında taht kurmuş gündüzün yanık bağırlı gazelhânlarını, gecenin beliğ hatiplerini dinlemek; mâbetler ve başka sanat eserlerinin simalarında, dâhîyâne çehreleri görmeye çalışmak; sıcağı-soğuğu, acıyı-tatlıyı, güzeli-çirkini peşi peşine seyredip zıtlardaki bütünleştirici ruhu görmek; hayatın her saniye, her salise, her âşiresine… başka başka tefekkür tabloları takarak geleceğin dünyalarını, ruh ikliminde ve dış âlemde ortaya koyacağımız yeni terkip, yeni tahlil, yeni buluş ve yeni keşiflerle selâmlamak... Evet, bütün bunlarla var olmak, varlığın akışına hız kazandırmak, sonra da bir hiç gibi sıyrılıp devreden çıkmak... İşte zamanla bütünleşmenin aydınlık yolu..!

Zamanın kısalığından dem vuranlar, çalışıp düşünmeye vakit bulamamadan şikâyet edenler ve hep zamana sövüp ondan dert yananlar varsın gaflet ve dalâletlerinde bocalaya dursunlar; zamanın her parçasına ruhunun ilhamlarını işleyen büyük ruhlar, onu olduğundan daha fazla ve daha geniş bulmuş ve bu ilâhî armağanı değerlendirerek eşyâ ve hâdiselerin her yanını didik didik etmişlerdir. Gazzâlîler bu dikkat ve teyakkuzla varlığın verâsındaki gerçeği sezerek, onda ikinci bir varlığa ermiş; Mevlânalar, zamanın coşturucu soluklarıyla kendilerinden geçmiş ve bir velvele olarak cihanın her yanını sarmış; Nevtonlar, bir elmanın yere düşmesi gibi en küçük hâdiseleri dahi değerlendirerek, kâinat kitabının sinesindeki "çekim kanunu"nu keşfetmiş ve zamanın her şeye yetebileceğini ispatlayıp ortaya koymuşlardı. Zamanla bütünleşmiş bu üstün kametler, geçmişin mirasını en iyi şekilde değerlendirmiş, yaşadıkları devri tekrar tekrar hallaç etmiş; görünüp bilinecek noktaya çıktıkları andan itibaren de dünyanın dört bir yanında saygıyla selâmlanmış ve en sert kayalar üzerinde yeşeren tohumlar gibi en iptidaî toplumların vicdanlarında dahi kök salmışlardır.

Geleceğin bahtiyar nesilleri, zamanı en iyi şekilde değerlendirecek; düşünürken çalışmayı, çalışırken okumayı, okurken de idealleri uğrunda hizmet vermeyi ihmal etmeyecek; daima canlı, daima renkli olmasını bilecektir.